

ЕДНО СЪРЦЕ - ДВЕ ЛИЦА

Истински истории
по случаи на домашно насилие

Георги Милков, Мила Златева

СБОРНИК

с истински истории
по случаи на
домашно насилие

„ЕДНО СЪРЦЕ - ДВЕ ЛИЦА“

Младежки форум 2001
Разград

Ноември 2020 г.

Сборник с истински истории по случаи на домашно насилие „Едно сърце – две лица”

Юни–Ноември 2020 г.

Издава: Младежки форум 2001 – Разград (МФ2001)

7200 Разград, П.К. 237, тел.: 0898 552 688

ел. поща: ngo@ngo-rz.org • www.yf2001.org

Всички права запазени © 2020, МФ2001, Разград

ISBN 978-619-7309-00-3

ISBN 978-619-7309-01-0 (pdf) e-book

- д-р Георги Милков – автор на истории, съставител и редактор
Мила Златева – автор на истории
проф. д-р Нели Бояджиева – предговор и рецензент

Сборник с истински истории е изработен по проект „Едно сърце – две лица”, инициатива на Сдружение „Младежки форум 2001 – Разград“. Проектът се реализира от месец юни 2020 г. до месец ноември 2020 г. в област Разград.

В сборника са вплътени опит, впечатления, резултати, практика при оказана консултативна подкрепа на пострадали от домашно насилие, извършители на насилие, както и взаимодействие и сътрудничество с професионалисти от компетентните институции. Всяка прилика с действителни лица, събития, случки и места, е случайна.

Разград е първият град в България с изграден междуинституционален механизъм за прилагане на Закона за защита от домашното насилие и активна работа за превенция на социалния феномен (2011 г.). Оказва се юридическа помощ, психологическа и социална подкрепа на пострадали от домашно насилие и се организират консултативни срещи за преосмисляне и преодоляване на проблемното поведение на извършители. В Консултативния център в Разград, подкрепа на жертви и извършители на домашно насилие оказват психолози, педагози, юристи и социални консултанти. През последните години е подобро партньорството при решаване на случаи с домашно насилие между ангажираните институции, чрез укрепване на сътрудничеството, обмен на информация, професионален опит, добри практики, в рамките на Областния съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (2016–2020), който е иновативен модел за междуинституционално сътрудничество.

Публикацията се издава в рамките на проект „Едно сърце – две лица”, осъществен от Сдружение „Младежки форум 2001 – Разград“. Проектът е финансиран със средства от бюджета на Република България по договор за безвъзмездна финансова помощ с Министерство на правосъдието, рег.93-00-159/08.06.2020г. Публикуваните констатации, изводи и препоръки не ангажират официалното становище на Република България и Министерство на правосъдието.

Съдържание

Предговор	5
Истински истории по случаи на домашно насилие (2005 г. – 2010 г.)	9
Случаят на Албена Соколова.....	9
Случаят на Д.Т.П. – жена.....	11
Случаят на Теодора Жекова.....	12
Случаят на П.М. – мъж.....	13
Случаят на Х.В. – мъж.....	14
Случаят на И.Б. – мъж.....	14
Случаят на Д.В. – жена.....	15
Случаят на М.Т. – жена.....	15
Случаят на Г.Х. – жена.....	16
Случаят на Иванка Димитрова.....	17
Истински истории по случаи на домашно насилие (2016 г. – 2020 г.)	21
Телепатия.....	21
Новото и старото време.....	24
Писмо в бутилка.....	26
Пътуване на автостоп.....	28
Без тайни.....	30
Нямам нищо освен себе си.....	33
Писмо.....	35
Психиката на жертвата.....	37
Ново семейство.....	39
Гигантската секвойа.....	41
Морален съд.....	43
Маскираната.....	46
Предсказание.....	48
Кубратова заръка.....	51
Последната минута.....	53
Затвор.....	55
Борба.....	58
Бездомник.....	60
Оркестър на отчаяните.....	63
Невъзможният избор.....	65
Социално-педагогическа помощ и подкрепа за пострадали и извършители на домашно насилие	69
1. Опит на неправителствена организация при консултиране на пострадали от домашно насилие.....	69
2. Възстановителна програма за жертви на домашно насилие.....	73
3. Специализирана програма за извършители на домашно насилие.....	76
4. Подготвителен етап (2004 – 2010 г.).....	82
5. Обобщени изводи.....	86
Използвана литература:	87
Бележки:	89
Кратко представяне на авторите	91

Предговор

Сборникът е посветен на значим проблем в полето на социалната работа и психо-социалната подкрепа на жертви на домашно насилие. Изданието е изработено в рамките на проект на Сдружение „Младежки форум 2001- Разград“, чиято тема е метафорично заглавие на изданието „Едно сърце – две души“. Изложението обхваща продължителен период от работата на екипа от специалисти в неправителствени организации. Опитът на авторите е осъществен през последните десетилетия, в които по инициатива на сдружение „Център за съзидателно правосъдие“ от 2008 г. функционира, Консултативен център по проблемите на домашното насилие, като иновативна социална услуга в общността в област Разград. Сдружение „Младежки форум 2001– Разград“ има силно партньорско участие при превенция на домашното насилие през последните 10 години в Лудогорието.

Изданието включва описание на автентични случаи от работата на помагащите специалисти от Консултативен център по проблемите на домашното насилие – социални педагози и психолози. Използвани са материали от психологическо консултиране на жертви и се проследява социалната работа по случаи на домашно насилие след приемане на закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН). Акцент е социално-педагогическата помощ и подкрепа за жертви и извършители на домашно насилие, която обхваща Възстановителна програма за пострадали и Специализирана програма за извършители на домашно насилие.

Представена е методиката на партньорство между институциите за превенция и защита от домашно насилие, която е пилотирана, апробирана и доказана в период на десет години. Консултативният център по проблемите на домашното насилие заема централно място в нея и има координираща роля. Методиката е основна част и резултат от научно-изследователска работа на терен чрез метода „проучване в действие“. Методиката е получила признание и висока оценка на официална защита в докторски труд на Георги Милков на тема „Партньорство между институциите при социална защита от домашно насилие“, успешно защитен през 2019 г. Дисертацията е разработена в Катедра „Социална педагогика и социално дело“ във Факултет по науки за образованието и изкуствата на СУ „Свети Климент Охридски“, град София.

Чрез метода „проучване в действие“ е осъществена и професионална научна експертиза на цялостната консултативна практика в дейността на Консултативния център. Споделеният опит в настоящия сборник е резултат от многогодишната работа на авторите в Консултативния център по проблемите на домашното насилие. Центърът е създаден от инициатива на д-р Георги Милков, като ръководител на гражданска организация за подпомагане на жертвите на домашно насилие и чрез екипна работа и лична професионална ангажираност на Мила Златева, като психолог в Консултативния център. В описанието на отделните случаи се проявяват усилията на екипа да намерят изход и да помогнат на жертвите да се избавят от тормоза, на който са подложени в домашната среда. Мисията се осъществява последователно и целенасочено на високо експертно ниво и с ясна визия за ролята на неправителствените организации в подобряване на услугите в общността.

Целта на сборника е да посочи възможностите при прилагане на Закона за защита от домашното насилие, като са проследени отделни случаи от консултиране, съветване и системна подкрепа. Цялостната работа за социално и психологическо подпомагане на жертвите е осъществена в два периода от работата на Консултативния център. Може да се проследи последователността на отделните етапи в процеса на развитие от създаването му. Уникалното в това издание е, че дейността на Консултативния център е илюстрирана чрез лични житейски истории на хора, подлагани на системен тормоз от близките, с които живеят. Историите са предадени с различни изразни средства от двамата автори, но с аналогична цел – да се проследи съдбата на пострадалите, като се опише многопластовия характер на развитие на техния случай.

Читателите могат да се запознаят с индивидуални случаи със специално подбрани ситуации, в които се осъществява различен тип подкрепа. Не се подминават и казуси, в които институционалната защита е била възпрепятствана от пропуски в нормативната уредба, липса на координация между

различните институции, незаинтересованост от страна на отделни фактори, както и във връзка с преодоляване на конфликти от различен тип.

Отделна част обхваща описание на случаи от първоначалния период в работата на Консултативния център (2005-2010). Те са събрани и описани по документи, протоколи на консултативна работа и личен опит на д-р Георги Милков. Случаите описват особеностите и спецификата, използваните методи и похвати, самото развитие на психо-социалната работа, ролята на партньорството между институциите, предизвикателствата, трудностите, резултатите, въздействие и ефективност. Чрез изложението им може да се проследи как се развива професионализма на автора (като помагач специалист и ръководител) и нараства капацитета на организацията и Консултативния център в процеса на оказване на помощ. Документално-доказателственият описателен стил на изложение и анализ, със стремеж към критична оценка, е типичен за автора. Д-р Георги Милков има богат опит в издаване на наръчници, аналитично-оценъчни и критични доклади от проектни дейности по защита от домашно насилие, както и научни статии и студии, които са ползвани и цитирани в текста на изложението. Представянето на самата методика на консултативна работа във връзка с прилагането на ЗЗДН, е дело на д-р Георги Милков, като част от неговото дисертационно проучване.

Специален фокус е направен върху обяснение на механизмите за превенция, помощ и подкрепа, които Консултативният център използва в работата си. Те са коментирани и чрез оценката на потребителите, ползвали се от социалната услуга. Това е доказателство за успеха на дейността на Консултативния център в усъвършенстване на практиката на прилагане на ЗЗДН по отношение на неговото функциониране и на партньорството на институциите. Критичният и конструктивен дух на използвания аналитичен подход, е особено полезен.

В изданието са анализирани практиките на взаимодействие между неправителствената организация, ангажирана с проблемите на домашното насилие, общинските и регионални звена на държавните, местни и съдебни органи на власт в Разград. Показва се, че от тях зависи навременната и ефективна намеса и помощ на жертвите на домашно насилие. Описан е иновативен подход за организиране на нестандартни и гъвкави форми на работа, като мобилни приемни на Консултативния център в отдалечените от градските центрове селища, в които се реализира т.нар. амбулантен тип консултиране. Подобна добра практика цели да се осигури достъп до услугата на жертви на тормоз, които не са в състояние да потърсят институционална подкрепа във от селището, където живеят.

Натрупаният ценен емпиричен опит е основание за оценка на готовността на жертвите и наблюдателите да докладват и организират работата за защита по случаи на домашно насилие. Изводите са основание за реализиране на по-ефективна, ефикасна и навременна помощ, от която се нуждаят жертвите на домашно насилие и биха могли да се използват от други организации и институции, прилагащи мерките за защита по ЗЗДН.

Друга основна част от съдържанието на сборника се отнася до последните няколко години от дейността на Консултативния център (2016-2020). Описани са от психолог-консултант Мила Златева лични житейски истории на жертвите, с които е работила. Те отразяват съвършено различен стил на поднасяне, който е повече художествено-публицистичен, без това да намалява неговата стойност. Авторът е подбрал подходящи заглавия и подзаглавия, които представят по достъпен и емоционален начин случаите. За пример може да се подбере всяко едно наименование на отделна житейска история, като „Бездомник – История за алкохолния делириум на един баща, разрушил мостовете на близостта с роднините си и изградил печалната крепост на собствената си смърт“ или „Последната минута – Историята на всеопрощаващата майка, която жадува да прегърне своя син-затворник“ и т.н.

Подобен тип изложение се среща често в книги на помагачи специалисти, като лекари, социални работници, педагози, психолози, терапевти и др. Особено често то се среща при пастори, клинични или криминални психолози, психотерапевти, дори при тип юристи, в съвременната популярна литература по психология или в телевизионни предавания от типа „Истински истории“. Стилът на описание на отделни случаи от практиката съществува отдавна, като се започне още от бащата на психоанализата д-р Зигмунд Фройд в известния случай на Малкия Ханс. Известни са различен тип записки на криминолози, лекари, психиатри, терапевти и консултанти. Може да се припомнят такива

популярни в недалечното минало автори, които излагат своя опит във вид на разговори чрез писма, изповеди, повести или дори романи. Определено авторът на тези житейски истории е изкушен от писането. Независимо от някои обстоятелствени заглавия и описания, те въздействат емоционално. Интригуващо е представянето на ролята на консултанта в помагачия процес.

Когато за пръв път се запознах с Мила Златева преди няколко години, тя току що се беше включила в екипа на Консултативния център в Разград. За сравнително кратко време тя навлезе в работата и показа висок професионализъм и устойчивост. Не след много време се запознах с първите описания на житейски истории на клиентите, с които е работила. Преди около две-три години тя представи четири от историите пред ученици и учители, участници в обучение по проектна дейност за превенция от домашно насилие. Слушателите бяха впечатлени от емоционалното изложение. Запознаването им с Мила, нейния професионален път, ангажираност и отговорно отношение към клиентите, оказва още по-голямо въздействие със силен ефект на заразяване с желание за активна работа за справяне с насилието у подрастващите деца и юноши. Още тогава в разговор с Мила аз я посъветвах да ги публикува, за да могат да достигнат до повече читатели, включително и специалисти. Моята препоръка е осъществена, като за целта след всяко описание е добавена заключителна част, която проследява развитието на отделния случай и ролята на институциите. Дава се възможност да се оцени степента на въздействие и да се очертаят траекториите за решаване на подобен тип случаи.

Цялостното съдържание на сборника има многофункционално въздействие и може да бъде полезно за широк кръг читатели. На първо място се отнася за професионалисти, които могат да черпят богат опит, знание и мотивация от добрите практики. Сборникът би могъл да се ползва и като четиво, което популяризира работата на помагачите специалисти при работа със случаи на домашно насилие. Не по-малко би било значението му и за потенциални или актуални пострадали, на които може да даде насока и надежда за спасение.

С публикуване на сборника ще се обогати методическата литература по консултиране и социална работа, което може да бъде полезно и в обучението и квалификацията на помагачи специалисти от полето на социалните и педагогически сфери.

08.10.2020 г.

*Проф. д-р Нели Бояджиева, СУ „Свети Климент Охридски“
Катедра „Социална педагогика и социално дело“*

ИСТИНСКИ ИСТОРИИ ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ (2005 г. – 2010 г.)

д-р Георги Милков

“Записах няколко истински истории преди 10 години, за да документирам собствен опит в Консултативния център по проблемите на домашното насилие. За мен първите няколко години в полето на социално-психологическата работа са романтичен период с надежди, успехи и оптимизъм. Първите публично-известни случаи на домашно насилие, са впечатляващи с острите сюжети, динамика и брутално насилие. Използвани са оригинални фотографии на действителни лица – герои в историите (по материали от Интернет). Преживелите домашно насилие жертви, които са посетили Консултативния център, са на различна възраст (от 20–76 г.), от различни етнически групи (българска, турска и ромска), с различно образователно ниво и социална принадлежност. Регистрирани са всички основни видове домашно насилие – физическо, психическо, сексуално и икономическо. Най-характерните проявления на насилието сред жертвите е системно обиждане, унижение, блъскане, ритане, хвърляне на предмети, удари в областта на главата и тялото с юмруци и твърди предмети и прояви на особена жестокост, като връзване и удари с вериги, зашиване на половите органи на жена с рибарска корда, удари със стол ритане по главата.”

Случаят на Албена Соколова

Албена Соколова е първият клиент на Консултативния център, който предизвика широк обществен отзвук. Медиите преекспонират този случай, търсейки сензация от една чисто човешка трагедия. Получен е сигнал от РПУ – Кубрат, че жена е жертва на домашно насилие. Експертите в Консултативния център веднага установяват личен контакт с жертвата на домашно насилие. Оказва се, че съпругът ѝ е зашил гениталиите ѝ с рибарска корда. Тя е приета в много тежко критично здравословно състояние в хирургично отделение на МБАЛ “Свети Иван Рилски” Разград. Оказана е спешна медицинска помощ и грижи до нейното възстановяване. Съвместно с Дирекция “Социално подпомагане” в Разград е направена социална оценка, за да получи социална помощ. Сериозна пречка в този случай са прекъснатите ѝ здравно осигурителни вноски и последствията от това. След бързата намеса на екипа на Консултативния център и личната ангажираност на институциите, проблемът е решен. Първите консултации са проведени в болничната стая на Албена Соколова. Касае се за брутално посегателство над личността. Насилникът е криминално проявен, алкохолно зависим, агресивен и е упражнявал системно дългогодишно насилие над жената, с която съжителства. Осигурена е социална, правна и психологическа помощ на клиентката. Районен съд – Разград издава съдебна заповед за незабавна защита и насилникът е глобен в максималния предвиден размер от 1000лв. за причинена средна телесна повреда, изразяваща се в лицево–челюстна фрактура, повърхностни наранявания на половите органи.

След оповестяване на случая няколко институции се задействат в защита на пострадалата жена. В полицията е образувано бързо досъдебно производство за нанасяне на средна телесна повреда. Според Наказателния кодекс до 5 години лишаване от свобода е наказанието за причиняване на трайно затрудняване на функциите на половите органи без причиняване на детеродна неспособност. Консултативният център обявява, че ще потърси подслон за Албена и съдействат пострадалата жена да подаде молба за издаване на заповед за незабавна защита по ЗЗДН. Състав от Районен съд – Разград налага мярка за незабавна защита, като отстранява за 1 година Тодор Маринов от жилището, в което живее заедно с Албена. Съдът постановява забрана да доближава жилището, местоработата и местата

за социални контакти на жената. По същото време Кубратския районен съд определя постоянна мярка „задържане под стража“ за Маринов. Тя е по разследването за нанасяне на средна телесна повреда на Албена. Насилникът е задържан още в съдебната зала. Въпреки, че законът предвижда до 5 години лишаване от свобода, Тодор Маринов получава присъда само от 11 месеца.

По този повод неправителствената организация разпространява ПОЗИЦИЯ за присъдата на Тодор Маринов Христов от 11 месеца за нанесена средна телесна повреда и сексуално престъпление на Албена Райчева Соколова от село Беловец, водено по глава 27 „Съкратено съдебно следствие, в която се изразява възмущение, че българското общество търпи компромис за съкращаване на сроковете за сметка на обществената справедливост – сексуален насилник, който е зашил половите органи на партньорката си, е осъден на 11 месеца затвор и прокуратурата не обжалва тази смешна присъда. Задава се въпрос какво послание изпраща съда към обществото с прилагането на тази съдебна процедура: възпира ли сексуалните насилници или ги насърчава. Поставя се на внимание какво послание изпращат съда и прокуратурата към обществото – към насилваните и унижени български жени, към насилниците и престъпниците, към европейските институции и демократичния свят. Поставя се твърдение, че подобни съдебни дела компрометират традиционното правораздаване и отблъсква все повече гражданите от правосъдието, което води до отчуждение от държавата?

Позицията фокусира внимание, че не се отчита обществения интерес и статута на специалните групи социално уязвими граждани – деца, жертви на насилие, хора с увреждания. Изключително голям компромис е прилагането на тази съкратена процедура за сексуални престъпления, престъпления срещу деца, убийства при пътно-транспортни произшествия с употреба на алкохол и убийства при афект. Направени са две важни предложения към законодателния орган: 1. да се въведат ограничения при прилагането на глава 27 от НПК за някои престъпления – сексуални, срещу деца, пътно-транспортни произшествия с употреба на алкохол, някои убийства; 2. задължително постигане на съгласие от всички страни за прилагането на тази съдебна процедура – включително пострадалия и прокуратурата.¹ Районният прокурор на Кубрат пояснява по повод Позицията „В съдебното заседание защитникът на обвиняемия бе направено искане за разглеждане на делото по реда на съкратеното съдебно следствие в производството пред първа инстанция.... При това производство при определяне на наказанието се прилага чл.55 от НК, т.е. определя се наказание под най-ниския предел...”

На 16 срещу 17.07.2007 г. Тодор Маринов извършва жестоко насилие спрямо нея, застрашаващо здравето и живота ѝ. Албена Соколова е настанена в МБАЛ “Свети Иван Рилски”- Разград с множество тежки наранявания – черепно мозъчна контузия /със сътресение/, счупена челюст, множество белези от удари със синджир и връзване с каиш, защити полови органи с рибарска корда. През първите два дни в болницата е била в тежко състояние, с трудности в мисленето и речта. Вероятно е тежките наранявания да са дали повод за поставяне на диагноза лека умствена изостаналост.

Албена Соколова живеела с Тодор Маринов на съпружески начала от 13 години. Срещу Тодор Николов е образувано бързо досъдебно производство. Месец и половина преди инцидента той е оправдан от състав на Разградски окръжен съд по дело за убийство, извършено преди 13 години по непредпазливост. В момента бил в процес на обжалване. През 1994 г. заради ревност Тодор е нанесъл побой на 48-годишен свой съселянин, който починал месец по-късно. За него споделя, че е известен побойник, отнасял се агресивно към хората в селото, където живеят и много хора се страхували от него. Тодор е криминално проявен, имал присъди и по други дела за побои и кражби – разказва пострадалата при последния инцидент Албена.

Албена е разведена, от брака си има двама сина близнаци, на 23 години, които живеят при свекърва ѝ, единият от тях е семеен. Първият ѝ мъж е упражнявал системно насилие върху нея, употребявал е алкохол. Когато децата са били на 9 г. тя го напуска. Заживява на семейни начала с Тодор. По време на съжителството им, той не е упражнявал физическо насилие над Албена, но я поставил в пълна социална и финансова зависимост. Клиентката се е занимавала с отглеждане на животни и поддържане на къщата, като се грижила доскоро и за сина му. Тодор не ѝ е предоставял парични средства за лични нужди. Албена споделила, че е нямала възможност да се грижи за децата си, нямала е средства сама да си купи дрехи или други вещи от първа необходимост. Разчитала е на сестрите си, които са я обличали и обували. Рядко е посещавала близките си, които живеят в същото село, защото

Тодор винаги я последвал, където и да отиде и е създавал скандали, ако прояви изискване. За да не създава проблеми в отношенията им, Албена си е премълчавала много обиди и ограничения, гледала си е работата и с течение на времето е придобила висока толерантност към насилието.

От пролетта на 2007 г. се възобновило наказателното производство срещу Тодор Маринов. Два месеца преди инцидента, след употреба на алкохол, той я пребива жестоко. Албена се лекувала сама по нетрадиционни методи и не е потърсила лекарска помощ, поради липса на здравни осигуровки. Прикрива насилието от органите на МВР. В нощта на 16.07.2007 г. вследствие на жестоките удари със синджири, кожен колан и стол изпада в безсъзнание. Албена няма спомен за момента, когато “мъжът ѝ” я е зашил. На сутринта се събужда от безсъзнание, успява да се измъкне и да избяга.

Албена изпитва силен страх и ужас насилникът да не я открие и пребие отново. Страхува се, че Тодор ще нарани и близките ѝ ако е при тях. Поради тази причина Консултативният център предлага да бъде защитена в подслон за жени-жертви на насилие в друг град. На 20.07.2007 г. насилникът е задържан в следствен арест гр.Разград, където остава до месец септември 2007 г. Настаняването в подслон е отложено за неопределено време, защото няма пряка опасност Тодор да нарани Албена, тъй като е задържан в следствения арест. След изписване от болницата клиентката се е настанена в дома на близките си в село Беловец, където живеят майка ѝ, брат ѝ, две от сестрите ѝ. Грижите и подкрепата на близките ѝ дават увереност да се почувства защитена и сигурна.

С подкрепата на Консултативния център на Албена е отпусната еднократна социална помощ, със средствата от която се покриват нужните здравни осигуровки. Албена Соколова е консултирана да се обърне за лечение към лицево-черепен хирург. Тя отговаря на условията за социално подпомагане и от месец август 2007 г. започва да получава месечна социална помощ по Закона за социално подпомагане.

Една от последиците за Албена след преживяното насилие, е живот в постоянен страх от бъдещо насилие от страна на Тодор. Клиентката е силно обезпокоена от възможността да го срещне отново, страхува се той да не нарани близките ѝ. Изпитва силно чувство на безсилие и преживяване за безнаказаност на насилника. Въпреки преживения ужас от Албена, не са отчетени симптоми за наличие на посттравматично разстройство. Албена се е възстановявала добре, адаптирала се е успешно с подкрепата на семейството и близките си.

Навременната и бърза намеса на консултантите помага на Албена да осъзнае своите права. След поведени консултации Албена осъзнава, че може да продължи живота си и без своя мъчител. В началото експертите на Консултативния център изпитват трудност при изясняване правата на жертва. Тя е уплашена и твърди, че не може да се отърве от него и да е скрие. В резултат на осигурената съдебна защита и справедлив процес, силно намалява чувството за страх у Албена и тя се връща към нормалния си ритъм.

Случаят на Д.Т.П. – жена

На 31.07.2008 г. Д.Т.П. потърси помощ в офиса на Консултативния център, насочена от служител на РПУ Разград. Д. определя себе си като жертва на домашно насилие. Според нея тя е била психически тормозена от членовете на семейството ѝ. Твърди, че е живеела в постоянен тормоз – скандали и побой в продължение на 20 години. След като остава без работа, животът ѝ станал ад. Съпругът ѝ се заключвал в хола, където криел храната, която купувал само за себе си. Д. твърди, че съпругът ѝ я е депресирал, наричал я луда, откачен, изключвал тока в апартамента, забранявал ѝ да чете книги и да гледа телевизия. Според Д.Т.П. единствения човек, който милеел за нея, е била дъщеря ѝ Таня, но синът ѝ бил на страната на баща си и той не искал дори да погледне майка си.

Д. е объркана и депресирана, определени са консултации с психолог. Тя е изразила желание да се раздели със съпруга си, но няма къде да отиде да живее. Единствените хора, на които е имала доверие, са експертите от Консултативния център. След проведени 10 консултации с психолог и 6 със социален консултант, Д. е осъзнала, че има решение на проблема ѝ. Благодарение на професионалната подкрепа на специалистите от Консултативния център, Д. сама намира начин за справяне със ситуацията. Тя

станала по-самоуверена и за разлика от първата среща в Центъра, тя започнала да вижда своето бъдеще по-ясно. Сама изготвила план за дейности, които иска да извърши. Нашият екип я свързва с приюта на Отец Иван от гр. Нови хан и тя е настанена за определен период от време.

Случаят на Теодора Жекова²

На 19.04.2010 г. Теодора Върбанова Жекова посещава с молба за помощ Консултативния център по проблемите на домашното насилие, насочена от полицейски служител на РУ на МВР – Разград. Клиентката е видимо травмирана с големи хематоми по лицето в резултат на нанесен тежък побой.

Теодора Върбанова Жекова е на 30 години и е жертва на домашно насилие от около две години. Тя живее с извършителя на домашно насилие Стефан Петров Йорданов на семейни начала. Има дъщеря Валентина Теодорова Жекова на 7 години от друг мъж. Детето Валентина многократно също е било жертва на насилие от страна на Стефан. Теодора и дъщеря ѝ многократно са били заплашвани, обиждани и малтретирани физически от Стефан Петров Йорданов. Физическото насилие се е проявявало непостоянно и жестоко – най-често след употребата на алкохол.

Насилникът и жертвата се срещат от 2006 г., а от месец юли 2008 г. живеят на семейни начала в дома на Теодора. На 15.04.2010 г. Стефан се прибира във видимо нетрезво състояние в съвместното жилище. Сяда и продължава да пие. Без причина Стефан избухва, хваща един стол и удря в главата Теодора. От удара столът се чупи и Стефан започва да рита Теодора в областта на главата. Според Теодора причината е, че тя не иска да продаде апартамента, който е получила по наследство от баща си. Теодора успява да избяга от апартамента и да се крие у познати. На следващия ден, 16.04.2010 г., тя успява да стигне до град Русе, където живеят роднините ѝ. На 17.04.2010 г. Теодора е заведена в Приемно-спешно отделение – град Русе. Прегледана е от хирург, който иска да ѝ бъдат направени рентгенови снимки, но след като разбира, че няма внесени здравно-осигурителни вноски, отказват да ѝ помогнат. В продължение на два дни Теодора страда от нанесения побой, без да получи помощ. Едва на 19.04.2010 г. решава да потърси помощ в Консултативния център по проблемите на домашното насилие.

От две години Стефан упражнява системно психически и физически тормоз над жертвата след употребата на алкохол. Това не е първият случай на домашно насилие от страна на Стефан Йорданов. Теодора Върбанова Жекова е клиент на Консултативния център от 2008 година. За пръв път тя търси помощ на 07.07.2009 г. в Консултативния център по проблемите на домашното насилие. На 06.07.2009 г. Стефан се прибира във видимо нетрезво състояние и блъска Теодора, вследствие на което тя пада на земята. Теодора се опитва да се защити и също го бута, като той пада върху масата и започва скандал. Теодора е принудена да напусне бързо с бягство собственото си жилище, за да предпази себе си и детето. Тогава Теодора е бременна в 8 месец с второ дете. От страх за здравословното си състояние и за състоянието на детето, което носи, тя се вижда принудена да потърси специализирана помощ. От системните побои Теодора прави спонтанен аборт и загубва детето.

В момента на посещението клиентката съобщава за силни болки в главата. Забелязват се големи синини и отоци около носа, очите и тила. Носът е силно отекъл, деформиран, със синкавочервен цвят. В лявата ушна мида има рана, от която тече гноевидна течност. Тя е насочена за незабавна правна консултация с адвокат Димо Борисов и ползване незабавни мерки съгласно Закона за защита срещу

домашното насилие и завеждане на съдебно дело. Теодора е насочена към Дирекция „Социално подпомагане“, която издава направление за настаняване с детето си в Кризисен център в друг град, където е включена веднага във възстановителна програма. С нея са проведени поредица социални и психологически консултации.

В резултат на подкрепата в Консултативния център по проблемите на домашното насилие Теодора осъзнава, че безопасността за нея и детето ѝ е най-важна. Тя взема решение да бъде настанена в кризисен център в друг град, където получава социално-психологическа подкрепа в продължение на четири месеца.

През есента на същата година (11.2010 г.) Стефан е осъден на 4 години ефективно наказание „лишаване от свобода“, което трябва да изтърпи в общежитие от закрит тип. Първоначално Районен съд-Разград осъжда Стефан за нанасяне на средна телесна повреда и за укриване на чужди документи на затвор от 5 години и 4 месеца при строг режим на изтърпяване, както и да заплати обезщетение от 4000 лв. на пострадалата жена Теодора. След обжалване пред Окръжен съд-Разград, втората инстанция променя продължителността на наказанието на 4 години, а мястото на изтърпяване – от затвор на затворническо общежитие от закрит тип. Присъдата е окончателна и не подлежи на ново обжалване.

Погрешна е представата, че само жени могат да бъдат жертва на домашно насилие. Много са случаите на мъже, които са потърсили помощ в Консултативния център по проблемите на домашното насилие.

Случаят на П.М. – мъж

П.М. е 51 години и е жертва на домашно насилие от 1 година. Той е жерава на психическо и физическо насилие от страна на сина си К.П. В състояние на афект, синът нанася побой на баща си и си позволява да разполага с финансовите му средства, както намери за добре. Насилникът използва обидни квалификации спрямо майка си, като по този начин ѝ причинява психически тормоз. К. е наложил собствена линия на поведение във фамилното жилище, оказва контрол върху живота на родителите си и непрекъснато им отправя заплахи за саморазправа, когато поредният му каприз остане незадоволен. Синът поддържа интимна връзка, с много по-възрастна от него жена, и става особено раздразнителен, ако не успее да осъществи поредната си среща с нея. Това става причина за поредния акт на насилие спрямо родителите му. П.М. се срамува от положението си и не желае да завежда съдебно дело по ЗЗДН. Експертите от Консултативния център му предлагат да се включи във Възстановителната програма за жертви на насилие.

По неговите думи, единственото спасение за него са консултациите със специалистите на Центъра. С него са проведени 13 консултации с психолог и 2 със социален консултант. В началото на възстановителната програма, П.М. не споделя всичко. Много трудно говори за проблемите си, защото чувства, че се е провалил като родител и се срамува. След петата консултация с психолог П.М. започва да говори за проблемите си и изпитва облекчение. В резултат на проведените консултации П.М. овладява техники как да се справя с агресията на сина си. Скоро след това, той споделя, че взаимоотношенията със сина му са по-добри.

Случаят на Х.В. – мъж

Х.В. е на 70 години и е жертва на домашно насилие от 2 години. Той сподели, че е жертва на психически и физически тормоз от страна на своя внук, с който живеят заедно в собствен апартамент. Двамата остават сами след като дъщерята на Х.В. заминава да работи в чужбина. След навършване на пълнолетие, поведението на внука му се променя. Той става груб и агресивен спрямо своя дядо. Х.В. многократно е бил заплашван и гонен от собственото си жилище. След последния скандал Х.В. не издържа и се обръща за помощ към Консултативния център. Отказва да заведе дело,

защото обича внука си и не желае да му навреди по никакъв начин.

Предложени са на Х.В. консултации с психолог, които са насочени към осъзнаване на проблема и намиране начин за разрешаването му. Проведени са 8 консултации с психолог и 2 със социален консултант. Х. се срамува да говори пред нашите консултанти. Като мъж се предполага, че трябва да се защити от внука си, но той не го прави. Това е и причината за неговите притеснения да говори пред екипа. След няколко проведени консултации, Х. споделя, че се чувства по-добре и взаимоотношенията с внука му са се подобрили

Известна трудност създава познанството на клиента с психолога на Консултативния център. Често Х.В. идва и си тръгва разколебан, защото не приема безрезервно подкрепата от психолога. Един път заявява, че иска да бъде консултиран от друг психолог.

Случаят на И.Б. – мъж

И.Б. е на 50 години и е жертва на домашно насилие от страна на сина си П.Б. Повече от 5 години той и съпругата му търпят постоянните скандали и физическо насилие от страна на сина си. Всяка вечер П. се събира със свои приятели в апартамента на родителите си. При молба от тяхна страна да бъдат по-тихи, той избухва и започва да троши мебелите вкъщи. Многократно И. и съпругата му са ставали жертва на физическо насилие. Те се съмняват, че не само алкохол е причина за агресията, а и наркотични вещества. След поредния скандал вкъщи съпругата на И. получава силен удар в главата и губи съзнание. Откарана е в спешно приемно отделение на Разградската болница. И. уплашен за живота и здравето им търси помощ в Консултативния център. От страх какви ще бъдат последствията при завеждане на дело, И. отказва правна помощ. Той и съпругата му са включени във Възстановителна програма за жертви на домашно насилие. След проведени 3 консултации със социален консултант и 2 с психолог, И. осъзнава, че има решение на проблема. Той научава техники как да избягва и да се предпазва от агресията на сина си. Беше насочен да потърси помощ и от специалист-психиатър, който работи със зависимости.

Практиката по прилагане на Закона за защита от домашно насилие показва, че има и злоупотреби от страна на наши клиенти. Част от тях не желаят да участват във Възстановителната програма за пострадали. След срещата с техните партньори – извършителите на насилие, консултантите могат да открият манипулации от страна на т.нар. „жертви”. Според Закона за защита от домашно насилие извършителите са задължени да посещават специализирана програма, когато има изрично решение на съда.

Случаят на Д.В. – жена

Д.В. е на 36 години и е жертва на домашно насилие от три години. Д.В. има сключен брак с Д. И. Д. от 15 години. Тя сподели, че е жертва на физически тормоз от насилника и многократно е била малтретирана физически от него. Физическото насилие се е проявявало непостоянно – най-често след употребата на алкохол.

Заведено е дело по ЗЗДН, което приключва с решение в полза на Д.В. Съпругът ѝ Д.Д. е насочен към Консултативния център с решение на Районен съд- Разград. Той има постановено решение за срок от една година. На първа консултация в Центъра Д. споделя, че съпругата му спекулира с техния случай и е злоупотребила със закона. Според него тя се среща с друг мъж повече от две години и имат интимна връзка. Единствената цел на заведеното дело е да го отстрани от съвместно обитаваното жилище, за да го ползва за срещите си. В резултат на съдебното решение Д. остава без дом. Три месеца след влизане в сила на заповедта, Д. живее като скитник. Заплатата, която получава всеки месец, той използва за заплащане на режийните разходи за жилището, от което е отстранен. Той сподели, че негов приятел му е предложил да живее при него.

Не е лесно да се консултира клиент, който продължава да обича съпругата си, но не приема че тя има друга връзка с друг мъж. Ние предложихме да направим фамилно консултиране на двамата партньори, което се състоя в Консултативния център. Срещата имаше положителен ефект за клиента, който се почувства по-добре и по-уверен в себе си. Благодарение на консултациите със специалистите в Консултативния център, Д. осъзна, че може да продължи живота си и без съпругата си. След продължително посещаване на програмата, Д. успява да се преодолее проблема си и решава да продължи живота си напред.

Случаят на М.Т. – жена

М.Т. е жертва на насилие от страна на мъжа, с който живее на семейни начала. През 2007 г. М.Т. посещава Консултативния център по проблемите на домашното насилие. Тя твърди, че е жертва на домашно насилие и че е избягала от жилището сама, без детето си, без дрехи или документи.

Случаят на М.Т. е първият, в който Консултативният център в Разград работи в сътрудничество с прокуратурата. Благодарение на сериозната ангажираност на Веселин Якимов, прокурор в Районна прокуратура – Разград, е издадена заповед и полицията съдейства на М.Т. да вземе детето си и всички необходими вещи. М. веднага е настанена в Кризисен център в друг град. Нашият екип координира случая с колеги от друг град, за да осигури защитена среда и транспорт за майката и детето. Клиентката беше настанена за една нощ с детето си в хотел в близко населено място до Разград, където екипът осигури храна, напитки и подслон.

Консултативният център по проблемите на домашното насилие е единственото място в град Разград, където пострадад може да получи подкрепа. Трудност при консултирането се оказва силната привързаност на жената към насилника. Тя не осъзнава в каква опасност е тяхното дете. След проведените консултации М.Т. осъзнава проблема и е готова да го разреши. Същевременно специалистите установяват, че майката няма изградени сериозни навици на родител, който може да се грижи подходящо за своето дете.

Трудностите са важна част от общата промяна в живота на човек. След тримесечен престой в Кризисния център, М.Т. решава да го напусне по собствено желание, въпреки че детето се чувства значително по-добре и М.Т. е придобила добри родителски умения. М.Т. отказва да приеме предложена работа и да започне сама да осигурява издръжка за нея и детето си. След завръщане в Разград жертвата отново се връща да живее със своя насилник, заедно с неговите родители.

Тринадесет години по-късно...

Семейството живее доста скромно в малко населено място в същата община, имат вече три деца. Двамата родители все още не работят. Местната общност не приема поведението на съпруга на М.Т., който не се разбира със съседите си и често влиза в конфликти.

Случаят на Г.Х. – жена

Г.Х. е жертва на домашно насилие от бившия си съпруг от години. Това е първият случай, по който е водено дело по ЗЗДН в град Разград през 2005 г. Пристигайки с двете си момчета спешно в Консултативния център, по домашни дрехи и обувки, тя споделя, че не желае да живее повече с този човек.

В резултат от активната дейност на Консултативния център по проблемите на домашното насилие, в края на юни 2005 година състав на Разградския районен съд за първи път разглежда дело по Закона за защита срещу домашното насилие. За помощ към магистратите се обръща 34-годишната Г.Х. от Стражец. Младата жена и двете ѝ момчета – едното на 14 г., а другото на 17 г., са жертва на системно насилие от страна на бащата С.А.М.

На 22 юни 2005 г. в Разград е разгледано първото дело по Закона за домашното насилие. Състав на Районният съд в гр. Разград с председател съдия Нели Генчева издава заповед, с която бившият съпруг на Г.Х. – С.А.М. се задължава да се въздържа от домашно насилие; отстранява се от съвместно обитаваното жилище за срок от една година. Наложена му е и забрана да доближава бившата си съпруга и двете деца на разстояние по-малко от 50 метра и да плати глоба от 200лв. Издадена е и съдебна заповед за незабавна защита, в която предупреждават осъдения, че при неизпълнение и констатирани нарушения, полицейските органи ще задържат нарушителя и ще уведомят незабавно органите на прокуратурата.

От началото на месец април 2005 г. Консултативния център в Разград оказва подкрепа на Г.Х. от с.Стражец във връзка със защита срещу домашно насилие, упражнено от нейния бивш съпруг С.А.М. Той страда от шизофрения, често изпада в безпричинен гняв и тормози семейството си. С.А.М. многократно е лекуван в психиатрични клиники, но после се връщал у дома. През 2002 г. Г.Х. се развежда с него и децата остават при нея. Съдът постановява да живеят разделено – тя на първия етаж от къщата, а бившият ѝ съпруг – на втория. Фактическа раздяла между нея и бившият ѝ съпруг не настъпва. Напротив, проблемите се задълбочават. Той продължава да малтретира физически и психически нея и двете ѝ деца.

Г.Х. търси съдействие и подкрепа в Консултативния център с молба за предприемане на сериозни мерки за защита срещу бившия ѝ съпруг. Тя се оплаква, че той става особено агресивен след употреба на алкохол. Жената твърди, че много често бившият ѝ съпруг заплашва нея и децата и посяга да ги удря с брадва. Впоследствие на проблемите, те преживяват много тежко напрежението вкъщи, спят трудно, децата не могат да участват пълноценно в учебния процес; нарушава се успеха им в училище, тяхното емоционално и психическо състояние.

Консултативния център осигурява безплатна консултация с адвокат, съдействие за налагане спешни мерки съгласно чл. 76 от Закона за МВР срещу бившия съпруг на Г.Х. Изготвена е молба и до директора на дирекция „Социално подпомагане“ за започване на производство за налагане на мерки срещу домашно насилие, упражнявано системно от бившия съпруг върху нея и двете деца. Адвокат Пламен Петров изготвя молба до Районният съд в гр. Разград за завеждане на съдебно дело.

Междувременно С.А.М. отива да се лекува за пореден път в специализирана болница в град Бяла, тъй като страда от шизофрения, която в голяма степен е повлияла на семейните отношения. Имало е случаи, в които е душил, плашил с брадва и малтретирал психически близките си.

Г.Х. много пъти е споделяла на консултациите с психолог в Дневния център за жени в с. Стражец за трудностите и проблемите си. Г.Х. е пенсионер по болест. Безработна е и не получава социална помощ, нито издръжка от бившия си съпруг. Сама отглежда двете си деца, които учат в Разград. Живее бедно, трудно

се справя с издръжката на семейството, натрупала е дългове за ток, вода и телефон; не може да пазарува и хранителни продукти от селския магазин заради нараснали сметки. Заради проблемите си вкъщи Г.Х. загубва работата си; изкарвала е прехраната си като охрана по програма на социалното министерство. В момента (б.а. 2005 г.) посещава курсове по цветарство, организирани от Дирекция „Бюро по труда“ срещу ниско заплащане. Г.Х. ползва социалните услуги на Дневен център за жени в неравностойно положение в с. Стражец от края на 2003 г. Има изготвен индивидуален план, който съдържа информация за социално и семейно положение, подробно описание на бита и качеството на предоставяната услуга.

Два месеца след приключване на съдебното дело, жената твърди, че едва ли не е принудена против волята си от сътрудници на Консултативния център да заведе съдебния иск. Бившият ѝ съпруг посещава офиса с цел саморазправа. Клиентката Г.Х. решава да се върне при бившия си съпруг, заради финансова зависимост. Същевременно е предложено да бъде включена в програма за трудово посредничество, но тя отказва. Твърди, че не може да работи на пълен работен ден (8 часа). Съпругът ѝ получава немалка пенсия по болест, която е достатъчна за двамата да живеят. Доходът от пенсия за нея е достатъчно основание да остане да живее и да се грижи за него, с много компромиси и риск от повторно насилие.

Консултативният център в Разград смята за успех оказаната подкрепа на жена с две момчета, преживяли домашно насилие. По инициатива на организацията в Районен съд-Разград е образувано и приключено по бързата процедура първото дело по Закона за защита срещу домашното насилие. С безрезервната подкрепа на екипа Г.Х. има възможност да получи безплатна правна, социална и психологическа помощ и закрила срещу извършено домашно насилие.

Рисковете са много. Социалните работници и консултанти не са защитени от злоупотреби и посегателства от засегнати лица. В малките населени места няма анонимност и специалистите не са защитени от грубости и насилие. Съпругът на нашата героиня С.А.М. намери дома на ръководителя на Консултативния център и в пристъп на гняв счупи с камъни стъклата на тераса. Прокуратурата в град Разград отказа да разследва случая с мотив, че извършителят е психически неуравновесен и не е осъзнавал своите действия. Справедливост не настъпи.

Петнадесет години по-късно

Семейството отдавна не е същото. Г.Х. не е между живите отдавна. Нейният бивш съпруг С.А.М. живее сам в самота. Двете пораснали момчета отдавна търсят щастие в далечна западна страна, където работят. Рядко се връщат в България и не търсят своите забравени спомени тук...

В други два случая осъдени извършители на домашно насилие-мъже, направиха опит за саморазправа с екипа на Консултативния център. Благодарение на бързата намеса на полицията беше предотвратено разрушаване на имущество и физическа саморазправа.

Случаят на Иванка Димитрова

Описание на действителен случай на сериозен социално-битов конфликт на потърпевш-млада жена в трудна житейска ситуация и социалните институции в Разград. Липсва условност и анонимност в този случай, защото публичният характер на историята е отразен в местни средства за информация и придобива обществен характер.

Случаят на Иванка Христова Димитрова е типичен за превишаване на власт от социалните служби, които са взели детето с мотив, че е бедна и безработна, а веднага го настаняват в мюсюлманско семейство, на което плащат 500 лв., за да се грижи за него. Иванка е жена от ромски произход, жертва на

домашно насилие. Живяла е в кризисни центрове, а за да избяга от бащата на детето си, се е преселила в Разград, придружавана от болен мъж, за който се грижи срещу определена парична сума.

По този случай са заведени общо пет съдебни дела срещу Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Разград с помощта на адвокат от екипа на Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград. Три от делата са разгледани в Административен съд – Разград. Изготвена е съдебно-психиатрична експертиза от вещо лице, която показва, че Иванка е годна да се грижи за себе си и за детето. С използване на процедурни хватки: липса на предмет и изтекъл срок на обжалване, административните съдии потвърждават решението на Дирекция „Социално подпомагане“. Четвъртото дело е водено в Районен съд – Разград и то е спечелено частично. Мярката за настаняване на детето е за срок само от два месеца. Решението е обжалвано в Окръжен съд – Разград, който потвърждава решението на Районен съд. Междувременно срокът за настаняване свършва и детето е върнато на майката в началото на месец май 2010 г.

Иванка Христова Димитрова е „обект“ на институциите с години. Става клиент на Консултативния център по проблемите на домашното насилие към Центъра на НПО в Разград през 2008 г. На 12 юни 2008 г. получава заповед за незабавна защита от Разградски районен съд и е включена във Възстановителна програма за жертви на домашно насилие. През 2009 г. заради нарушаване на заповедта, извършителят на насилие Дарин е осъден на пробация. С направление от Дирекция „Социално подпомагане“ Иванка е настанена в кризисен център в Стара Загора, а после по нейна молба се премества в Нови хан.

На 25 ноември 2009 г., малко след като се завръща в Разград, в Дирекция „Социално подпомагане“ правят консултативно обсъждане за Иванка, на което решават, че майката е тревожна и емоционално нестабилна и препоръчват да я консултира психиатър. Два дена по-късно Иванка остава без детето си и излиза информация във вестниците, че е психически нестабилна и неспособна да се грижи за детето.

Отнемането на Мариян от майката е скалъпена история. Същия ден, когато Иванка е извикана при социалните работници, а Мариян е оставен при нейния хазяин, в полицията се получава сигнал, че момчето е изчезнало. *„Според нас има няколко смущаващи подробности около отделянето на Мариян от Иванка – че за детето не е било потърсено семейство от Разград, че е настанено при хора с мюсюлманско вероизповедание, че психиатърът Владимир Заимов е поставил тежка диагноза на майката само от няколкоминутен разговор с нея. Социалните служби са действали ултимативно спрямо Иванка, като са я принудили да се прегледа уж доброволно, а впоследствие се отнасяли с нея грубо и неуважително. Ръководителят на консултативния център, който посещава Иванка е убеден, че тя е в състояние да се грижи за себе си и да отглежда малолетното си дете.”*³

Случаят на Иванка е характерен с остър и продължителен обществен конфликт с остри противоречия в отношенията вътре в общността. Конфликтът има реалистичен характер и възниква с конкретна причина – отнемането на детето на Иванка. Конфликтът се изразява в заповедничене, отправяне на заплахи, забележки, критики, обвинение, насмешка, подигравка от страна на социалните институции спрямо Иванка.

За разрешаване на конфликта са използвани информационни, комуникационни и социално-психологически средства. Трите вида техники са използвани едновременно, за да има максимален ефект. При Иванка се наблюдава дефицит на информация и наличие на слухове за нейния личен живот. Тя е включена във възстановителна програма и участва в консултации с психолог, социален консултант и юрист. Консултативната подкрепа оказва влияние, като е запълнен дефицитът от информация и са отстранени слуховете за нейния личен живот и психическо състояние.

Ръководителят на Консултативния център предлага медиация между Иванка и Дирекция „Социално подпомагане“, като са организирани няколко общи срещи. В резултат са подобрени взаимоотношенията между двете страни и е постигнат известен напредък. Социалният консултант проучва причините за възникване на конфликта и анализира различни житейски ситуации. Най-подходящ подход в този случай е беседата и затова с Иванка са проведени няколко беседи на различни теми. В резултат тя придобива специфични социални умения за отглеждане на дете, които до момента е нямала.

В началото на конфликта поведението на Иванка е деструктивно и тя постоянно се стреми към неговото изостряне. Тя има настъпателен модел на поведение спрямо служителите на Отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“. Всеки ден ходила да създава конфликтни ситуации и да „вдига скандали“ в отдел „Закрила на детето“. Изпитва подозрителност и недоверие към всички,

освен към служителите на отдела за закрила на детето. След продължителна работа със специалисти от Консултативния център, отношението на Иванка преминава в отстъпващо и конформистко, като тя проявява пасивност и склонност към отстъпки. Започва да се приема чуждите мнения и да избягва остри въпроси и реплики.

Иванка е смесен тип конфликтна личност, нейното поведение преплита в демонстративен и неуправляем тип личност. Тя иска да бъде център на внимание и да изглежда добре в очите на другите. Отношението към другите се определя от това как те се отнасят към нея. Тя лесно се приспособява към различни ситуации. При нея много слабо е изразено рационалното поведение за сметка на засилено емоционално. Иванка е много импулсивна и няма достатъчен самоконтрол. Много трудно може да се предскаже поведението ѝ, не е самокритична. Твърде често тя обвинява околните за своите неуспехи и неприятности.

През периода на консултативната подкрепа се забелязва видима промяна у Иванка в психологическите ѝ нагласи и поведенчески модели. Клиентката идва в Консултативния център в състояние на силна фрустрация, предизвикана от насилствената раздяла с детето ѝ. Жената възприема случилото се като акт на агресия от страна на институциите, насочен лично към нея. За себе си Иванка обяснява всичко с намесата на мъжът, който посочва като баща на детето и тя осъжда за домашно насилие. Според Иванка, бившият ѝ партньор триангулирал с институциите и в резултат на това те били настроени негативно към нейната личност.

Могат да бъдат открити няколко резултата от участието на Иванка във Възстановителна програма за пострадали от домашно насилие. Бавно и осезаемо се изгражда у Иванка разбиране, че отговорното родителство е задължение на майката, а институциите работят, за да гарантират правата и защитата на децата от семейства в риск. Иванка осъзнава, че трябва да подsigури условия за отглеждане на сина си и да се стреми това да бъде постоянна практика. С нея са обсъдени техники за речево развитие на детето и подобряване на уменията за общуване. Тя е осъзнала, че има пропуски и се стреми да ги превъзмогне. Забелязва се напредък в умението на Иванка да осъзнава и дефинира собствените си нужди и проблеми. Тя е по-спокойна, приема нещата по-овладяно и разумно. За първи път Иванка демонстрира и позитивизъм към институциите, ангажирани с проблема ѝ. Тя много рядко си позволява да даде воля на озлоблението и агресията, които я обземаха в началото на програмата. Иванка има напредък в осъзнаване на потребностите на детето. Запозната е с необходимостта от създаване на дневен режим за него и от нуждата от хранителен режим. Иванка вече осъзнава, че е имала пропуски при отглеждането на сина си и иска да ги избегне, като усвои положителни модели за родителско поведение.

10 години по-късно...

Иванка живее сама с двете си деца в общинско жилище в Разград. Тя се справя с различни предизвикателства на работното си място в общинското предприятие за озеленяване. Междувременно остава без работа и след съдебно решение е възстановена, но отново е уволнена с друг мотив. В момента води поредна съдебна битка с помощта на адвокат Димо Борисов. Мариян е на 14 години, спортува бокс и има проблеми с правосъдието. Според разследващите органи момчето е замесено в няколко кражби и разпространение на дрога. През 2019 г. е предприета мярка за настаняване на Мариян в училище в друга област, но решението е отменено след съдебно обжалване от страна на Иванка. Консултативният център по проблемите на домашното насилие предложи момчето да посещава социална услуга, където да бъде консултиран. Мариян два пъти прояви интерес и след това спря посещенията. От една година той реално не посещава училище. Иванка твърди, че големият ѝ син Мариян има сериозно заболяване и затова често постъпва за лечение в болница в съседен град. Малкият син на Иванка посещава детска градина, но не всеки ден. Те често двамата посещават социалната служба в областния център и търсят социална подкрепа и разбиране.

ИСТИНСКИ ИСТОРИИ ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ (2016 г. – 2020 г.)

Мила Златева

“Започнах да пиша историите, за да дам поетичен привкус на драматичните емоции на клиентите на Консултативния център и по този начин те да бъдат достъпни за по-широка аудитория, която би могла да се потопи в горчивия свят на хората, живеещи живота си в насилие. Героите в историите разказват най-съкровени чувства на своите прототипи, уловени в момент на истинска човешка близост и доверие по време на психологични консултативни сесии. Историите са силният вик на безсилието на немите жертви и плахият глас на вината на провинилите се насилници. В тях се преплитат истина и фантазия, докато се говори открито за проблеми, останали скрити за обществения надменен аристократизъм на модерния човек, в който всички привидно сме силни и успели. Историите са написани и в израз на желанието да преработя всички емоции, натрупани от емпатията към пострадалите и извършителите на домашно насилие, защото всеки случай оставя отпечатък...”

Телепатия

*Историята на едно малко момиче, което търси
своето място на тази Земя...*

Представете си за миг, че живеем в свят, в който е възможно мислите и чувствата да се пренасят телепатично между хората. Без да искаме позволение да нахлуваме в чуждия свят и да взимаме от там каквото ни е нужно. Свят без лъжи, лицемерие и клевети. Всички карти са на масата. Какъв ще бъде един такъв свят - рай или ад?

Навярно ще ви изненадам, когато ви кажа, че аз имам тази способност и то не защото съм дошла от бъдещето. Всъщност идвам от малко градче в Северна България. Учителка съм и не съм специална за никого, освен за своите малки ученици. Те прекрачват плахо класната стая и виждат мен – за тях аз съм всичко. Учител, но и приятел, а понякога и майка. Така близки сме, че мога да позная всяка гримаса или жест; всяка зле прикрита нечестност или сподавено вълнение, пропъзляли дори за миг по повърхността на детската душа. Казах ви! Владея телепатия! Това именно е моето наказание и го разбрах, когато се запознах с първокласничката Мария. Тя не беше като другите деца. Замисленият ѝ поглед ме заинтригува още при първата ни среща. Оглеждаше се плахо наоколо и не обичаше да разговаря с другите деца. Отговаряше кратко на зададени въпроси. В началото си помислих, че просто е срамежлива, но впоследствие разбрах, че Мария живее живот, толкова далечен от този на нейните връстници. Тя беше един малък възрастен, заключен в крехко детско телце. Мислите ѝ бяха пропити с притеснение и загриженост за това какво ще се случи утре. Очите ѝ бяха тъжни и я издаваха, въпреки всичките ѝ усилия да изглежда като останалите. Не знаех какво точно се случва в света на Мария, но бях убедена, че нещо не е наред.

Един ден се случи нещо необичайно. Имахме час по околени свят и говорихме за семейството. Стандартен урок, чиято цел е учениците да свържат членовете на семейството с техните роли и отговорности и да опишат отношенията си със своите родители/братя и сестри. Повечето ученици с охота взеха участие в урока. Описвах подробно всичко и настроението беше приповдигнато. В един момент се обърнах към Мария. Погледите ни се срещнаха и видях, че малкото момиче плаче. Тя стана,

започна да тича към вратата на класната стая и излезе видимо разстроена. Не знаех какво се случва. Поставих на учениците задача да нарисуват своето семейство и излязох да търся Мария. Беше седнала на пода в коридора и плачеше.

– Какво се случи, Мария? Добре ли си?

Малкото момиченце беше покрило с ръце главата си и хлипаше.

– Мария, всичко наред ли е в семейството ти?

Известно време тя не реагира, но след малко поклати глава в знак на отрицание. Имах ужасно предчувствие, но не знаех как точно да задам всички изплували в главата ми въпроси. Седнах до Мария на студения под, прегърнах я и просто мълчах. Изминаха няколко дълги минути, а след това се чу едно тихо гласче:

– Семейството ми?! Тати пие и бие мама. Страх ме е, че той може да убие мен или мама. Една нощ го чух още от долната улица, че си идва. Крещеше и риташе разни кутии по пътя си. Приближаваше се към нашата къща и сърцето ми биеше толкова силно, че го чувах ей тук- в главата си. Чух, че тати влиза в къщата ни и отива при мама. Погледнах към брат ми и сестра ми – спяха, те са малки още. Знаех, че ще се случи нещо много лошо, затова побързах да стана и да помогна на мама. Като отидох при тях, видях как тати беше взел възглавницата на мама и беше затиснал главата ѝ с нея. Мама риташе и се опитваше да го удари с ръце, но тати е голям и силен. Отидох до него и започнах да му крещя да пусне мама, защото ще я убие. Той се обърна и ме удари. Продължаваше да крещи и удряше ту мен, ту мама..Мама успя да избяга и повика полиция. Така стана, че двамата се разделиха, но не мислете, че това направи нещата по-хубави.

Слушах внимателно това малко дете и се чудих какво ли още може да му се е случило? Ако насилникът го няма, това не трябва ли да означава, че проблемите са разрешени?

– Истината е, че аз обичам баща си независимо какво е направил и единственото, което искам, е мама и татко да са заедно и да се разбират – отрони Мария и ме накара да се замисля, че когато насилникът е собственият ти баща, проблемът не се решава с простото му механично отстраняване. – Спомням си, когато мама и тати се обичаха.. Тати всяка нощ се прибираше радостен. Играеше си с нас. Взимаше ме и ме хвърляше високо...високо в небето. Спомням си една наша игра. Той беше болният дядо. Аз му приготвях супа от камъчета, за да оздравее, защото бях лекарката, а той ми плащаше с откъснати от храстите листа. Преструваше се, че кашля, а в края на играта и двамата се превивахме от смях. Мама стоеше близо до нас и вършеше домакинска работа, но виждах как лекичко се усмихва на нашата игра. Сега трябва да приема, че това е в миналото и повече никога няма да имам такова семейство...като на другите деца.

Почувствах се неподготвена и безполезна. Това малко момиченце стоеше пред мен и единственото, което можех да направя аз възрастната, е да стоя и да се уча от нея. Исках да ѝ бъда утеха и да мога да ѝ кажа нещо обнадеждаващо, но нямах потенциала за това. Изведнъж усетих, че започвам да се самосъжалявам вместо да се стегна и да помогна на Мария. Очите ми започнаха да се пълнят със сълзи. Тя ме погледна и каза:

– Само не плачете и вие, моля ви! Това не помага! Когато мама и тати се разделиха, аз бях много тъжна. Мама също. Едни хора дойдоха да ни помогнат. Те помагат на хора, които са минали през такива неща..също като мен. От тях знам, че такива неща се случват и на другите хора. В един момент си мислих, че аз съм виновна за всичко това. Сега обаче знам, че и други деца остават без семейство, но намират сили да продължат напред. Разбрах някои важни неща. Ще ви ги кажа, за да ги знаете и вие. Това, че мама и тати не са заедно, е защото не са успели да намерят начин да се разбират. Аз не съм виновна за това, че те не са заедно вече. В началото са били много много влюбени, затова и аз съм толкова красива- как без любов ще се родя аз иначе?

Стоях и слушах. Бършех сълзи и вече не знаех дали от тъга или от радост, че съществува същество като Мария – мъдро и невинно едновременно. Тя продължаваше да нарежда със сладкото си гласче:

- Мама и тати не се разбират и е по-добре да се разделят, за да не си крещят. Те може да намерят друг мъж и друга жена, с които да живеят щастливо. Така аз и брат ми, и сестра ми ще бъдем по-усмихнати и спокойни. Разбрах и още нещо много много важно. Най-важното! Това, че тати няма да живее вече с мама, не означава, че трябва да бъде изтрит и от моя живот. Той винаги ще бъде мой татко! Винаги ще се грижи за мен и ще ме обича! Излиза така че аз пак имам семейство, но то е малко по-странно от това на другите деца.

Усмигнах се широко, разроших косата на Мария и я прегърнах толкова силно, че тя започна да се преструва, че вика за помощ. Двете се погледнахме. Бяхме споделили този съкровен миг. Той щеше да остане завинаги в мени в нея. Бях научила толкова много от това дете, че се надявам да успея да й върна жеста през всички години, които ни очакват заедно. С времето Мария стана по-спокойна и прие семейството си такова, каквото е. Разбрах, че съществува Консултативен център по проблемите на домашното насилие към Сдружение „Център за съзидателно правосъдие“ в град Разград, чиито специалисти предлагат подкрепа на семейства, в които има насилие. Когато е налице насилствен акт, всеки от замесените в него има нужда от помощ- не само жертвата, но и самият насилник. Подкрепата от специалистите в центъра помага на хората да приемат случилото се, да си извадят необходимите поуки и да продължат напред. Знаех, че с Мария работи психолог. Тя стана по-дружелюбна. Все по-малко ми трябваше телепатията, за да разбирам какво си мисли, защото тя вече беше като другите- бърбореше и обясняваше надълго и нашироко какво е преживяла. Смееше се със звънкото си гласче и подскачаше. Слънцето бе изгряло и на нейната улица!

Какво се случи след това...

С Мария се запознахме в резултат на получени документи по пощата от отдела за закрила на детето в Дирекция „Социално подпомагане“ в един от общинските центрове. Социалната служба беше издала направление на Мария за ползване на социална услуга за пострадали от домашно насилие. Ръководителят на Консултативния център по проблемите на домашното насилие разговаря с началника на отдела и обсъди случая. Експерти от Центъра разговаряха с класния ръководител на Мария, която учеше в голямо училище в общинския център. Съдействие за започване на консултативната подкрепа оказаха районните инспектори на МВР и кметът на селото, където живееше малката Мария и нейното семейство. Екип на Консултативния център посети многократно семейството и проведе мобилна социална работа. Бяха предоставени поредица от консултации на Мария и майка ѝ, които имаха нужда от подкрепа и възстановяване след преживяните неприятни мигове на домашно насилие. Полицейските служители от местния участък на МВР подпомагаха организиране на мобилните приемни с Мария и майка ѝ в тяхното село. Бащата на Мария беше включен в Специализирана програма за извършители на домашно насилие в Консултативния център, като той пожела да посещават консултациите в областния център. Стана ясно, че в момента той живее на семейни начала с друга жена. В изпълнение на съдебното решение бащата на Мария продължи да се явява на консултативни срещи по график, като демонстрира уважение към съда и полицията. Година по-късно Мария напусна малкото село заедно с майка си и двете по-малки деца. Майката реши да се завърне при своите близки в далечен малък град и да продължи живота си.

Новото и старото време

История за патриархалния дух, който търси своето място в съвременното.

А дали го открива? Вижте сами...

Прибрах се от работа и по пътя си мислих, че вече нищо не е както преди. Казвам се Мехмед и съм на 60 години. Времето, в което съм израснал, беше друго. Човешките отношения, обществените порядки, игрите на децата..всичко беше различно. Когато бях дете играехме на фунийки, ръбче, стражари и апаши и пиехме вода от маркуча, с който се полива градината. Опитвам се да обясня на своя внук, че тук в България имаме хубава игра, която много прилича на бейзбол, но той не иска и да чуе, а само се смее и казва, че нищо не разбирам. Кой ти е чувал за чилик?

Понякога се чудя как да намеря мястото си в този нов свят. Дали въобще принадлежа към него или съм като динозаврите- изчезнал вид? Наскоро разбрах нещо за себе си. Личността, която бях изградил, се оказа твърда като кокосов орех. Тя не умееше да се извива в унисон с ветровитите промени наоколо. Каквото бях научил от родителите си, исках да прокарам и в моето семейство, но не се получи. Казах ви, децата са различни, жените са различни! Всеки говори какви права има, но никой не желае да поема отговорност. Едно време беше лесно. Мъжът тропаш по масата, казва тежката си дума, а жените слушат и изпълняват. Така съм израснал аз! Така растяхме всички! Баща ми удряше майка ми и мен, но никой не си помисляше дали това е хуманно, дали е насилие. Не мислете, че ми е било приятно, но просто премълчаваш и продължаваш напред, защото всички мълчат.

Знаете ли кога разбрах, че може би аз не съм прав? Един ден се прибрах по-рано вкъщи. Изглежда съм пристъпвал тихо, макар че това не е било моя цел. Чух шепот и се заинтригувах. Приближих се и дочух как жена ми говори на дъщеря ни:

- Да не си посмяла да кажеш на баща ти! Ти да не полудя? Ще ни убие и двете! – заканваше се жена ми.
- Не мога вече да пазя тази тайна! Обичам Хасан и ще избягам с него – каза дъщеря ми.

Усетих как главата ми се изпълва с ритъма на сърцето ми. Не чувах нищо друго. Нахлух при тях и не помня точно какво съм направил, но жена ми постъпи в болница. Бях й нанесъл множество наранявания. Осъдиха ме. Сега разбирам, че това е било за добро, защото ме накара да се замисля за някои неща.

- Какво точно те вбеси, когато разбра, че жена ти и дъщеря ти крият нещо от теб?– попита ме психологът в Консултативния център по проблемите на домашното насилие.
- Как какво? Не разбирате ли, че те ме лъжеха! Имаха тайни ОТ МЕН!!!! – повиших тон аз.
- Мехмед, опитайте се да се освободите от гнева и яростното обвинение! Съсредоточете се върху болката, която изпитахте в онзи миг. Заболя ви, че...?
- Заболя ме, че те ми нямат доверие! Заболя ме от това, че в техните очи аз съм страшен и те не могат да разчитат на мен, когато имат нужда. Аз съм главата на семейството, а те сами разрешават трудностите си! – много беше болезнено да призная всичко това, но ми олекна в мига, в който думите намериха път навън. – Помислих си, че аз не съм им нужен! Казах си, че съм жесток човек! Сякаш след като сам си бях поставил този етикет, реших и да го затвърдя! Да си го заслужи хубаво.. и започнах да бия жена си!

Предателството на жена ми ме огорчи до такава степен, че не можех да контролирам себе си в онзи момент. Смятах я за верен другар, с който споделяме всичко по пътя си, но разбрах, че аз за нея съм тиранин. Макар че бях баща на децата й, не можех да бъда нейна опора. Тя винаги се бе страхувала от мен и моите реакции. Опитваше се да прикрие срамните постъпки на децата, за да не се ядосам. Поемаше вината, дори когато някой друг беше виновен, защото беше свикнала да съм груб и безкомпромисен с нея. Това бях научил и от баща си:

- Сине, една жена трябва да си знае мястото! Ти мъж ли си?! Няма да ставаме за смях я! – крещеше баща ми и сформираше злодея в мен.

Признавам си, че не само той е виновен. На мен ми харесваше да ме слушат и да ми се подчиняват. Сега разбирам, че това е било просто тяхна роля. Привидно са били мои слуги и са повдигали изкуствено моето мъжко его, а зад гърба ми са трупали гняв към мен и са правили каквото искат те. Не ги обвинявам! Сега ги разбирам! Черупката на кокосовия ми орех леко се пречупва. Чувствам се закостенял в своите разбирания. Искам да се променя, защото обичам семейството си. Трябва да се науча да им давам свобода и да им се доверявам, че и те могат да се справят с предизвикателствата на живота. Опитах се и да поискам прошка.

- Зелиха – шепнех тихо на жена си, когато тя ме приеме отново в нашия дом.- Толкова много сгрших! Мислих, че това се иска от мен! Да бъда глава на семейството, но всичко обърках! Прости ми!

Зелиха не прие извинението ми веднага. Обидата ѝ бе твърде горчива. Макар че беше израснала в патриархат, сякаш всичко това ѝ беше омръзнало. Повече не можеше да търпи. Правилата в семейството ни се промениха. Обещах повече никога да не си позволявам да нагрубявам своите близки, защото това беше ултиматумът им, за да останат с мен.

Търся мост, по който да премина към новото време. Този мост е покрит с бурната растителност на вкоренените в личността ми вредни навици. Всеки ден откривам хоризонта, отстранявайки някой гневен бурен или поливайки плода на състраданието и разбирателството. Открих любов в себе си, която искам да раздам на своите близки. Мостът към промяната е дълъг и трънлив, но самото пътуване е дар и аз му се наслаждавам.

Какво се случи след това...

Скоро след влизане в сила на ограничителната заповед Мехмед замина да работи в друг областен град и повече не се завърна. Проведе няколко консултативни срещи в Консултативния център по проблемите на домашното насилие и започна да осъзнава сериозността на своята постъпка – да пребие жестоко жена си и тя да постъпи спешно за лечение в болница. Заради физическа невъзможност, свързана с работа в друг град, Мехмед спря да посещава специализираната програма за извършители на домашно насилие. Семейството реконструира своите отношения в резултат на осмисляне на ситуацията и подкрепата на екипа на Консултативния център. Мехмед успя да поиска прошка от Зелиха, но тя остана скептична, защото в съвместния им живот много пъти се беше случвало той да съжалява, а след време отново да повтаря грешките си. Въпреки всичко Зелиха го прие отново в семейната им къща и от този момент нататък Мехмед имаше шанса да покаже едно ново свое Аз, така че да задържи съпругата си до себе си. Зелиха беше успяла да покаже на Мехмед, че вече не би търпяла насилие и че има пълната подкрепа на своите деца, за да го напусне, ако агресията се повтори. Беше трудно на Мехмед, но успя да разбере какво предизвиква с консервативните си разбирания и твърде строг морал.

Писмо в бутилка

Необикновената история на едно момиче, която ще Ви помогне да разберете колко тънка е границата между извършител и жертва

Стоя на брега на морето и съзерцавам неговия равномерен ритъм, който ми носи покой. Щастие е, че мога да бъда тук и сега!

Спомням си, че преди няколко месеца пътувах в междуградски автобус. До мен седна момиче, което видимо изглеждаше объркано. Проблемите ме привличат от малка, така че веднага щом видях, че нещо не е наред, завързах разговор с момичето. Оказа се, че е от Румъния и се казва Орсула.

- Аз съм Суна. Приятно ми е – владеех английски свободно. – Какво те води насам?
- Преди няколко месеца преживях катастрофа. Бях в кома 28 дни. Видях тунела и бялата светлина. Сещаш се за какво говоря нали? – Орсула усмихнато споделяше този опит. – Реших, че след като ми е даден втори шанс, няма да го пропиляя и ще ценя всеки миг. Дойдох до България, защото ... никога не бях виждала море. Да видя тази гледка за първи път за мен бе умопомрачително! Още не мога да се отърся от емоцията!

Сега на брега на морето си спомних за Орсула. Имах богато въображение, но и то не достигаше, за да си представя какво е да видиш морето за първи път на 25 години. Познавах и момиче от Бразилия, видяло за първи път сняг на 32 години. Когато нещо се случи за първи път, го посрещаме с детинска радост и вълнение. Независимо на колко години сме, първоначалният сблъсък с нещо хубаво може да ни накара да скачаме и да крещим от щастие. И на мен ми предстоеше нещо подобно. Приготвих се да пусна писмо в бутилка за първи път. Това преживяване ми носеше лек смут. От известно време посещавах психолог и бях разбрала, че споделянето е разтоварващо и сближаващо. То те сближава не само с околните, а и със самия себе си. Отворих свитъка и зачетох на глас:

„Здравей, страннико! Какво ли си почувствал, когато си стоял отмалял на брега на морето и в един миг си видял как вълните носят нещо със себе си. Зелено. Зелено стъкло. Зелено стъклено шише с писмо. Любопитството те е изяждало в онази безкрайна минута, преди да извадиш свитъка. Може би си успял за това кратко време да си представиш, че това е указание за някое пиратско съкровище? Може би ти липсва любов и си мислиш, че това е обяснение в любов? А може би четеш криминални романи и си представяш, че това писмо, ще разгадае някоя заплетена кървава история от другия край на света?

Вероятно искаш да се представя. Казвам се Суна. На 19 години. Жертва. Жертва на своя съпруг, но и жертва на собствените си житейски избори. Как точно аз станах жертва? Аз, която винаги съм била силната? До скоро считах, че е срамно да показвам своите слабости.

„Да не си посмяла да ми ревеш за такава глупост!“, „Ти си на тати мъжкото момиче!“, „Ако паднеш, стани, поизтупай се и продължавай напред!“

Такива бяха посланията от родителите ми в моето детство. Слабостите бяха забранени. Трябваше да стискам зъби и да бъда силна. Бях едно малко крехко момиче и бях готова да се отбранявам дори преди да бъда нападната. В училище бързо си спечелих слава на заядливо дете, готово да защитава себе си с цената и на физическа саморазправа. Обиждах, заяждах се, биех се, а после се прибирах вкъщи и плачех. Тогава не разбирах, че плача, защото се чувствам безсилна и ми липсва любов. За всичко бяха виновни другите!

Един ден животът ми се промени. Бях на 18 години. Срещнах любовта. Раим.

- Мамо, татко! Обичам го! Той е всичко за мен! Ще се омъжа за него! – бях като в делириум. Болна от любов.
- Суна, какви ги говориш?! Та ти си ученичка! Залягай над уроците и не говори глупости! Влюбена ми била! Любовта не съществува! – крещяха родителите ми, а аз се питах какво ли тогава е събрало тях, ако не любов.

Чувствах се неразбрана и си мислех, че пред мен стои един-единствен вариант. Трябваше да избягам с Раим! Така и направих. Криехме се, пътувахме с влак, а после с автобус. Спяхме по парковете. Не бяхме казали на никого къде сме. Почти не се хранехме. Бяхме залепени един за друг. Страстта ни изцяло бе заличила всякакъв разум. Ние просто не вибрирахме на честотите на планетата Земя. Бяхме в безтегловност. Разбира се, това не можеше да продължава вечно.

- Раим, искам да създам семейство с теб! – шепних аз в една хладна вечер през юни.
- Суна, знам кой ще ни помогне да се установим и да сбъднем всичките си мечти! – отвърна Раим и ме целуна.

Така отидохме в едно далечно планинско градче и заживяхме при бабата на Раим. Още с прекрачването на онази врата ме побиха тръпки. Сякаш знаех, че така поставям точка на щастието си, а към мен се приближават мъчителни изпитания, следвани от безкрайно многоточие. Раим се промени коренно. От любящ и внимателен джентълмен стана вечно пиян и заядлив безделник. Вече нямаше за какво да си говорим. Свикнах да мълча, защото не знаех какво може да го вбеси. Точно тогава забременях. Помислих си, че това ще промени нещата и ще му помогне да си спомни какво ни свързва. Той сякаш бе забравил, че някога ме е обичал.

- Раим, бремна съм! Ще си имаме дете! – казах аз и се опитах да се усмихна, макар че сякаш бях забравила как се прави това. От толкова време лицето ми бе застинало в маската на дълбокото обезверяване и тъгата, че нищо хубаво не ме очаква.

Раим се приближи до мен и в онези няколко секунди все още имах вярата, че нещата между нас могат да се стабилизират. Тогава той ме удари за първи път. Знаех, че това ще се повтори. Знаех какво ме чака напред. Нямаше към кого да се обърна. Бях отрязала пътя си назад. Може би родителите ми бяха прозряли какъв е Раим, тогава когато аз го виждах като приказен принц. Може би те знаеха, че емоционалните ни избори не водят до нищо добро. Те бяха прави, но аз не исках да си призная това. Нямах сили да го направя! Бях готова да стоя и да търпя насилието, но не и да се изправя и да призная, че съм сгрешила! Нали в такъв свят живеем – свят, в който да се греша и да те боли е срамно и ненормално!

Боли те главата?? – Веднага вземи аналгин!

Страдаш?? – Стискай зъби и продължавай напред! На никого животът не е песен!

Страданието е заклеймено в нашия свят! То е срамно нещо! Нещо, от което искаме да се избавим веднага! Търпях, точно защото се срамувах! И така до един ден, в който Раим ме нападна с нож. Нещо в мен се пречупи! Избягах от къщата. Бяха без да спра близо час. Бяха и плачех. Бяха от миналото си! Бяха от срама! Бяха от погрешния избор! Бяха от себе си!

Изминаха няколко месеца от това бягство. Имам подкрепата на своите родители, които ми простиха. Загубих бебето, но мисля, че няма нищо случайно в това. Участвам във възстановителна програма за жертви на насилие и започвам с плахи стъпки да изграждам своята увереност. Тухла по тухла градя обичта към себе си. Трябва да се постарая, защото не искам да е крехка като в миналото ми. Искам тя да е основното ми оръжие! Приемам страданието за неизбежно в човешкия живот, но се старая да си вадя поуки от предизвикателствата, а не да се отчайвам!

Пиша това писмо, защото искам да излея болката си, но и защото съм готова да продължа живота си по нов начин! Това остава зад гърба ми, а напред ме очакват нови уроци и ново Аз!

Не забравяй да обичаш себе си, страннико! Това писмо показва част от мен – част, от която исках да се избавя! А ти какво ненужно носиш в себе си? И до кога?“

Какво се случи след това...

Суна се обади в Консултативния център по проблемите на домашното насилие, за да потърси помощ след преживяно системно насилие от приятеля си, с който живее. Тя имаше максимален срок на забрана (18 месеца), която беше резултат на съдебна спогодба.

Приятелят ѝ признава, че е извършил домашно насилие и няма да се доближава до Суна. Тя беше включена във Възстановителната програма за пострадали от домашно насилие в Консултативния център. Екипът от експерти организира мобилни приемни и на място консултира младата жена. Консултациите се провеждаха в една от съдебните зали на районния съд, който подкрепя усилията за намаляване на домашното насилие. Суна осъзна в резултат на консултативната работа, че тя не е виновна за случилото се, но в бъдеще трябва по-разумно да избира партньорите си и да не действа прибързано, а това може да се случи, ако се съобразява със себе си и действа, провокирана най-вече от любовта си към себе си. Разочарованието, което изпитва, се нуждае от време, за да се заличи, но Суна разбра, че животът на всеки човек е изпълнен с добри и лошо моменти. Страданието е не по-малко важно за личностното развитие на даден човек. То дава важните уроци в живота.

Пътуване на автостоп

Историята на едно плахо момче, което дълги години трупа в себе си огорчение...

Работя за голям телекомуникационен оператор и миналата събота бях изпратен в командировка. Трябваше да присъствам на обучение в съседен град. Събудих се рано с желание да тръгна възможно най-бързо. Имах нужда да изляза от рутинния ежедневен ритъм и нещо ново да ме завладее. Авантюристичният дух на мъжа-войн се беше задушил под капака на семейния живот, подправен с редовни и нощни смени на работа. Качих се в колата и потеглих. Едва бях изминал 10 км и видях някакъв мъж на средна възраст да дава знак, че пътува на автостоп. „Защо пък не?“. Набих спирачки и любезно се усмигнах към странника. Той отвърна на усмивката и се качи уверено в колата.

- Добър ден! Приятно ми е да се запознаем! Казвам се Пламен! – посрещнах го любезно аз.
- Здравей, младежо! Благодаря ти, че ме приюти! – отвърна той засмян.

Разговорът ни тръгна изключително леко. След като си разменихме информация относно всички формалности, които касаят един автостопаджия и неговия домакин, разговорът зави в една напълно неочаквана посока.

- Драги спътнико – подхвана стопаджията- замисли се за миг, че сега аз и ти сме тук заедно, но повече никога няма да се видим. Какъв прекрасен миг е това- може да кажем на другия каквото си поискаме. Да го излъжем или да му кажем цялата истина. Да споделим и най-тъмните си тайни или да се представим в най-добрата си светлина. Преди да избереш как ще се представиш пред мен, не забравяй едно- така или иначе всекидневно участваш в един спектакъл и играеш всякакви роли! Участваш в спектакъла „Живот“! Остани си там професионалист; най-добрия баща и съпруг; услужлив приятел! Кажеш ли ми какъв си всъщност? Какво криеш зад тази маска? Кой си ти?

Признавам си, потръпнах при тези думи. Почувствах се преждевременно и неочаквано приземен. Необясним страх започна да ме обхваща, но страх от какво? От този мъж или от мен самия? Страх от това какво съм аз?

- Искам да ти отговоря откровенно, но аз самият не знам кой съм. Сякаш съм се заличил. Затрил съм се в името на това да бъда достоен син, гражданин, работник. Следвах безропотно всички инструкции за перфектен живот. Слушах родителите си за всичко. Майка ми беше много строга. Тя не харесваше това, което съм. Исках да ѝ угодя и бях най-добрият роб. Казват ми какво трябва да се свърши и аз го изпълнявам. Така обаче ме лишиха от собствена

инициативност и от смелост. Втълпиха ми, може би без да се замислят, че аз за нищо не ставам. Направиха ме търпелив. Имах здрави нерви като корабни въжета.

- Знаем какво се е случило. Виждал съм това стотици пъти. Търпял си, но в един момент не си издържал и си избухнал нали? – прекъсна ме стопаджията.
- Да, прав си – потвърдих замислен. – Един ден просто чашата преля. Дори не се е случило нещо необичайно. Беше си просто един обикновен ден, изпълнен с тирания и наказания. Когато тирадата приключи, взех една раничка с дрехи и отидох при баба си. Така и не се върнах при родителите си. След години разширих къщата на баба. Построих един допълнителен етаж и там живея сега със семейството си.
- Позволи ми да направя още едно предположение, младежо – заговори отново странният стопаджия. – С това не е приключила твоята сага. Ти си избягал от своите родители, но не си разрешил конфликта с тях. Изобщо не сте се конфронтирали. Те дори може да не са разбрали как точно си се чувствал. Ти просто си подвил опашка и си изчезнал. Преместил си своя вътрешен проблем на друго ново място. Не си се постарал да отстоиш себе си в ситуацията с родителите си, а си избягал. Нали знаеш как е при животните? Когато са заплашени, пред тях има два изхода – или нападат, или бягат. Ти какво направи, Пламене? Избяга?
- Да, избягах. Прав си. Проблемите ми не се разрешиха. Изпитвах гняв към себе си. Непрекъснато исках да бъда харесван от другите и те да одобряват моите постъпки. В един момент срещнах любовта. Моето момиче – Калина. Тя е красива, умна и добра.
- И ти се запита – какво прави тя с мен и развали всичко нали? Каза си „Тя заслужава нещо много по-добро от мен!“. Сигурно го търси! И я ревнуваше? Накрая я отблъсна и тя си тръгна? – попита ме стопаджията с плам в очите.
- Ей...къде се учиш на тези трикове? Как така знаеш какво съм направил? – попитах аз, усмихвайки се удивен.
- Не е много трудно. Прости ми, но хората сме много предвидими. Мислим си, че сме уникални и много по-различни от останалите, но всъщност животът на хората протича по определен канализиран начин. Има си етапи, събития и отношения, през които всеки преминава – и чистачът, и професорът.
- Да, прав си – отговорих аз. – Точно това направих. Отблъснах Калина със своята несигурност и ревност. Вече се бе родило нашето дете. Вероятно трябваше да прозра, че след като има дете от мен, тя ме обича. Нищо подобно. Станах още по-несигурен. Един ден тя просто си тръгна, а аз се чувствах толкова безсилен и напълно изгубен, че я ударих. Представяш ли си? Сега съм насилник. Извършител на насилие. Не знам как се случи. Така че може би това съм аз. Насилник.

Стана ми тъжно, след като сам направих тази констатация и се разплаках. Истината е, че Калина ми прости и няколко месеца по-късно се събрахме. Аз посещавах Консултативен център по проблемите на домашното насилие и промених голяма част от себе си. Семейният ни живот бе спокоен и уравновесен, но сякаш още не бях дал прошка сам на себе си за този грозен акт.

- Знаеш ли, младежо, разбирам, че не можеш сам да си простиш – отново моят гостенин прочете мислите ми. – Ще успееш, когато разбереш, че ние сме като Ин и Ян. Знаеш ли за този символ? Доброто и злото. Две привидно противоположни сили, а всъщност напълно хармонизирани една в друга. Допълват се и сме преливат – едната отслабва или засилва другата. Така сме устроени, разбери го. В нас има и добро, и зло. Границата между тях понякога е тънка като върха на игла. Мислил си, че вършиш добро, като изпълняваш чуждите желания, а си трупа гняв в себе си. Той е излязъл в много грозна форма навън. Сега съжаляваш. Това е животът. Грешки и поуки. Въпросът е да не повтаряш грешките; да раздаваш любов не само на другите, а и на себе си и да виждаш смисъла отвъд ежедневните трудности.

Продължихме пътуването си в мълчание. Накрая дори не си разменихме телефоните. Не мисля, че този човек изобщо имаше телефон. Не мисля, че този човек дори беше реален. Може би ако някой е наблюдавал от страни, е видял как говоря сам на себе си, плача и си взимам прошка.

Какво се случи след това...

Пламен започна да посещава Специализираната програма за извършители на домашно насилие по силата на съдебно решение със срок 6 месеца. Липсата на предишни случаи на домашно насилие, регистрирани с участие на Пламен, вероятно е мотивирал съдията да определи по-кратък ограничителен срок. В Консултативния център Пламен попълни необходимите документи и му беше съставен график за консултации с юрист, психолог и социален консултант. След проведени няколко консултативни беседи, Пламен започна да не се явява на определените дни в Консултативния център. Експертите на Центъра съставиха няколко констативни протокола за неявяване на Пламен, след което писмено информираха прокуратурата за неизпълнение на съдебното решение. Беше възложена проверка на местното управление на МВР, което поиска писмени сведения от Консултативния център по проблемите на домашното насилие. След приключване на съдебното ограничение семейството отново се събра заедно, но скоро след това научихме за тяхната окончателна раздяла.

Без тайни

Историята на една майка, която реши да избяга, но не и без децата си...

Бях се загледала в телевизора. Някакво реалити ме облъчваше с пошлостта си. Тръгнах да сменям канала, когато водещият на предаването каза:

- Тук съм, за да изоблича всичките ви тайни! – говореше на участниците в предаването, но изведнъж рязко се обърна към обектива на камерата и сякаш се взираше точно в мен. – А вие какви тайни имате? Споделяте ли ги на вашите приятели? Съседи? Родители? Деца? Какво криете от нас?

Побиха ме тръпки. Имах усещането, че участвам във филм на Тим Бъртън и всеки момент ще се появи човек с ножици вместо ръце и ще трябва да търся спасение. Огледах се. Бях в хола си и всичко изглеждаше нормално, но този водещ не спираше.

- Живеем във времена, в които има начин да разберем тайните ви. Еля, няма нужда да се криете вече! Ние знаем!

„МОЛЯ?!“. Аз съм Еля. Сигурно полудявам. Приближих се към екрана на телевизора много бавно и клекнах точно пред него. „Какво знаете?“

- Ние не подслушваме; ние не използваме тайни агенти – отхвърляше предположенията ми водещият. – Ние просто имаме достъп до търсенията ви в гугъл.

„Какво общо има пък гугъл?!“

- Може да излъжете всички около вас, но сте честни пред гугъл нали?! – водещият взе едно устройство и започна да търси нещо в него. – Ето.. Нека вземем търсенията на Еля. „Мъжът ми не ме обича вече“; „Той изневерява ли ми?“; „Мъжът ми е вечно сърдит!“; „Между нас вече няма интимност..“; „Той ми посегна“; „Не мога да понасям мъжа си“. На това му казвам градация..

На това място публиката избухна в смях и аплаузи. Кръвта напусна главата ми. Усетих как ми прилязва и припадам. В момента, в който се свлякох на земята и главата ми се удари в пода, се събудих с писък. Беше кошмар! Само сън, но всъщност самата истина. Развеждах се с мъжа,

с когото бях преминала през рая и ада. След 20-годишен брак осъзнах, че начинът ми на живот не ме удовлетворява. Разбрах, че не желая да бъда бита, насилвана и унижавана. Мъжът ми ми беше внушил, че това заслужавам, защото съм един празноглав паразит без никакви достойнства. Не му изневерявах, но след поредната безсънна нощ, в която той ме изтезаваше, защото му „изневерявам“, сякаш аз самата повярвах в това, че наистина го правя! Буквално губих разсъдък си! Вярвах му, че съм жалка твар и той е единственият, който иска да има нещо общо с мен. Беше ме смачкал до размерите на еноклетъчен организъм и този размер напълно кореспондираше със самооценката ми. Бях се примирила, че ще живея така цял живот, докато един ден не се случи нещо необичайно. Бях на работа. Доставчик съм на хранителни стоки за малките вериги хранителни магазини. Всичките ми колеги са мъже. Най-добродушният от тях- Жоро- ме помоли да го изчакам пред един от обектите ни. Помислих си, че трябва да подписвам някакви документи. Жоро дойде. Паркира колата и влезе в моята. Наведе се и ме целуна. Отдръпнах се и му ударих един силен шамар.

- Какво си мислиш, че правиш?! – не можеш да повярвам какво ми се случва.
- Еля, мъжът ти не те заслужава! Целият град говори! Ти си страхотна жена! Заслужаваш човек, който да ти сваля звезди, а не такъв, който да те бие. Ела с мен! Ще избягаме! Ще се грижа за децата ти като за свои! Еля..аз те обичам!
- Ти си напълно луд! – изкрещях аз и скочих от колата.

Тръгнах да бягам. Скрих се в непознат вход и започнах да плача. Бях тъжна и щастлива едновременно. Думите на Жоро ме провокираха да осъзная собственото си положение от една страна, но и да разбере, че не съм сама. Наистина мъжът ми ме биеше и това сякаш беше най-безобидното. Притежаваше оръжие, което десетки пъти беше насочвал срещу мен, заплашвайки ме, че ще ме убие пред очите на децата. Може би най-лошият ми спомен е за един наш скандал, в който той отново беше насочил дулото към слепоочието ми, а синът ни Исмет беше в същата стая. Малкият играеше игра на таблета си и дори не спря да я играе, докато аз бях на косъм от смъртта. Това ме накара да се замисля, че заплахите и насилието са станали част от нашия живот. На никого вече не му правеше впечатление. Приемаше се за рутинна ежедневна дейност. Това, че Жоро имаше чувства към мен, сякаш ме окрили за някакъв миг. Като да дадеш обувки на босия. Той ми даде надежда. Аз така и не отвърнах на чувствата му, но успях да използвам енергията на случилото се като задвижваща сила. Не исках повече да живея такъв живот и бях решила да търся друго бъдеще, дори да се наложи да заплатя с живота си. Прибрах се вкъщи и повиках двете си деца в една стая, за да говоря с тях.

- Деца, искам да ви съобщя нещо..То е много важно! Решила съм да напусна баща ви!
- Какво?! – извика синът ми.
- Чудесно! – усмихна се дъщеря ми.
- Знаем, че няма да ни е лесно, но ще се справим! Важното е да се подкрепяме и да имаме една обща цел! Моля ви, не казвайте нищо на баща си! Аз трябва да обмисля как да му поднеса тази информация, защото това страшно ще го ядоса, а аз не знам на какво е способен той.
- Аз проблем с баща ми нямам и няма да позволя да ме превърнеш в дете на разведени родители!! Ясно ли ти е ? – синът ми беше бесен. Стана и излезна от апартамента.

Аз се разплаках пред дъщеря си, а тя дойде да ме успокои.

- Мамо, спокойно! Исмо ще приеме новината все някога..Той е само на 10 и не може да осъзнае какво се случва в дома ни и че това не е нормално. Аз съм зад теб и те подкрепям изцяло за това твое решение! Дори много закъсня!
- Не издържам повече, миличка! Уплаших се, защото си помислих, че предпочитам да съм мъртва, но не и да изтърпя още един ден с този мъж! Помогни ми да събера малко багаж! Тръгваме си още днес!

Събрахме си вещи от първа необходимост. Намерих Исмо и буквално насила го повлякох с мен. Първите ни дни бяха кошмарни. Исмо недоволстваше. Мъжът ми ни търсеше и ме заплашваше, че няма да остана жива, ако ме намери. Спрях да ходя на работа, за да не ме намери. Дъщеря ми беше като

стълб, около който бях пуснала корени. Тя беше спасението ми. След 1 седмица мъжът ми явно осъзна, че решението ми е категорично и смени тактиката си. Стана подозрително мил. Не го бях виждала в такава светлина. Започна да играе „добрия“, но си беше игра и аз не повярвах, че е истина.

- Моля ви, върнете се при мен!! – плачеше той. – Ще се променя! Осъзнавам грешката си! Аз съм бил голям глупак, за да не видя какво прекрасно семейство имам!

Потърсих помощ и се включих към възстановителна програма за жертви. Там ми помогнаха да устоя на напрежението и да държа позициите си твърди. Бях дипломатична с мъжа си, защото се страхувах да не го разгневя отново, но държах на позициите си и не отстъпвах, дори когато той злоупотребяваше и ме изнудваше.

- Помисли колко болка причиняваш на сина ни!!! – казваше той. – Ще спра да се храня и да ходя на работа! Ще се самоубия!

С помощта на психологичните консултации устоях на това предизвикателство. Не беше лесно. С Исмет имах големи проблеми, но те ми се струаха все пак нищожни в сравнение с тези, които имах по време на семейния си живот. Разбрах, че Исмет е само дете, което иска да играе и да бъде с приятелите си. Исква да е далеч от семейните драми и близо до майка си и баща си едновременно. Стараех се да му обясня, че раздялата ни няма да отнеме баща му. Връзката между тях двамата зависи от собственото им желание. Наистина вярвах, че е така! Бъдещето ще покаже дали тези мисли не са поредната илюзия. В момента се чувствам стабилна и вярвам в себе си! Живея в настоящия момент, но все пак понякога се осмелявам да помечтая и за бъдещето си. Желая то да е спокойно!

Какво се случи след това...

Еля се обади на горещата телефонна линия и помоли за среща в Консултативния център по проблемите на домашното насилие. У нея зрело отдавна желанието да потърси специализирана помощ за системното домашно насилие, на което е подложена от съпруга си. Телефонния номер на горещата линия за подкрепа на пострадали от домашно насилие Еля видяла преди месеци в местния вестник и все не се решавала да се обади. Тя пожела доброволно да бъде включена във Възстановителна програма за пострадали в Консултативния център и за целта подписа необходимите документи. Еля не желаше да води съдебно дело и да се снабди с ограничителна заповед срещу съпруга си. Тя беше насочена от районния инспектор на МВР, който беше обяснил какво е добре да направи и беше издал протокол за предупреждение по закона за МВР на нейния съпруг. В Консултативния център по проблемите на домашното насилие Еля беше консултирана с юрист за правните аспекти на проблема, със социален консултант – за вариантите за социална работа и подкрепа. Планирана бе психологична подкрепа за Еля във връзка с преодоляване на травмата от насилие и повишаване на самооценката. Тя успя отново да преживее травмиращи събития от съжителството със съпруга си, но не през очите на жертва, а сякаш е страничен човек, който ясно може да види кой точно има вина в ситуацията и кой е страдащият. Понякога в насилствения акт жертвата се обърква. Сякаш насилникът е страдащият, защото жертвата е направила нещо недопустимо, а не обратното. Това обаче е несъзнаван театър от страна на извършителя. Еля успя да осъзнае логиката на един подобен акт. Разбирайки всичко по нов начин, тя успя да натрупа увереност, че постъпва по правилен начин, като се отдалечава от съпруга си. Еля получи подкрепа и относно сложната ситуация с децата. Дъщеря ѝ изцяло я подкрепяше през цялото време, но синът ѝ беше объркан. Той беше консултиран от психолог, за да може да превъзмогне травмата от раздялата на своите родители и отделянето от приятелите си.

Нямам нищо освен себе си

Трогателната история на един човек, загубил всичко...

Вчера се разхождах в центъра на своя роден град. Вървах безцелно, когато в далечината видях симпатично момиче стабела в ръце „Безплатни прегръдки“. И млади, и по-възрастни се възползваха от интересната инициатива. Прегръщаха се усмихнати и всеки продължаваше по своя път. Приближих се към нея и разтворих ръце. Тя ме погледна с отвращение и отмести глава. Тръгна в друга посока и поглеждаше през рамо към мен с някаква смесица между страх и погнуса. В този миг случайно се загледах в отражението си в една от витрините наблизко. Това отражение не кореспондираше със съществуването в мен. Имаше дълбоко противоречие в цялата картина. Аз съм син на уважаван зъболекар; учил съм в най-добрите училища; притежавам завиден речник и съм над средното ниво по интелект; добър и услужлив съм; можех да имам чудесен живот. Загледах се в отражението си във витрината – раздърпани и мръсни дрехи; блуждаещ неадекватен поглед; отпусната стойка на тялото. Аз съм наркоман.

Осъзнах, че имам сериозен проблем, когато бях осъден за домашно насилие спрямо собствената си майка. Не съм лош човек, но когато трябва да си набавя следващата доза и съм в абстиненция, не мога да позная сам себе си. Това е усещане, което не бих могъл да контролирам. По-силно е от мен и от всяка логична причина, която би могла да ме призове към разумни действия. Трябва да си набавя дозата - в противен случай имам чувството, че ще умра. Нещо като инстинкт за самосъхранение. Майка ми просто се оказа в неподходящия момент на неподходящото място. Как започна всичко? Бях палаво дете. Родителите ми сякаш ме поощряваха да бъда такъв, защото се радваха на моите хитроумни забележки и гениални хрумвания. Прощаваха ми лесно и задоволяваха всичките ми капризи. Никога в живота ми не се е налагало да се боря за каквото и да било. Исках нещо и го получавах веднага. В училище бях от непослушните деца, но компенсирах с интелекта си. Учителите не си признават, но те харесват тези деца. Карат ти се, но през усмивка. Дават ти противоречиви послания. Бях номер едно без никакво усилие - и вкъщи, и в училище, и сред приятелите. Интересен факт е, че имах всичко, но не бях щастлив. Сякаш знаех, че това не ми принадлежи и не съм го заслужил истински. Мислих си за студентските братства в Америка. Във всеки университет има такова братство, което реализира големи социални проекти в полза на обществото. За да влезеш в подобна организация, трябва да преминеш през строго контролирана процедура. Не си мислете, че се попъхват документи и кандидатстваш с дипломите си. Изпитът е да преминеш през изключително тежки предизвикателства – излагане на студ, заплахи, ядене на противна храна, побой. Това се налага, защото тези младежи, които са преминали през препятствията, се привързват по-силно към самата организация и я оценяват. Аз не мога да оценя нищо в живота си, освен самия си живот, за който сега трябва да се боря! Единственото, в което намирам все още някакъв смисъл, е връзката ми с Геновева.

- Иване, запознай се с една моя позната - Геновева! – това беше първият ми сблъсък с нея. Задържах погледа си повече от обичайното и тя го усети.
- Иване, не се занимавай с мен! Аз ще проваля живота ти, точно така, както направих и със своя!

Геновева е на хероин. Аз също. Времето за нас не се измерва в минути, а в дози и в разстояние между дозите. Интересуваме се от езотерика и това е поредният ни опит да се разграничим от действителността, в която не можем да намерим смисъл. Може би от пясъчния часовник на нашия живот остават само няколко пращинки и това ще е добре за всички. До скоро не успях да намеря истинските причини за всичко, което ми се случи. Посещавам Консултативен център по проблемите на домашното насилие и работя с психолог, защото съм извършител на насилие спрямо майка си. Понякога не спазвам графика на консултациите, защото изобщо не съм в състояние да стана от леглото, но когато успея да отида, запълвам пъзела на своя живот с късчета яснота. Диалогът с родителите ми е прекъснат. Те просто не можеха да понесат повече. Общуването с мен е ежедневно разочарование и аз добре разбирам това. Може би те виждат един зомбиран младеж, който върви след тях и повтаря само „Пари! Дайте ми пари, защото иначе ще умра!“. От дълги години не сме си говорили за нищо друго. Те

просто загубиха надежда, че някога аз ще бъда синът, за когото те са мечтали- с работа от понеделник до петък, със семейство- с жена –домакиня и дете. Те се примириха, че от мен просто нищо не става. Аз самият повярвах в това. Наркотиците лесно те убеждават. Единственият начин да се спася е да се отдели от средата си. Може би и от Геновева, а аз не съм готов за това. Никога няма да бъда. Мечтая да си стъпя на краката. Опитвам се да си поставям цели и да вървя напред, но всичко се срива, когато настъпи времето за следващата доза. Когато не съм употребил наркотици, осъзнавам, че животът ми е абсолютен провал. Може би това е най-лошото – че имам капацитет да разбирам колко противен всъщност е животът ми. В следващия момент аз вече намирам дозата си и потъвам в спокойното усещане, че всичко е наред. После разбирам, че това е лъжовно. Желанието да взема дозата ме превърна и в престъпник. Кражби, лъжи, насилие- това са методите ми да се справям с трудностите. Волята ми е слаба, такива са и възможностите ми в момента. Все повече осъзнавам, че сам няма да мога да се справя в тази ситуация. Търся помощ и вярвам, че ще я открия.

Какво се случи след това...

Трудно беше осъществен контакт с Иван, защото не можеше да бъде открит на телефон. С помощта на полицейските инспектори все пак Иван беше открит и придружен до Консултативния център по проблемите на домашното насилие, където беше задължен да посещава Специализирана програма за извършители. По жалба на майка си е отстранен от семейното жилище за една година. Нашият герой Иван има наркотична зависимост към синтетична дрога. Живее с момиче, Геновева, което има хероинова зависимост. Двамата нямат постоянна работа. Живеят при приятели, които им предоставят подслон за известно време. Иван става агресивен, когато е в абстиненция. Родителите му дълго време са се опитвали да му помогнат, но към момента отказват контакт с него. Иван се нуждае от помощ, защото осъзнава, че сам няма да се справи с изключително тежката ситуация. Трудно се общуваше с Иван, защото той си позволяваше да идва на консултация в нетрезво безпомощно състояние. Тогава контактът с него е затруднен. Той сякаш не живее в реалността, а е потънал в свой собствен свят. Погледът му е неадекватен и блуждаещ. Заспива често по време на консултативните срещи. Иван не сътрудничи в хода на работата и не полага никакви усилия да съдейства, за да подобри своя начин на живот. Иван не дойде на две предварително уговорени консултации с психолог, след като бе уведомена писмено прокуратурата. Експерти в Консултативния център проведоха разговори с родителите на младежа и стана ясно, че не те искат да признаят сериозността на проблема на своето дете. В прокурорската проверка стана ясно, че родителите му са проявили интерес и Иван е настанен за лечение в клиника в голям град, шест месеца след влизане в сила на съдебното решение. За държавното обвинение фактът е достатъчно основание да прекрати случая и да остави Иван в ръцете на своите родители, лекарите и съдбата...

Писмо

Историята на един мъж, който разбира, че за да се чуе неговата дума, не е нужно да крещи...

Пиша това писмо до себе си. Ще го отворя точно след 5 години на този ден. Знам, че за това време ще съм превъзмогнал голяма част от болката и ще успее да се отдели от емоционалната страна на ситуацията. Кой би предположил, че извършителите на домашно насилие имат чувства?

„Здравей, Наско! Пише ти твоето остаряло вече аз! Искам да запечатам настоящето на лист хартия! Старомоден съм и винаги съм бил такъв! Пазител на традициите и принципите! Не знам от къде да започна.

Преди 15 години срещнах Десислава в една дискотека. Беше в безпомощно състояние. Употребяла наркотици. Влюбих се в нея, защото тя успя да провокира цялото ми мъжество. Беше толкова крехка и неуверена. Полусирак. Тя намери утеха в мен и ме провокира да променя начина си на живот. До този миг бях хлапак- без посока, без задължения. Когато срещнах Десислава, се превърнах в мъж, на когото може да се разчита и който умее да поема отговорност. Семейството е невероятна школовка за мъж-дори по- голяма от казармата. Родих се дъщеря ни. Преди нея бяхме загубили бебе и сякаш страха да не се случи нещо и с малката, ни провокира да станем свръхобгрижващи родители. Не давахме и косъм да падне от главата на детето ни. Сякаш забравихме за себе си и за това, че ние трябва да сме най-важните в тази връзка. Не трябва да допускаме всичко да се превърне в рутина, а е хубаво да поддържаме огъня. Спомням си веднъж бях уморен и изнервен. Не исках да се прибирам вкъщи в това състояние, за да не напрегам близките си и реших да изпия едно малко в кварталното заведение. Не бях ходил там от години. Всичко ми беше чуждо. Не познавах хората. Реших да седна сам на бара и да бездействам, докато се успокоя.

След около десетина минути до мен се приближи мъж. Беше по-възрастен и носеше слънчеви очила. Стори ми се странен. „Май може да бъдем бащи на почти всички в този бар нали? – опита се да завърже разговор непознатият.“ Не отговорих, защото не исках да влизам в отегчителни разговори.

„Знаеш ли, женил съм се 2 пъти. За една и съща жена. – не се отказваше той и продължи да говори. Ожених се за нея, когато бях на 20 и бях глупав. Бях привлечен от нейната красота и не си давах сметка, че нищо друго не ни свързва. Разведохме се, след като децата поотраснаха, защото не се разбирахме. Мина известно време, но нещо все ме теглеше към тази жена. Всичките ми спомени бяха с нея. Във всичките ми планове личеше и нейният почерк. Поглеждах децата си и те ме гледаха с нейните очи. Представях си как й разказвам истории и тя се смее. Веднъж случайно се срещнахме и всичко започна отначало. Оженихме се повторно. Усещах, че тази жена е част от моето минало и без това парченце минало, не мога да построя бъдещето си. Не знам дали постъпих правилно. Казват, че „мъдростта идва, когато вече не служи за нищо“.

Аз не казах почти нищо през онази нощ. Вдигнахме наздравица с непознатия и си тръгнах. Замислих се, че имам страшно много в лицето на семейството си. Започнах да го ценя повече. Една седмица по-късно реших да направя изненада на жена си и да се прибера по-рано с букет рози и кутия шоколадови бонбони. Не съм романтичен тип и се чувствах глупаво, но не исках да допускам рутината да пропъзти в дома ми. Отворих свенливо вратата и видях, че Десислава не беше сама. Беше с друг мъж. По филмите тези случки обикновено прерастват в скандали, но на живо всъщност цари една много тежка тишина. Бях изключително разочарован, защото се чувствах предаден. Зад гърба ми се е разигравал спектакъл и жена ми се е отдалечавала от мен, точно когато аз съм искал да я приближа към себе си. Обръщам се пак към теб- мое бъдещо аз- и ти казвам, че се надявам вече да си преодолял болката, защото времето лекува. Докато ти пиша това обаче все още тъгата си стои и дълбае дупки. Не бих могъл да кажа, че съм дипломатичен. Когато избухвам го правя много експанзивно. Макар че в онзи ден бях смълчан и отчаян, след това се прояви една грозна моя черта- станах неуправляем и жаден за отмъщение. Бях вложил твърде много във връзката си с Десислава и не можех да разбера как е възможно тя да го разрушава. Нищо не й липсваше с мен. Просто й е доскучало. Направих неща, за които по-късно съжалявах. Обиждах я; позволих си да я ударя. Превърнах се в насилник и се наложи

да посещавам Консултативен център по проблемите на домашното насилие. Там разбрах, че има какво да уча за самия себе си. Има несъответствие между това, което изразявам и това, което чувствам. Това се получава заради дебелия ми маска за пред хората. Привидно демонстрирам сприхав нрав, но всъщност крия чувствителна душа. Искам да съм мъжкар и никой да не си позволява да нагрубява моето достойнство. Готов съм да го постигна на всяка цена. По време на консултациите започнах да си задавам въпроса „Заслужава ли си?“, „Какво постигам с насилие? Не може ли да постигна по-добри резултати с добро?“. Осъзнах и нещо много важно. Няма справедливост. Това, което е добро за мен, може да навреди на друг човек – също като в природата. Лъвът не е зъл, когато убива антилопа и смъртта на антилопата не е несправедлива. Това е просто нещо, което се случва, за да продължат и двата вида да съществуват. Преди си мислих, че щом обичам Десислава и съм готов на всичко за нея, това е задължава да изпитва същото към мен. Сега вече знам, че никой не ми е длъжен и че има хора, които дори умишлено причиняват зло и аз нищо не мога да променя. Това е част от живота и просто трябва да се примиря.

Оказа се, че Десислава всъщност не е била щастлива с мен. Тя така и не ми поиска прошка, нито пожела да се върне и да заживеем отново заедно. На нея сякаш й олекна, когато аз разбрах за изневяратата. Това предизвикваше допълнително гневните ми изблици. Успях да изградя умения да контролирам гнева и усвоих социални умения, които ми помогнаха да продължавам напред, когато промяната не зависи от мен. Много ми е тъжно, че дъщеря ми ще расте без моето ежедневно присъствие. Виждам я понякога, но сякаш й ходя на свиждане. Знаем, че времето ни е ограничено и се опитваме да оползотворим всяка минута, което превръща срещата ни в неестествен акт. И с това ще се наложи да се примиря. Старая се да бъда добър баща, доколкото ситуацията го позволява.

И последно... Наско, ти който си с 5 години по-възрастен от мен сега, дано не си позволил на това разочарование да те направи озлобен и дребнав човек; дано си успял да приложиш и в живота си наученото на теория и дано да си успял да си простиш сам на себе си за извършеното зло!“

Какво се случи след това...

Наско дойде в Консултативния център по проблемите на домашното насилие по силата на съдебно решение със задължение да участва в Специализирана програма за извършители със срок 14 месеца. Той успя с помощта на психологичното консултиране да отработи различни техники за справяне в конфликтни ситуации, като се ангажира с домашна работа и работа с тестове. С любопитство участваше в новите предизвикателства при всяка следваща консултация. Усвои техники за контрол на гневните изблици и опита да приложи в ролеви игри нови социални умения, които ще му бъдат от полза в реалния живот.

Психиката на жертвата

Историята на едно крехко момиче, което е преживяло много и е носител на психиката на жертвата...

В една лятна нощ бях навън с приятелки. Беше събитието на сезона, защото откакто родих дъщеря си, не излизам. Вдигаха се наздравеци и беше много шумно. По едно време моя приятелка взе думата.

- Скъпи дами, искате ли да изиграем една игра. Току-що ми хрумна. Имам няколко монети в себе си. Всяка от нас ще изтегли по една и ще потърси коя година е изсечена стотинката. След това трябва да разкаже на останалите някакво емблематично събитие от своя живот, което се е случило точно през тази година. Помислете си добре! Може да сте били още в детската градина тогава или вече на училище? Каква музика слушахте в този период? Кой ви беше най-добър приятел? Готови ли сте? – приятелката ми кипеше от ентузиазъм.
- 50 стотинки от 1999 г. – започна най-веселата ми приятелка. – Тогава съм била на 4 години и са ми разказвали, че съм взела една ножица и съм подстригала мустаците на домашната ни котка.
- 2 лева от 2017 година – беше мой ред. – Съжалявам, момичета, но ще разваля настроението на цялата компания. Нека някой друг да вземе думата!
- Снежи, не! Кажки каквото ти тежи, защото когато го държиш в себе си, това те товари! Ние сме твои най-добри приятелки! Не ни гледай, че се заливаме от смях! Знаеш, че можем да бъдем до теб и в трудни моменти!

Да, това беше точно така! През 2017 година преживях страшно много, но най-страшното беше, че се сбогувах завинаги с мечтите си за перфектно семейство. Всичко започна в 10 клас. Срецах едно момче- Георги. Бях израснала без баща, а приятелите на майка ми бяха грубияни. Георги ми направи впечатление със своята отзивчивост и обноски. Държеше се много мило с мен, а и с всички наоколо. Носеше храна на котките пред блока. Даваше монети на просещите бездомници. Знаех, че е бил в затвора за изнасилване и шофиране в нетрезво състояние, но той успяваше да ме заблуди, че не е виновен за тези деяния. Просто случайно се е озовал в неподходящия момент на неподходящото място. Вярвах му безусловно! Забременях и прекъснах образованието си. Това беше истинско падение в очите на околните. Разбрах ги! В днешно време жените раждат след 40 години, но понякога нещата не се получават по план. Въпреки трудностите, аз и Георги продължавахме да се обичаме и бъдещето ни изглеждаше безоблачно. С напредването на бременността аз все по-често предпочитвах да оставам въщи, а Георги все повече искаше да бъде с приятелите си. Не можеше да понася настроенията ми, а и винаги е бил общителен и нямаше как да очаквам от него да остава всеки ден въщи. Той смени и компанията си. Започна да се събира с момчета, които употребяват наркотици. Когато обръщаш внимание на променения му външен вид и държание, той избухваше и ми крещеше да не се меса в неговия личен живот. Започнах да се замислям защо се получава всичко това. Опитвах се да намирам вината в себе си. От малка съм такава. Майка ми беше много строга и сякаш свикнах винаги аз да поемам отговорност, ако нещо лошо се случи. Когато Георги започна да употребява наркотици, скандалите ни зачестиха. Той не се държеше адекватно. Опитвах да подхожда по различни начини към него. С добро, с лошо. Просто не се получаваше. Пробвах да привлека и свекърва си на своя страна, но според нея синът ѝ няма проблем, а аз просто си измислям. Чувствах се сама и отхвърлена от всички. В този момент точно тези мои приятелки бяха моята опора. Давах ми сили и се опитвах да ме развеселят. Когато дъщеричката ми се роди, Георги започна да изчезва за няколко поредни дни. Разбрах, че ми изневерява. Биеше ме и ме обиждаше. Когато чуех асансьора, започвах да се изпотпявам и да треперя, защото очаквах със страх, че той си идва и един ден може да ме пребие до смърт пред собствената ми дъщеря. Чувах и по телевизията за подобни случаи. Жените, които не са преминали през този ад, стоят и гледат и вероятно се чудят как е възможно да стоиш при своя насилник? Търсят разумно обяснение на този въпрос, чийто отговор е всъщност изцяло емоционален. Много често страхът от насилника е задушавач и си мислиш, че той ще те намери, където и да отидеш. Аз самата

нямах много варианти. Можех да отида при баба си, но тя живее в същия град. Нямах как да се скрия или да избягам. Вече бяхме две и аз трябваше да мисля за бебето си. Беше ме обзело отчаяние. В отчаянието няма енергия, която да те задвижи в различна нова посока. В отчаянието само стоиш апатично и страдаш. Това продължи твърде дълго време. Един ден аз просто се ядосах. Направо бях бясна! Усетих сила в себе си, която използвах, за да приключа завинаги съжителството си с този мъж. Събрах си багажа и отидох при баба си.

- Бабо, трябва да остана за известно време при теб с малката! – едва успях да изрека това изречение, защото сълзите ми ме задушаваша.
- Миличка, нали не си мислиш, че нищо не съм усетила?! Колкото и да криеш, аз те познавам от малка. Когато се роди и те поех в ръцете си, разбрах, че дори децата си не съм обичала така и се зарекох да дам всичко от себе си, за да пораснеш без лишения! Обичам те повече от всичко и не се съмнявай, че в моя дом има място за теб! И не за известно време, а завинаги!

Установих се в дома на баба и приятелките ми се редуваха всеки ден да идват при мен. Носеха ми домашни сладки и списания. По това време се обърнах към Консултативен център по проблемите на домашното насилие и поисках помощ. С тяхната финансова подкрепа успях да заведа дело и да си търся правата и по съдебен път. Искях Георги да има ограничителна заповед. Предвид престъпното му минало, мислих, че тази заповед за незабавна защита ще го спре, защото при нарушаването ѝ го чака ефективна присъда. Не съм била права, защото нищо не го спря! Наруши ограничителна заповед, но аз самата работех с психолог от Консултативния център и се стараех да бъда стабилна благодарение на препоръките и напътствията, които получавах там. Осъзнах и че най-голям проблем е самата ми психика. Неспособността да казвам „НЕ!“, когато се налага и неумението твърдо да защитавам своята позиция. Все още работя върху пострадалата си самооценка, но знам, че ми трябва време, за да възвърна своята увереност. Дъщеричката ми е опора и в нейното съществуване намирам смисъл. Опитвам се да се преборя със своята наивност, защото не бих искала да стана повторно жертва на когото и да било. Към момента не бих искала да започвам нова връзка, защото искам да се почувствам стабилна и сигурна в самата себе си. Знам, че преминах през много тежки моменти, но житейските трудности ни дават незаменими знания и зрялост! Не губя надеждата и продължавам напред!

Какво се случи след това...

Снежана участва във Възстановителна програма за пострадали от домашно насилие, като сама заяви желание да получи помощ и подкрепа от експертите на Консултативния център. Снежана сподели, че Георги има криминално минало и е зависим към наркотици. Има условна присъда за изнасилване и ефективна за шофиране в нетрезво състояние и без книжка. Два пъти Георги е нарушил наложената му ограничителна заповед и Снежана се притеснява за собствения си живот и на детето им. Живее при баба си и получава подкрепа от нея и сестра си. Екипът на Консултативния център състави план за безопасност на Снежана и малкото момиченце, като потърси съдействие от полицейските служители на МВР. Беше оказана юридическа помощ при нарушаване на съдебната заповед от страна на Георги. В резултат на консултативната подкрепа Снежана успя да развие нови социални и комуникативни умения. Подобри разбирането си и приемането на различни гледни точки. Усвои техники за справяне със стреса и напрежението. Започна да си поставя краткосрочни цели с идеята да постигне една дългосрочна- развитие на личностно ниво.

Ново семейство

Историята на един мъж, който вече не е желан в собствената си къща и семейство...

Държах бележката от снощи:

„Търся ново семейство. Да ме обича повече от старото. Работа и си изкарвам сам парите. Вдовец. Мълчалив. За контакти: Оставете кандидатурите си в рибарския магазин до пазара“.

Бях пиян снощи и написах тази необичайна обява. Имам един малък проблем. Написах още 5 идентични на тази бележки и ги залепих в различни краища на града. Тръгнах да ги прибирам, за да прикрия позора си. След като приключих с тази неприятна задача, тръгнах към работното си място. От известно време съм пенсионер, но работя в рибарския магазин до пазара, защото все още усещам, че имам сили да се грижа сам за себе си и да си осигурявам и един допълнителен доход. Дори още не съм започнал да пия ежедневно лекарства за кръвно. Бих могъл да се похваля с добро здраве. Работата ми започна рутинно и аз забравих за това, което се беше случило миналата вечер. В края на деня започнах да организирам технически затварянето на магазина. Извадих дневния отчет от касовия апарат, когато на вратата се появи жена на средна възраст. Не я познавах и беше необичайно жена да пристъпва прага на такъв магазин. Смутих се, но се стараех да не го показвам.

- Добър вечер! – поздрави ме жената. – Бих искала да оставя писмото си при вас в отговор на обявата от снощи.
- Обява от снощи?! – бях забравил за това и се сепнах. – А, да. Прощавайте. Обявата от снощи, разбира се.

Жената подаде плика с писмото и остана по-дълго от очакваното на мястото си. Явно желаше да прочета отговора ѝ. Тук и сега. Извадих листа и зачетох:

„Бих искала да ви предложи своята компания. Тя е безплатна и неангажираща. Приемам предизвикателствата на живота с отворено сърце. И аз съм мълчалива. И аз вдовица... И аз самотна. Да помълчим заедно?“.

Не отговорих с думи, но вероятно изражението ми е подсказвало какво си мисля. Бях ентусиазиран от предложението. Заклучих магазина и двамата с жената тръгнахме бавно сякаш по предварително набелязан маршрут. Никой не даваше указания на другия, но вървахме в определена посока, очевидно известна и на двамата ни.

- Знаете ли... аз съм лош човек. Това не го написах в обявата- наруших тишината аз. – Пия алкохол. Употребявам такива количества, че после не помня какво съм правил... а аз правя ужасни неща. Крещя, удрям, обиждам. Семейството ми ме прогони, защото не може да се справи с мен. Аз самият не мога да се справя със себе си. Поставих къщата пред собствените си деца. Имуществото пред любовта на ближните!!
- Нали не мислите, че съм очаквала всичко да ви е перфектно. – отговори спокойно анонимната жена. - Ако човек живее живота, за който си е мечтал, не би пуснал подобна обява.
- Но почакайте... – продължих аз. - Това не е всичко! Аз наистина съм чудовище! Не съм близък с децата си! Бях ужасен съпруг. Считах жена си за своя слугиня и длъжница. А снаха ми... тя провокира най-лошото в мен. Тя иска да ме изгони от собствената ми къща. Тя не е добър човек, разбирате ли!?
- Точно като вас? – вдигна към мен обвинителните си очи.
- Да, точно като мен... Обяснете ми защо синът ми не ме защити? Защо остави жена му да изгони мен!? Защо той не изгони нея от къщата?

Жената не ми отговори. Не беше и длъжна. Остави въпросът да кръжи сякаш с парашут около главата ми, така че да осъзная очевидното. Аз наистина бях постъпил зле със сина си и с неговото

семејство. Аз създавах проблемите в къщата. Изкарвах хубави пари от пенсията и заплатата си, но не давах и стотинка вкъщи. Всичко изпивах. Младите бяха длъжни да изхранват мен. На всичкото отгоре бях груб и безцеремонен. Какво направи алкохолът с мен? Той ме превръщаше в различен човек! Трябваше да се откажа, но не знаех как. Посещавах програма за извършители на домашно насилие и разговарях с психолог. Там се опитвах да повишат мотивацията ми за по-достоеен живот. Трябваше да направя първата крачка към промяната и нямаше да е никак лесно. Опитвам се да осъзная вината си, но когато се сетя за снаха си, гневът ме скована и не мога да намеря покой. Трябва ми още време.

- Трябва ви време! – сякаш отгатна мислите си непознатата. – А аз мога да бъда до вас, когато уещате, че залитате и всеки момент ще паднете. И без това нямам друга работа.

Усмехнах се в отговор на тази чудата жена. От къде и защо се появи?

- А защо искате да бъдете до мен? Аз не ви заслужавам като събеседник! – не спирах да я разубеждавам, но тайно надявайки се, че тя няма да ме послуша.
- В живота си научих едно нещо. Всеки има и тъмна страна! Някои я крият толкова добре, че цял живот може да стоиш и да се чудиш какви са недостатъците им и как са изградили щастливите си семейства. Тези са най-опасни! Лицемерни и обсебени от желание да ги харесват околните! Вие, драги мой, сте от другия тип. Безцеремонни, груби, недодялани самотници. Цял живот вгорчавате живота на околните, но когато един ден си направите равностметка, тя е лишена от всяка сантименталност. Критичността, с която сте се отнасял към снаха си и към жена си, сега ще е тази, с която ще се обърнете и срещу Вас самия. Ако сте достатъчно силен да устоите на това нападение от самия себе си, ще станеш чудесен човек! Повярвайте ми! Преминах през всичко това и говоря от личен опит!
- Значи най-лошите ще станем най-добри?
- Формулирайте извода си, както желаете. Разбрахте какво имам предвид! – постави края на разговора ни дамата.

Продължихме да вървим мълчаливо в тъмнината. Всеки мислеше за своя живот. За възходите и паденията си. Може би трябваше да погледна света през очите на всички хора, които бях унижил. Там щях да видя най-грозното си лице и да се опитам да го създам по нов начин, елиминирайки всички несъвършенства. Погледнах към жената до себе си. Със сигурност нямаше да ми бъде лесно, но вече имах другар до себе си и не ме беше страх.

Какво се случи след това...

Нашият герой се върна удома след края на ограничителната заповед, издадена от съда. През целия период на действие на съдебното решение по закона за защита от домашното насилие той редовно посещаваше консултациите с психолог, юрист и социален консултант, които се провеждаха в една от съдебните зали на съда в общинския център. През последния месец от срока на ограничението, той беше консултиран как да се завърне удома и да не възникват конфликтни ситуации. Ръководителят на Консултативния център посети местното управление на МВР и разговаря с началника за завръщането на нашия герой у дома. Районният съд в тази община е активно въввлечен в темата за превенция на домашното насилие от приемането на специалния закон през 2005 г. в резултат на последователна работа по обучение, информиране, организиране на тренинги, работни посещения. В резултат на доброто сътрудничество между полицейските органи, съда и прокуратурата, има видими резултати. В резултат на взаимодействието има видими резултати – все повече сигнали за домашно насилие се регистрират в полицията, съдебните дела по ЗЗДН се увеличават плавно и съответно се издават заповеди за съдебна защита. Ролята на Консултативния център по проблемите на домашното насилие е да подпомага и фасилитира процеса на сътрудничество между институциите, като предлага обучения, срещи, информация, материали.

Гигантската секвоя

Историята на непоклатимата жена, обезоръжила своята сила в любовната прегръдка на един ревнив младеж

- Бабо, нека да си поиграем! Моля те! Моля те! – чуваше се тънкото звънливо гласче.
- Ивчо, имам работа! Трябва да почистя... После ще играем! – отговорих аз, макар че предложението на скъпия ми внук силно ме изкушаваше.
- Бабо, играта е много лесна! Трябва да избереш животно или растение, което да прилича на теб. Аз съм кенгуру, защото обичам да скачам! Ето виж! – и Ивчо започна да ме обикаля в кръг, подскачайки.
- Тогава аз съм... гигантска секвоя. Знаеш ли защо? Гигантски секвои е имало и по времето на динозаврите. Динозаврите са изчезнали, но секвоите са оцелели. Те оцеляват при всякакви условия. Стабилни са и непоклатими. Точно като мен.

В този момент входната врата се отвори и на прага се появи синът ми. Идваше за Ивчо. Настана суматоха, но след като двамата тръгнаха, потънах в тишина и се замислих за живота си. Скоро ще навърша 60 години. Живея сама. Когато попълвам документи, на семеен статус от дълги години записвам „вдовица“. Не предполагам, че животът ми ще премине така. На сватбата си гледах мъжа си в очите и си мислих колко много го обичам и как ни чакат само хубави моменти заедно. Един ден няколко години по-късно той излезе за работа и повече не се върна. Дълго се чудих с какво съм заслужила това? Къде сгрехих? Защо ми го отнеха? Защо без предупреждение? Как ще се справя сама? Тези въпроси ме преследваха в сънищата и в ежедневието. Вътрешният ми глас автоматично ги повтаряше ден след ден и плетеше паяжина, която задушаваше всяка друга мисъл. Преминах през етапите на скръбта: отрицание- гняв-договаряне- депресия-приемане. Изживях ги пълнокръвно и изцяло, но не ангажирах никого със себе си. Аз бях гигантската секвоя. Непоклатима и гигантски силна. Сама в нищото. Никой от близките ми дори не разбра през какво преминавам. Спомням си една случка от онези времена. Карах нощна смяна и синът ми, още малко дете, беше при моята майка. В 5 часа сутринта смяната ми приключи и аз се отправих към дома си. Вървях бавно. Не бързах за никъде. Беше тъмно и студено, но ми харесваше да усещам вятъра. Изведнъж видях мъжка фигура на тротоара. Бездомник. Тананикаше си песен. Когато се разминах с него, се вторачих в очите му. Бяха усмихнати и топли. Продължих да го гледам. Той замлъкна. Приседнах до него. Прегърнах го и запях с несигурен глас:

- Вървят ли двама на дълъг път... и път да няма не ще се спрат. – От това място и бездомникът се включи и двамата продължихме да пеем. – Ще бродят близки по таз земя..ах, как не искам да съм сама.

Повтарях последната строфа около 10 пъти и сълзи се стичаха по бузите ми, но сякаш това беше преломен момент. Станах и се сбогувах с бездомника завинаги. Мисля, че се сбогувах и със самосъжалението в този миг. Реших, че животът трябва да продължи, дори и да не искам и да не съм готова за това. Гигантска секвоя. Оцелява при всякакви условия. Започнах да излизам с приятели и сякаш отново храната стана вкусна и природата-красива. Изминаха няколко години, в които синът ми порасна и аз успях да се докажа на работното си място като професионалист и човек, на когото може да се разчита.

Отворих нова страница в живота си и по стечение на обстоятелствата трябваше да я озаглавя с ново мъжко име – „Свилен“. Свилен се появи с гръм и трясък. Млад. Много по-млад от мен. Красив и харизматичен. Изпепели цялото ми същество. Връзката ни бе пожар. Живеех в нереален свят и мислих само за него. Връзките, които се основават на емоции и нямат никакво разумно обяснение, са такива. Страстта ни беше сякаш безгранична и под нейното мощно влияние всички други аспекти на една интимна връзка се заличаваха. Заживяхме заедно, защото имахме нужда един от друг и липсата ни се усещаше болезнено на физическо ниво. След няколко години осъзнах, че не съм си задавала изключително важния въпрос: Какъв човек е Свилен? Отвъд физиката, прекрасната усмивка

и излъчване. Връзката ни вече имаше нужда от нещо повече, за да оцелее. Не можех да имам деца, а и не исках. Дватама се реализирахме в различни сфери. Какво беше общото между нас? Аз четях, той- не. Аз философствах, той- не. Аз печелих повече от него. Аз вземах решенията. Аз носих отговорността. Какво правеше той? Той ме ревнуваше и пиеше алкохол. Нещата ескалираха до такава степен, че той започна да ме приема за даденост и си позволяваше да бъде груб с мен. Един ден ми посегна. Разбира се, на мен никой не може да ми посегне 2 пъти. Веднага се разделих с него и решението ми бе окончателно. Включих се във възстановителна програма за жертви на домашно насилие и там научих нещо важно за себе си. С подкрепата на Консултативния център по проблемите на домашното насилие разбрах, че връзката ми със Свилен е била всъщност твърде логична. Той е човек, който не умеє да поема отговорност сам за себе си и да се справя с житейските трудности. Свикнал е винаги някой да се грижи за него – майка му, в последствие и аз. Аз пък съм независима и силна. Не е ли това една чудесна симбиоза? Свилен е имал нужда от такъв човек до себе си- човек, на когото да разчита и който да е негова опора. Аз пък съм имала нужда от човек, който да ми се възхищава и да виждам в очите му, че се справям чудесно с всичко. Свилен стана ревнив, защото сякаш не вярваше, че човек като мен може за дълго да бъде привлечен от човек като него. Когато се изчерпа емоционалният потенциал на нашата връзка, тя нямаше вече от какво да се подхранва. Пробва да ме задържи със сила, но това при мен просто не работи. Никой не е по-силен от мен самата. Не съжалявам за нещата, които преживях. Те ме научиха, че дори аз мога да бъда жертва, но е мой изборът дали ще остана такава или не. Преборих се с внезапната загуба на моя любим, а по-късно не допуснах да загубя себе си във връзка, изпълнена с насилие. Оцелявам при всякакви условия.

Задавам си въпроса „Каква ли цена плащам за това?“. Може би крия много в себе си в желанието си никога да не се репрезентирам като слаба и немощна. Перфекционист съм и това носи със себе си стрес. Опитвам се да се науча да си почивам и да се обичам. Радвам се на собствената си компания и на Ивчо, който ме кара да се замислям за живота със своя любопитен и закачлив поглед.

Какво се случи след това...

Нашата героиня ни потърси на горещата телефонна линия, чиято обява беше видяла в местния вестник. В критична ситуация е решила да потърси помощ от специалисти. Единственият вестник в нашия град и в цялата област е партньор на Консултативния център по проблемите на домашното насилие повече от 10 години – публикува безплатно телефонния номер с надпис „Ако си жертва на насилие – обади се.“ Жената попълни документи за включване във Възстановителна програма за пострадали от домашно насилие в Консултативния център. Не се е обърнала за съдействие към органите на МВР и не е пожелала да потърси съдебна защита чрез завеждане на дело по ЗЗДН в районен съд. Мотивът е, че извършителят на домашно насилие е бил напуснал веднага града и е нямало реална опасност за жертвата от ново посегателство. От предвидените в закона шест мерки за защита от домашно насилие, пострадалата жена пожела да ползва само консултативна подкрепа във възстановителна програма. В случая с нашата героиня ключова е ролята на психолога, който проведе няколко консултации. По време на консултативните срещи жертвата на домашно насилие успя да получи подкрепа и да повиши своята увереност. Разбра, че нейният млад приятел има нужда от своята независимост, също като нея. Нашата героиня даде свобода на приятеля си, но и освободи себе си от твърдите големите очаквания и отговорности.

Морален съд

Историята на родителите, които загубиха всичко, за да го съградят отново по по-добър начин

Юрист съм от двадесет години и смея да твърдя, че в кариерата си съм постигнала повече от много жени. Хладнокръвна съм и се ръководя от закона. Успях да намеря мястото си в тази професионална среда и да достигна рутината, която ме прави предпочитан адвокат в моя град. Имам добър социален статус- пари и признание. Много пъти съм разсъждавала за това как хората очакват всеки следващ етап от живота си с надеждата, че той ще ги направи щастливи. Сега бях в последния етап от живота си. Бях постигнала всичко и няхах цел. Тогава се появи едно предложение, което в началото отказах, но впоследствие преосмислих и приех. Наред с всички европейски директиви, борба за толерантност, равнопоставяне и прочие, се появи идея да бъде създаден Морален съд. Новият необичаен съд е структура, която се грижи за субективното психично благополучие на клиентите и тяхната съвест. Едновременно клиентите може да са виновни в гражданския (Районния) съд и невинни в Моралния. Така ще излежат присъдата си, защото са нарушили закона, но ще бъдат спокойни пред съвестта си, знаейки че морално са постъпили коректно. Във всяка административна област трябваше да се проведе пилотно проучване за функционирането на Моралния съд и да се вземе решение дали той има място в съвременното общество или не. Звучеше много нестандартно и предизвикателно. Аз поех случая за областта, в която живея. Тръгнах към срещата с клиентите с противоречиви чувства. За първи път в сърцето ми се прокрадаваше някакъв трепет.

Клиентите ми бяха семейство с три деца. Живееха в съседно село и бяха дошли с автобуса. Без децата. Когато вървяха към кабинета, забелязах, че жената пристъпва два метра зад мъжа, но реших, че причината е тесният коридор. Седнаха един до друг и осъзнах, че причината е в самите тях. В малкото пространство между двамата имаше гъста дистанция, която беше очевидна. Чудех се какво ли ги е събрало? Жената се казваше Гюлбен. Млада и физически здрава. Ходеше със забрадка и изглеждаше като човек, който само чака да бъде провокиран, за да каже цялата истина. Напрегната, тревожна. Мъжът ѝ, Серай, беше уравновесен човек. С плавни движения и спокоен темпър. Звучеше ерудирано и се опитваше да запази самообладание дори при сериозни провокации.

- Радвам се, че ви виждам. Случаят ви е с обществена значимост, защото за първи път ще бъде априори Морален съд, който ще отсъди вашите постъпки по различни от законовите критерии. Кой желае да ми разкаже какво се случи с вас и защо сте тук?- опитах се да подходя възможно най-внимателно.
- Аз ще разкажа! Кой друг да разкаже? Мислите ли, че този тук ще ви каже цялата истина?! – Гюлбен се беше изправила на крака сякаш бяхме отново в училище и тя щеше да бъде изпитана. Помолих я да седне. Седна за една секунда, но не можа да се сдържи и отново стана. Продължи яростно.- Виждате ли този човек тук? Заради него децата ми ги няма! Вижте как спокойно си стои!

Гюлбен беше бясна. Серай стоеше абсолютно невъзмутимо и дори не я поглеждаше. Гледаше право в мен, а това още повече вбесяваше жена му. Разбрах, че от нея няма да получа никаква информация, защото тя беше свръхафектирана. Помолих я да седне и да замълчи. Знаех, че ако дам думата на Серай, това ще провокира нова емоционална криза в Гюлбен, затова взех документите по делото и започнах да чета на глас.

- Серай е ходжа (б.а. мюсюлмански проповедник) и е водил мюсюлмански служби в различни градове. Работил е и допълнително, за да изхранва семейството- спрях да чета и погледнах към двойката. Гюлбен беше обърната настрана, а физиономията ѝ изразяваше напрежение, което скоро щеше да си проправи път навън. Продължих спокойно да чета.- Гюлбен се е грижила за домакинството и е отглеждала трите деца.
- Отглеждала съм, но сега как да ги отглеждам, като ги отнеха заради този тук?!- прекъсна ме Гюлбен.

- Моля за тишина- казах остро и продължих.- Серай винаги е мечтал да се върне в родното си село, защото иска да живее близо до роднините и приятелите си. Преди година той постига целта си. Семейството наема къща под наем в родното му село и в началото всичко изглежда много добре. Серай работи. Големите деца (Нуртен и Нигяр) ходят на училище, а Гюлбен се грижи за най-малкото (Емир).
- Аз кърмех Емир, когато ми го отнеха! От ръцете ми го взеха и го заведоха в непознат дом! – чу се пронизителният глас на Гюлбен. Серай продължаваше да стои безучастно.
- Гюлбен, моля те! Нека продължа! Семейството ви живее скромно и много трудно покрива дори и елементарните си финансови нужди. Даваме ежедневно джобни пари на големите деца, за да не се чувстват по-различни от останалите. Налагало се е да взимате заеми от близки, но сте се опитвали да осигурявате добри условия, доколкото това е било възможно. Хората в селото помагали с каквото могат, за да ви приобщат. Отнасяли се с уважение към вашето семейство и почитали Серай заради религиозното му образование и отдаденост. Неочаквано за всички един ден Нуртен откраднала 100 лв. от местния магазин.

Спрях и погледнах Серай в очите. Очаквах някаква реакция от негова страна.

- Да, това е вярно!- каза спокойно мъжът.- Нуртен открадна парите. Истината е, че това ме накара да се срамувам и да се съмнявам в себе си. Имах чувството, че съм се провалил и като баща, и като ходжа. Ако моето дете е способно на подобно деяние, как бих могъл да повлияя на чуждите семейства и техните деца. Щях да стана за смях! Децата на ходжата крадат! Бях крайно разколебан и не знаех как трябва да постъпя. Исках да предпазя децата си и семейството си. Говорих с Нуртен и ѝ обясних колко лошо е постъпила, но считах, че това не е достатъчно. Потърсих помощ от детска педагогическа стая и психолози работиха с детето ми. Обясниха ми, че тя иска да има стандарта на другите деца, затова правих и невъзможното, за да осигурявам всеки ден джобни пари и то много повече, отколкото позволявах на самия себе си. Проблемът изглежда не беше в самите пари! Въпреки че имаше предостатъчно, Нуртен си позволи да открадне пари от моето портмоне, а няколко дни по-късно разбрах, че е откраднала и от жената, която всяка вечер носи даром прясно мляко на семейството ни.
- Точно тогава Серай побесня!!! – взе думата Гюлбен.- Намерил Нуртен и започнал да я удря! Казва, че му причерняло пред очите и не знаел какво прави! Да ви кажа честно, госпожо, той не е удрял децата пред мен никога. Имаме си други проблеми, но в това отношение винаги е бил дори по-добър родител от мен. Затова и аз така се изненадах и се чудя кой е този човек до мен?! Познавам ли го? Когато разбрал за поредната кражба, намерил Нуртен и я набил. Детето било със счупен зъб и синини. Отишла да ношува у едни съседни, а на следващия ден каза на библиотекарката, че е пострадала и баща ѝ е виновен за случилото се.
- Да, разбирам! – взех думата.- След това децата са отнети и са настанени в приемни семейства. Двете момичета са заедно, а най-малкото дете е в отделно семейство. То не е пряко пострадало, но е изведено от дома превантивно, въпреки че е било кърмаче и е имало нужда от вас, Гюлбен. Всички деца са настанени в християнски семейства, а вие сте мюсюлмани. Кое в случая е морален казус? Защо искате да се явим и пред Морален съд?
- За мен моралът е над правосъдието и като ходжа е важно да разбере- добре или зле съм постъпил. Моралът е това, което обединява и всички религии, нали? Зачитам законите, но те не могат да дадат отговор, който да успокои съвестта ми. Аз обичам децата си и се грижа за тях, доколкото позволяват възможностите ми. Искам да ги науча да бъдат стойностни хора и добри граждани на родината. Когато аз растях, моят баща ме удряше. Така очертаваше границите и правилата. Това беше нещо обичайно за всички семейства на село. Винаги съм го отричал, защото силата не е начин да прокараваш идеите си и все пак... Какво трябваше да направя аз в случая с моята дъщеря? Исках само да възпитам добре децата си! Разбирате ли ме?

Разговорът продължи още малко, след което благодарих на клиентите и се разбрахме да се чуем по телефона допълнително. Видях ги как се изправят и се отдалечават отново в същата композиция-той напред, тя след него. Другата седмица щях да представя случая им пред Морален съд. Когато завършвах право никога не съм и очаквала, че ще имам дела пред Морален съд. Ако някой ми беше казал, щях да се изсмея. Моралът отстъпва пред закона. Така и трябва да бъде, защото ако подхождаш с разбиране относно всички гледни точки, ще настане безредие. Всеки ще оправдава собствените си постъпки и няма да може да взема поуки, а ще продължава да прави нещата, които го държат чист пред съвестта му. И в природата няма морал. Понякога някой умира, за да стане храна за друг. Там няма и закони. Нещата просто се случват.

Моралният съд така и не се произнесе по казуса на Серай и Гюлбен. Закриха този експеримент, без да обявят резултати дори по пилотните дела. Дълги години се чудех защо. Това, което подсказва професионалният ми нюх, е, че всички са достигнали до общия логичен извод: Моралният съд не може да съществува! Няма как да има общи критерии за морал и ще се наложи Моралният съд да се съобразява с индивидуалните критерии на всеки отделен клиент, който ще защитава себе си, за да запази целостта на своята идентичност и себеуважението си. Много често агресивните актове се оправдават от насилниците като техен принос за установяване на доброто в обществото или във възпитанието на децата. Понякога причината за това е манталитетът, незнанието, невъзможността да откриеш алтернативен подход. Мисля, че трябва да помним, че щом има агресия, има и страдащ, независимо как оправдаваме постъпките си.

Какво се случи след това...

Семейството на Серай и Гюлбен има нужда от комплексна професионална подкрепа с участие на психолог, юрист, социален работник, педагог. В този труден за тях момент на семейството помага Консултативен център по проблемите на домашното насилие в Разград. Организиран са поредица от мобилни приемни за консултиране на двамата родители в процеса на раздяла и в различни населени места. Гюлбен се вижда с децата на организирани от отдел „Закрила на детето“ срещи две пъти в месеца. Двамата родители разговарят с децата по телефона, когато имат възможност. Същевременно липсата на децата се отразява негативно на майката, защото тя е осмисляла цялото си съществуване единствено чрез тях. Двете им дъщери живеят заедно в приемно семейство, а най-малкото братче живее в друго приемно семейство. Условието за живот на децата са добри и те са обгрижени. Семейството отново се събра заедно в края на лятото на 2020 г. в новото жилище, след приключване на указания срок в съдебното решение. Социалните работници дадоха положителна оценка на променените условия и трите деца бяха върнати при своите родители, в резултат на препоръка на Консултативния център по проблемите на домашното насилие. Цялото семейство има нужда от време, за да осъзнае случилото се и да не повтаря грешките. В резултат на оказаната подкрепа, Гюлбен и Серай подобряват своя стандарт на живот и подсигурият по-добри условия за своите деца. Серай започна работа в отдалечено населено място в съседна област. След известно време Гюлбен отиде при мъжа си и семейството се събра. Гюлбен започна работа в зеленчукова ферма, за да подпомага семейния бюджет и полага усилия за мотивация за успехи. Децата посещават училище и детска градина в новото населено място. В момента всички решения на родителите са предпазливи и искат да обмислят добре своите бъдещи избори. Двамата полагат усилия да подобрят междуличностните отношения, защото осъзнават необходимостта от разбирателство в семейството с цел децата да се чувстват добре и да споделят, ако имат тревоги или проблеми. Често Гюлбен търси съвети по телефона от експертите в Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград и получава подкрепа. Серай утвърждава своя авторитет в семейството чрез грижи, търпение и внимание към трите си деца и съпругата си Гюлбен.

Маскираната

История за слабостите и ограниченията в живота на една силна и независима жена

С прическа и самочувствие пристигнах на срещата на класа ни. Десет години от завършването. Всички бяха жизнерадостни и превъзбудени. Знаете как протичат подобни мероприятия. Танцувахме. Пеехме. Спомняхме си как целият клас избяга от час по математика и госпожа Петрова остави двойки за срока на всички. Отново бяхме деца!

- Мария, изглеждаш чудесно! Не си мръднала! Ослепителна красавица!- Бисер винаги ме е харесвал и още в училище не спираше да ми показва симпатиите си. Така и не се получи нищо между нас. Той беше разумен избор, а като ученичка предпочитах неразумните. Хванах го под ръка и се отправихме към най-отдалечената тераса.
- Чудил ли си се защо между нас така и не се получи нищо? – попитах го директно.
- Разбира се! Не само се чудех..аз истински страдах, че никога няма да бъдеш моя, Мария! Ти беше най-хубавото момиче в целия випуск, а виж ме мен- задръстения отличник с очилата, дебелия коремче, а вече и плешив. Ти можеше да имаш, когато пожелаеш! Косата ти завършваше по най-галантния начин дори и леките движения на твоето хищническо тяло. Погледът ти приковаваше като гвоздей събеседниците. Успяваше да надхитриш учителите и те дори не ти се сърдеха за това прегрешение! Ти беше страшна, Мария, а сега си дори повече..Разбрах, че имаш кариера и три деца. Знаех, че ще завладееш света и ще избереш специалния човек, който ще е достоен да те придружи. Аз щях да те спъна. Знаем възможностите си.

Стоях и слушах Бисер внимателно. Знаех за какво говори. Никога не съм страдала от излишна скромност. Мечтите ми се сбъдваха сякаш с лекота. Имах добро образование. Високоплатена позиция. Хубав дом. Бях от онези жени, които си пробиват път и намират мястото си в мъжкия свят. Това се постига с остър ум, непреклонност и суров нрав. Не става с мяукане, трябва ръмжене! Умееш го! Бях непоклатима! Истината е, че балансът беше жизненоважен. Аз съм жена и естествената ми натура не предполага със зъби и нокти да търся мястото си в мъжкия свят. От мен се очаква да се грижа за дома и семейството, да посрещам мъжа си и да го дарявам с любов. Да бъда плаха, нежна и мила. Бисер беше прав. Нямах как да бъда с мъж като него. Той не провокираше любопитството ми. Беше скучен и миришеше на рутина, а аз имах нужда от разтърсващи преживявания и мъж, който да бъде по-силен от мен. Колко съм била глупава само! Приемах нещата твърде буквално!

- Бисо, помниш ли Камен? – попитах замислено, защото бях усетила готовността си да разкажа всичко веднъж завинаги.
- Камен – боксьорчето? Как да не го помня? Целият град го знаеше навремето. Правеше глупост след глупост.
- Той е баща на трите ми деца. Знаеш ли колко често се чудя защо избрах него? Можех да имам всеки мъж, когато пожелаея. Истината е, че повечето ми бяха скучни и безразлични. Дори и ти, Бисо! Не се обиждай- погалих го по ръката и продължих.- Рядко съм срещала мъже, които да бъдат достойни събеседници. Камен също не беше, но той ме превъзхождаше със силата на чистата първичност. Алфа мъжкар. Безкомпромисен. С него открих женската си слабост, но по много болен начин. Открих я буквално. Той ме ревнуваше постоянно. Проблемът с ревността в нашето общество е подценяван, защото в различна степен се среща в почти всяка връзка и това кара мнозинството да го възприема като „нещо нормално“ и също като „начин да покажеш на човека до теб, че го обичаш“. Камен се страхуваше, че мога да намеря по-умен, по-богат, по-забавен от него. Наистина можех, но не го правех. В началото се опитвах да му обясня, че в живота ми няма друг мъж. Той не ми вярваше и винаги емоциите ескалираха по един и същи начин. Принуждаваше ме да си призная, аз отричах и всичко това завършваше с крясъци. В един момент започна и да ме бие. Първият шамар боли най-

много, защото не го очакваш и не вярваш, че човекът, с когото споделяш живота си, би могъл да те нарани по този начин. Гледала съм по филмите онези жени, които са бити и въпреки това стоят в семействата си. Присмивала съм се на слабостта им. Не съм очаквала, че това ще се случи и с мен. Точно с мен! Аз не мога да бъда жертва, затова сложих маска и не показвах през какво преминавам. Поредната маскирана жертва! Колко съм била жалка, Бисо! Камен обичаше да се весели и често отсъстваше от дома. Прибираше се в малките часове и ме събуждаше. Чувствах се като в затвор. Нямах свободата да спя, когато пожелае, да излизам, когато пожелае. Той контролираше всичко. Твърдеше, че не го обичам, може би защото не вярваше, че е достоен за обичта ми. Опитваше се да ме контролира и чрез бременността. Само тогава се чувстваше спокоен- кой би погледнал бременна жена? Той искаше да имаме деца съвсем целенасочено!

- Мария, никога не бих предположил, че жена като теб преминава през подобен ад!- каза загрижено Бисер и ме прегърна, а аз зарових разплаканото си лице в ризата му. – Защо не каза на някого? Защо не звънна на мен? Да, отдавна живея в чужбина, но щях да намеря решение.
- Ти не разбираш, Бисо! Никой не може да помогне на жертвата, докато тя е в началните фази на подчинение. Когато всичко това започна, аз бях в шок. Чувствах се предадена. Беше ме срам да призная, че и аз съм от тези момичета, които не могат да заявят себе си. В същото време на работата си бях на топ позиция. Ръководех екип. Как да изляза и да кажа, че съм жертва на домашно насилие? Щяха да ме помислят за слаба, а по онова време за мен това беше недопустимо! Аз си мислех, че съм силна винаги и във всичко! Обществото така ме научи, Бисо. Слабите ги мачкат! Не беше позволено да признавам слабостите си. Изпитвах страх, че ще загубя децата си. Представях си, че ще се наложи да бягам с тях от Камен, а физически много ме е страх от него и не вярвам, че полицията може да ме предпази. Къде ще бъдат полицаите, когато се прибирам от нощна смяна и влизам сама в тъмния вход на жилищния блок? Къде ще бъдат те, когато пътувам до работата си по пустите селски пътища? Камен знаеше всичко за мен, а аз знаех на какво е способен, когато се ядоса. Един път се случи почти непоправимото.. След жесток побой, който едва не коства живота ми, успях да го убедя, че е най-добре да се разделим. Сякаш и той се уплаши, че нещата излизат извън контрол. Каза, че е съгласен да ми даде развод при едно условие. Децата трябва да останат при него! Сега съм без нищо, Бисо! Живея сама на квартира и виждам децата си само в почивните дни. Получих свободата си, но не съм по-щастлива. Загубих и работата си, защото шефовете ми казаха, че не желаят да търпят непрестанните скандали между мен и Камен. Истината е, че той вероятно е заплашвал и тях.. Камен провали живота ми, разбираш ли? Изкорени всяка вяра, че съм успял и силен човек. Нуждаеше се от моята слабост, за да ме манипулира, затова ме принуди да коленича и да му служа дълги години. Оказа се по-умен, отколкото изглежда. Той ме подчини с физическата си сила, но успя да ме пречупи и психически. Чувствах се половин човек, а сега съм дори по-зле- кръгла нула!
- Ей, Мария! Забравяш нещо важно! Именно от нулата започва строежът! Всичко хубаво тепърва ти предстои! Нима това не те изпълва с вдъхновение и сила! Край! Лошото свърши! Каквото и да стане занапред, ти си боец и ще ти се стори детска игра! Може би трябва да благодариш на Камен за урока и да заобичаш себе си по-истински. Ти си герой, миличка!- Бисер ме прегърна.

Постояхме още малко. Вятърът повдигаше долния край на роклята ми. Гледахме звездите. Чувствах, че още съм жива, щом някой помни истинското ми Аз.. щом някой помни каква е била Мария преди Камен. Погледнах Бисер и му благодарих, защото той възкреси спомена за тази Мария, която един човек се опита да заличи.

Какво се случи след това...

Консултативният център по проблемите на домашното насилие подпомага Мария да преодолява травмите от насилието, продължило дълго време. Жената сама се обади на горещата телефонна линия и упорито молеше за среща, след като кварталният полицай

я беше насочил. Мария живее сама на квартира и вижда децата си през почивните дни. В момента няма нужда от помощ на социалните служби при контактите си с децата, защото среща разбиране от бившия си съпруг. Работи и има добър шанс за успех, ако заведе дело за попечителството на децата, но на този етап се въздържа да мине още време и ситуацията да се успокои. Уверена е в себе си и продължава смело своя живот въпреки трудностите. Консултативна подкрепа бе предложена и на децата на Мария. Те застават на страната на своя баща и категорично твърдят, че главен провокатор в семейните конфликти е била майка им. Мария се е опитвала да унизи Камен, изтъквайки своя интелектуален потенциал. Обикновено скандалите започвали спонтанно и през по-голямата част от времето Камен бил напълно спокоен. Впоследствие ситуацията ескалирала. Търпението на бащата имало своята граница. Думите на децата следва да се възприемат предпазливо, защото може да са резултат от синдрома на родителското отчуждение, който се наблюдава в случаи на развод. При този синдром децата се опитват да защитят родителя, при когото живеят, защото виждат как семейството им се руши, се страхуват да не загубят и последното, което им е останало и им носи чувство за сигурност. Консултативната подкрепа със семейството продължава, за да може всеки да намери комфорт в своето ново начало.

Предсказание

Историята на една млада жена, която намира упование в любовта

Искам да ви разкажа за един дъждовен ден. Вървах унило по тротоара с чаша кафе в ръка. Не се чувствах добре и исках да се прибера по-бързо къщи. Чувах настойчив глас и с изненада установих, че някой говори на мен.

– Дай да ти гледам на кафе, госпожа!- каза непознатата и посегна към кафето ми.

Инстинктивно се обърнах на една страна, за да избегна нахалния ѝ опит да докосне чашата ми и продължих пътя си, но тя не се отказа.

– Нека погледна само за малко! Знам, че ще открия нещо много интересно вътре! Не искам никакви пари, да знаеш! Аз работя от чисто сърце!

Ненавиждах толкова напористи хора, които обсебват личното ти пространство, но по онова време не умеех да казвам „Не“, а и реших, че нашата среща ще приключи по-скоро, ако просто се съглася. Претърпях поражение, подавайки чашата.

– С тези пластмасови чаши не се получава толкова добре, колкото с порцелановите – каза непознатата гадателка. – Ау, боже! Момиче..ти ..ти знаеш ли колко необичаен случай си?

Истината е, че родителските послания, които съм получила в детството, са ми показали точно това-аз съм необичаен случай. Майка ми и баща ми не приемаха нищо от това, което съм. Сравнявах ме с брат ми и винаги той печелеше състезанието. Аз бях тази, на която не може да се разчита; тази, която не учи и ходи по момчета! Черната овца в семейството, приятно ми е. Израснах с усещането за личен провал. Не бях получила безусловната любов на родителите си и това сякаш беше изляло надеждата ми за бъдещето. Втълпих си, че каквото и да правя, нищо добро не ме очаква! Както и да се опитвах да заслужа любовта им, те не бяха доволни!

– Момиче... – продължи гадателката.- Ти знаеш ли, че твоето бъдеще е повторение на твоето минало? Миналото ти и бъдещето ти не просто си приличат. Те са абсолютно еднакви! Това, което те очаква, ти вече си го преживяла. То е познато за теб и не би трябвало да се страхуваш толкова!

- Но аз не искам миналото да се повтаря! – наистина не исках, но знаех, че е права и предсказанието й ще се сбъдне.
- Как не искаш да се повтаря, а си тръгнала с главата напред към миналото си! Все едно вървиш назад! Заради мъж е, нали? Много мъже има тук. Поне трима!

Права беше и за мъжете. Винаги мотивацията ми е свързано с мъжа, с когото съм. Той ме окрилява или пък ме заравя надълбоко в земята. Сякаш никога не съм имала собствено мнение. Не умеех да живея живота си и винаги се доверявах на половинките си. Те бяха силните, уверените. Тези, които аз следвах. Такъв беше първият ми мъж. Удавих се в тази страстна връзка и не разбрах кога забременях. Това го уплаши и той ме изостави, без да погледне назад. Просто се изпари. Отгледах сина си с помощта на своята майка. Всъщност моята майка отгледа сина ми с моя помощ. Беше обсебила бебето и не ми позволяваше да се доближа до него. Намираше някаква утеха в малкото вързопче с очи, защото баща ми пиеше много и не беше добра компания. Малко след като родих, се почувствах отново млада и красива и се влюбих. Привличат ме силни и атлетични мъже, до които аз изглеждам беззащитна. Мирослав не беше такъв! Пълната противоположност- мил и внимателен. Съобразяваше се с всичко, което аз искам, но именно това се оказа огромна беда- аз не знаех какво искам. Отново забременях, без да го планирам и друг трябваше да поеме грижите за бебето, защото аз не можех да се справя. Мирослав отгледа сина ни, а аз заминах за Англия. Там по необичайно стечение на обстоятелствата се запознах с Джо- англичанин, току-що освободен от затвора. Намирах някакво особено очарование в престъпното минало на новия си приятел. Усещах, че с него няма да е скучно. Ще бъдем винаги на гребена на вълната и ще покоряваме нови върхове. Проблемите започнаха малко след това, защото Джо ме убеждаваше, че трябва да взема ежедневно наркотици поради здравословни проблеми, които има още от рождението си. Бях наивна и опиянена от идеята, че англичанин е харесал мен- простото селско момиче от България! Прощавах много неща и продължавахем! Скандалите ни станаха ежедневие! Крещяхме, заплашвахме се взаимно, а после се сдобряхахме в леглото. Беше като в американска евтина продукция. В един момент решихме да се преместим в България и да започнем на чисто. Взех по-големия си син и заживяхме заедно. Имахме мечти да създадем истинско семейство! Всичко вървеше обичайно. Имахме конфликти, но ги оправдавахме с това колко сме „емоционални и темпераментни“. Наркотиците продължаваха да бъдат част от живота на Джо. Не му влияеха добре. Веднъж след работа се прибрал, докато аз още не съм била вкъщи и започнал да крещи. Търсил ме навсякъде и отстрани изглеждало сякаш съм направила нещо много страшно. Синът ми се уплашил, че ако Джо ме открие в това състояние, може да ме убие. Страховете, украсени с детската фантазия, звучат нереалистично за нас възрастните, но не и за самите деца. Синът ми се обади на полицията и на втория ми мъж Мирослав! Търсил помощ от тези, в които вярвал най-силно! Съобщиха ми по телефона, че е по-добре изобщо да не се прибирам. Разказаха ми за случилото се, а аз бях в шок! Сякаш за миг осъзнах, че вечните ни скандали не са шега! Те се разиграват пред погледа на моя син и той е страшно уплашен! Самата аз бях твърде изморена! Не можех да живея вечно така! Нямах да съм винаги млада! Имах паник атаки от този начин на живот. Най-страшното обаче дойде впоследствие..

- Да, не спирай! Какво се случи после?!- чух гласа на гадателката и се сепнах. Не бях усетила, че говоря на глас.
- Джо не можеше да повярва, че ме е изгубил! Побесня! Върнал се в къщата и опустошил почти до основи дома, в който живеехме заедно. Взел всички електрически уреди. Изпотрошил мебелите. Напил се и се заяждал със съседите, които търпели безобразното му поведение известно време, но в един момент не издържали и си позволи да използват физическа сила, за да го спрат и да го накарат да ги остави намира. Действията му вероятно са извършени под огромен емоционален афект и под въздействието на алкохол и наркотици. После се примири някак и замина за Италия, за да постави ново начало в живота си, а аз заживях със синовете си и Мирослав. Мечтаех за ново семейство! Исках да избягам от познатите си модели на поведение, но..
- Но после пак се върна при Джо, нали? Мирослав никога не е представлявал интерес за теб..- прочете мислите ми гадателката.

Така беше. Постепенно контактът с Джо се възобнови. Отново се удавих в сладките му приказки, които шепнеше в дълги телефонни разговори от чужбина. Копнеех за него, така както никога не съм копнеела за Мирослав. Не умеех да правя практични избори. Залитах към емоционалните и грешах. Самозалъгах се, че така съм истинска, след като следвам поривите си. С Джо всичко беше интензивно и щастие, и нещастие. Не е ли това истинската любов? Подготвям се за страстта и обичта, но знам, че ще трябва да я изплатя с болка, унижения, страдание. Забърквам се винаги с лошите момчета и повтарям грешките от миналото си. Сякаш се въртя с омагьосан кръг.

Гадателката изслуша мълчаливо разказа ми и каза, че навярно не обичам себе си достатъчно, щом съм готова да изтърпя толкова страдания с мазохистично търпение. Разделихме се и аз продължих към дома, в който скоро отново щях да живея с Джо. За добро или зло това беше моят избор и в този момент считам, че е правилен. Давам последен шанс на нашата връзка и се надявам, че ще намерим нов път един към друг, за да има смисъл цялото страдание, което сами си причинихме.

Какво се случи след това...

Галя получи социална, психологична и юридическа подкрепа от Консултативен център по проблемите на домашното насилие. Първоначално тя потърси съдебна закрила от Джо и бе издадена заповед за незабавна защита с помощта на Консултативния център. Същевременно Галя подаде и молба за развод. В този труден период Мирослав беше нейна опора и двамата имаха мечти да създадат истинско и стабилно семейство за двете деца на Галя. Екипът на Консултативния център подкрепи Галя, като осъществи комуникация с полицейските служители от нейното населено място в съседна административна област. Заповедта за незабавна съдебна защита от домашно насилие беше изпратена по факс за изпълнение от местното полицейско управление по местожителство на Галя, като част от плана за безопасност на Галя. Случаят беше поставен за обсъждане в областната дирекция на МВР по време на работно посещение на екип от професионалисти по темата за домашното насилие, който организира Консултативния център в областния център на съседна административна област. Децата бяха консултирани от психолог и социален работник във връзка с травматичните събития, на които са били свидетели. Направи впечатление, че децата са изцяло подвластни на решенията на своята майка. Децата сменяха настроеността и нагласите си с часове. Копнееха за добър мъжки пример, който да им дава усещане за сигурност и безопасност. Не искаха да сменят домовете си постоянно и да са под напрежение в кое училище ще учат през новия учебен срок. Искаха детството на останалите деца- безгрижно и пълно с игри. Синове на Галя от деца се бяха превърнали неволно в нейни защитници. Самата Галя се колебаеше дали постъпва правилно. Не можеше да вземе категорично решение, може би защото всеки избор беше обвързан с риск. За да бъде сигурна в своя избор, Галя дойде на последна консултация с психолог с Джо и помоли да индивидуална среща. Накрая послуша сърцето си и се върна при Джо отново. Оттегли молбата си за развод. Двамата скрепиха интимния си съюз с обещания, че няма да повторят старите си грешки, а само времето ще покаже дали ще успеят.

Кубратова заръка

Историята за едно разбито семейство, удавило целостта си в преходността на материалното

Поканиха ме на училищно тържество. Не можех да откажа, макар че бях изтощена. Нямах почивен ден, а и къшната работа ме чака. Покани ме най-добрата ми приятелка. Синът ѝ щял да бъде главен герой в училищна постановка, разиграваща важни исторически моменти. Пристигнах последна, но успях да намеря място на първия ред. Странно, но там често са последните празни места, най-нежеланите. Докато размишлявах, пиесата започна. Децата разиграваха последните минути от живота на хан Кубрат. Сюжетът е познат за всички. На смъртния си одър Кубрат повикал синовете си, за да им даде съвет. Детето, превъплътило се в Кубрат, извиси гласче:

- Синове мои, вижте този сноп пръчки! Вие сте досущ като тях! Докато сте заедно, никой не може да ви пречупи! Поеме ли всеки от вас в своя посока, лесно могат да ви победят – момчето отдели една от пръчките и я ступи с лекота на две.

Тържеството продължи, но аз не можех да се съсредоточа. Мислих колко проникновен е съветът на Кубрат и отчаяно констатирах, че в живота ми няма хора, които да спазват Кубратовата заръка. След пиесата поех към дома си унила. Не исках да се прибирам там. Дори камъчетата по пътя ми напомнях за последните две години от живота ми, които бяха изпълнени с болка и огорчение. Моята житейска история също е свързана със съдбата на четирима братя. Баща ми бе един от тях. За съжаление, напусна този свят миналата година, омерзен и наранен. Неговата история започва преди много години в едно обичайно семейство с необичайно поколение. Двама от синовете имали здравословен проблем (били глухоними), а другите двама- не. Родители се опитвали да компенсират едните за сметка на другите, но доброто им желание се изродило в усещане за величие у глухонемите братя. Те сякаш свикнали всичко да им се дава, без да е нужно да го заслужат. Чувствали се ощетени, дори когато получавали това, което желаят. Възпитанието било винаги за сметка на здравите братя. Те поемали вината и наказанията. Развили в себе си необичайна емпатия и разбиране към болката на околните. Приучили се да бъдат в услуга на по-слабите. Вероятно не им е било лесно, но успели някак да се съхранят и да развият доброто в себе си. При глухонемите братя избуяло злото. Те сякаш вярвали, че са изначално ощетени и всеки е длъжен да ги компенсира, но каквото и да им поднасяли, оставали недоволни и празнината в тях растяла, вместо да се свива. Родителите им починали и братята останали сами. Всеки от тях създал семейство, а къщите им били покрив до покрив.

Кубратовата заръка била изпълнена, но само до тук... Кубрат не уточнява какво е необходимо да се направи, ако снопът пръчки не може да се задържи заедно? Ако двама от братята непрекъснато го крепят и се стараят да го поддържат цял, а другите двама го разрушават до основи?

- Тате, защо братята ти са толкова зли? Защо са недоволни? Защо крещят така? – питах баща си още като дете.
- Миличка, прояви разбиране! Един щастлив човек не би се държал така жестоко. Те преминават през трудности! Ще успеят да се справят с вътрешните си конфликти и ще живеем отново щастливо! До тогава трябва да ги обичаме и подкрепяме с каквото можем!

Такъв беше баща ми. Вероятно не му е било лесно да вярва в собствените си думи. Мечтаех да бъда като него, но не винаги успявах.

Спомням си, че единият от глухонемите братя замина със семейството си за чужбина преди известно време. Трудеха се няколко месеца, за да спестят пари, след което се прибраха. Останах попарена, когато обвиниха семейството ми в кражба. Баща ми бил взел дрехи от тяхната къща. Липсвали и други вещи. Но защо са ни тези дрехи и вещи, та ние живеехме по-добре от тях? Или може би точно там беше проблемът? В очите им ние постигахме щастието си сами и с лекота. Завистта беше огромна. Няма значение, че една майка ги е раждала... споделяли са детството си... една кръв са!

Другият от глухонемите братя на баща ми беше дори по-жесток. Твърдеше, че част от двора ни незаконно навлиза в градината на неговата къща. Както винаги, опитахме да сме сговорчиви.

- Може да си прав! Нека поканим специалист, който ще отсъди дали е така или не? Съгласен ли си? – попита го баща ми с желание да потуши конфликта в зародиш и да го разреши възможно най-адекватно и разумно.
- Значи признаваш, че навлизаш в моя двор? – успя да зададе въпроса си глухонемият брат, използвайки жестове.

Решение на проблема нямаше, защото целта не беше проблемът да бъде разрешен. Напротив. Ако нямаше проблеми, глухонемите братя нямаше да бъдат в комфортната си зона – там, където са оцетени, предадени, огорчени, разочаровани. Въвличаха близките си в празнината на собствените си души. Жестокостта им с годините се увеличаваше. Веднъж се прибрах от работа и видях как един от тях реже част от моята асма.

- Какво правиш? – стараех се да запазя самообладание.

Направи ми знак, че навлизаме в двора му и нарочно реже асмата ми, за да си отмъсти. Беше ядосах-целият червен и потен. Хвърли към мен градинарска ножица, която ме уцели по главата. Потече кръв и аз се уплаших. В този момент съпругът ми и майка ми се притекоха на помощ. С периферното си зрение видях, че насилникът се връща и е с брадва в ръка. Хвърли я към мен. За щастие никой не пострада.

Трябваше да се погрижа за себе си и да потърся медицинска помощ. Не помня много от този момент. Знам, че съпругът ми шофираше, а аз бях затворила очите си на седалката до него. Представях си как баща ми и братята му са деца. Играят заедно като малките лъвчета в прайда. Учат се взаимно, обичат се и си помагат. Визуализирах силната им връзка като в снопа с пръчки на Кубрат. Никой не можел да застане между тях. „Един за всички, всички за един!“ Утопичната картина се давеше в кървавата рана на главата ми, от която капеха едри капки кръв върху роклята ми. Оставяха следи, които нямаше как да изтрия и болка, която няма как да прикрия. Разплаках се горчиво с глас. Съпругът ми отби колата, прегърна ме и каза:

- До теб съм... с теб съм! Ще се справим!

С него градахме своя сноп от пръчки по Кубратовата заръка и всичко беше в нашите ръце, а как ще се справим с тази тежка задача, само времето ще покаже...

Какво се случи след това с двамата братя...

Консултативният център по проблемите на домашното насилие включи в своите програми жертвата Гюлсевер и насилника Денис и предостави консултативна подкрепа, като посещава редовно общинският център и организира мобилни приемни. Съдействие за провеждане на консултации в малкия град оказа местният полицейски участък на МВР, който е много активен при превенция и защита от домашното насилие. Тримата полицейски служители активно участват в обучения и работни срещи по темата за домашното насилие, които организира през последните 15 г. Консултативният център. Важно е да се отбележи сериозният подход, който имат местните полицаи към всеки зов за помощ за насилие в семейството. Съпричастността е важен елемент от професионалното изпълнение на задълженията на един образцов полицай. В основата на проблема стои неразрешен имотен въпрос, което се оказва често срещан фактор за пораждаване на конфликтни ситуации в семейните взаимоотношения. Обичайно натрупаното напрежение след време ескалира в насилие. По време на консултациите с осъдения като насилник Денис, предизвикателство пред екипа се оказа липсата на вербално общуване поради липса на слух и разбираем говор. В ролята на медиатор беше синът, който съдейства активно и превеждаше казаното от баща си, за да могат експертите на Консултативния център пълноценно да го консултират и подпомагат. Гюлсевер преживя болезнено случилото се, защото считаше, че реакциите на чичо ѝ са прекомерно груби и необмислени. Тя предпочита да дискутира, за да се стигне до съгласие, базирано на разбиране и емпатия. При имотните въпроси съществува риск някой да се почувства оцетен и това да

прерасне в конфликт, който да разруши добрите основи на семейните взаимоотношения. Експертите на Консултативния център подходиха балансирано в ситуацията и заедно с психологичната, социална и юридическа подкрепа, насочи вниманието на клиентите в същинската причина и вземане на адекватни и законосъобразни мерки, за да не се чувства никой ощетен по отношение на разпределението на имота – среща със специалист, който да раздели имота; узаконяване на по дялбата на земята с нова граница.

Последната минута

Историята на всеопрощаващата майка, която жадува да прегърне своя син-затворник

Как минава последната минута от живота на човек, който разбира, че съвсем скоро ще умре? Дали всичко, което си преживял, минава пред очите ти на лента? А ако не искаш да си спомняш нищо от живота? Отпускаш ли се или до последно се опитваш волево да задържиш връзката с живота, защото другото е непознато? Мислиш ли за близките, които оставяш? А ако смъртта ти е спасение и облекчение и няма нито един близък, за когото да мислиш в последната си минута..и не искаш нищо да минава на лента пред очите ти, защото мечтаеш да забравиш? Дали тогава затваряш очи и се отпускаш с доверие към всичко, което предстои отвъд смъртта?

Докато интубирах възрастната пациентка, се чудех от кои ли е тя? Беше попаднала в реанимацията след побой. Искаше ли да живее или не? Оротрахеалната интубация се извършва през устата при пълна анестезия. Взех ларингоскопа и отместих с него езика на пациентката. Притиснах пръстеновидния хрущял на ларинкса, за да виждам по-добре. Точно вкарах пластичната тръба в трахеята, когато медицинската сестра заговори тихо:

- Знаете ли, докторе? Познавам баба Лена. Живее близо до баба ми. Когато бях дете, често ми носеше домашни сладки „кошнички“ - отвън хрупкаво маслено тесто, вътре-крем.
- В картоната й пише, че е тук заради побой.. Мисля, че ще я загубим. Състоянието й е тежко. Как се е стигнало до тук? Крадци, нали? В днешно време могат да те убият, докато стоиш и гледаш новините! Що за държава? Бесен съм. На нейно място можеше да са нашите родители!
- Не, докторе! Побоят е нанесен от нейния син..

Тръбата в трахеята се беше херметизирала посредством балон, който се раздува и точно проверявах дишането със стетоскопа си. Погледнах медицинската сестра въпросително.

- Да, синът й я е пребил.

Замълчах хладнокръвно. Не можех да си позволя ръката ми да трепери. Сестрата разказваше историята на жената, чието сърце чувах ясно в стетоскопа. Интересно е как стетоскопът улавя ударите му и по тях можем да съдим за емоциите на пациента. Сърцето на пациентката беше едва доловимо. Сякаш се приготвяше за дългия път отвъд.

Баба Лена имаше син и дъщеря. Дали докато е връзвала обувките на малкото краче на сина си Вальо и го е изпращала на училище е предполагала, че един ден ще се страхува от него? Дали когато е слагала ябълка в раницата му е мислила, че ще се крие от него? Дали е мислила, че дори и това да се случи, тя ще му прости, защото ще се разкъсва от вина, че като негова майка не е направила всичко необходимо, за да го възпита добре? Дали в момента й се живее и аз помагам или спасявайки я, й вредя?

Баба Лена беше преминала приживе през най-големите страховити кухни на ада, водена от сина си. Крещял, обиждал, заплашвал. Удрял я, душил я. Тя била най-близкият му човек, а поради тази причина и най-лесна жертва. Вальо не бил щастлив. Но нима самият живот имал някаква вина за

нещастieto му? Не успял да намери удовлетворяваща връзка в интимния си свят, а и в работата не постигнал много. Озлоблението, че не намира смисъл в живота си, го принуждавало да търси начин да избяга от реалността. Алкохолът се оказал спасителен билет. Когато бил пиян, се превръщал в друг човек. Сякаш сменял кожата си. Всички се превръщали в мишена. Приятели, съседи, колеги. Баба Лена се страхувала за живота си, защото Вальо в тези моменти винаги стигал и до нея. Не давал никакви обяснения. Не задавал въпроси. Влизал в къщата, а тя треперейки знаела какво ще последва. Свивала се в някой ъгъл и понасяла на гърба си целия му гняв. Удрял я, ритал я. Псувал и обиждал. Докато мъжът ѝ бил жив, ситуацията не била по-различна. Вальо не зачитал авторитета на никого. Сам за себе си бил неприкосновена най-висша инстанция. Баба Лена така и не разбрала с какво го провокира. Чувствала вина, че синът ѝ е нещастен. Поела отговорността за нещастieto му.

Мислих за баба Лена, докато излизях от реанимацията. Чудих се дали ще издържи нощта...

Дъщерята ѝ Лена чакаше пред отделението. Уплашена и бледа.

– Как е тя? – попита плахо.

– В критично състояние е. Не знаем дали ще изкара нощта...

Дъщеря ѝ се разплака и поиска да поговорим. Отдалечихме се в единия ъгъл на коридора.

– Преди няколко месеца майка ми реши да потърси помощ във връзка с поредния насилствен акт от страна на брат ми. Издадена бе заповед за незабавна защита от домашно насилие. Няколко месеца брат ми не се доближи до къщата на майка ми, но тя се страхуваше. Може би предчувстваше нещо. Постави охранителна сигнализация, но после съжаляваше, защото беше безсмислено. Докато тя е в къщата, няма полза. Искаше да постави паник бутон, но така и не успя... Знаеше, че той ще дойде и знаеше, че този път ще го види за последно... Докторе, мъчно ми е! Това е грях, който ще тежи над цялото ни семейство. Това е най-тежкият грях! Да убиеш майка си! На всичкото отгоре Вальо дори не беше достатъчно смел да понесе последствията. Казват, че е избягал в чужбина!

Почувствах, че хладнокръвието ми е крехко. Ставах свидетел на прекомерна жестокост, която трябваше да приема, че съществува и че не може да бъде изкоренена. А какво щеше да последва, ако успееш да спася баба Лена? Това спасение ли щеше да бъде? Да я върна към спомена и към живота, в който е възможно собственото ти дете да те убие? Да възстановя спомените ѝ за всички страховити моменти, в които е ставала негова жертва и се е срамувала да отиде до кварталния магазин, за да не я питат от къде са синините? Да не може да заспи спокойно и всеки шум да провокира пристъп на страх? Да отказва да се храни, защото не вижда смисъл в живота си? Да изпитва едновременно и гняв, и обич към насилника си? Да се опитва да го защити, макар че осъзнава безспорната му вина?

Няколко часа по-късно се върнах при баба Лена. Пулсът ѝ бе още по-слаб. Наблюдавах последната минута от нейния живот. Стиснах ръката ѝ. Не исках да я оставям сама в този момент. Това беше нейният преход от ада към рая... от живота към смъртта... от вината към облекчението.. от болката към спокойствието. Сърцето ѝ спря да бие и аз пуснах ръката ѝ плавно. Оставих я в сигурни ръце, спокоен, че вече нищо лошо няма да ѝ се случи. Към сина ѝ изпитвах единствено снизхождение и горчивина. Как ли се живее с подобна вина? Алкохолът може да заглушава съвестта му и да я прави няма, но някой ден неизбежната среща с нея ще се състои...

Какво се случи след това...

Баба Лена напусна този свят в резултат на нанесения ѝ тежък побой от сина ѝ. Тя споделяше с експертите от Консултативния център, че се страхува за живота си, макар че има действаща ограничителна заповед, която забранява на сина ѝ да я доближава. Екип от психолог, социален работник и юристи посетиха неколккратно баба Лена у тях и предостави консултативна подкрепа. Идеята за мобилна приемна беше приета, за да се запознае на място екипът на Консултативния център с условията в дома на баба

Лена и възможностите за физическа защита. Отново беше консултирана възрастната жена за всички нормативни възможности за закрила, за социална подкрепа и здравно обслужване. Бяха обсъдени възможности за съдействие и подкрепа от нейната дъщеря и пълнолетните ѝ деца, които живеят отделно в съседно населено място. Възрастната жена беше разкъсана между болката и обидата заради неуважителното отношение на сина си и вината и огорчението, че не се е справила добре с възпитанието му. Чувстваше отговорност за влошените им отношения, макар че знаеше за зависимостта на сина си към алкохола. До последния си миг се опитваше да го оправдава и се примиряваше с ролята на негова жертва. Баба Лена получаваше подкрепа от своята дъщеря, която беше до нея и в последния ѝ миг. Два месеца преди края ограничителния срок на заповедта за съдебната защита Баба Лена загина от ръката на своя син. С нелепата смърт на баба Лена отново се отваря въпросът за ефективната защита на жертвите на домашно насилие и ролята на институциите в този процес. Какви гаранции за безопасност дава съдебното решение по закона за защита от домашното насилие?

Затвор

Историята на едно объркано момче с наранена душа, което живее в затвора на собственото си тяло

Моята изповед, като много други, започва с описанието на един обикновен делничен ден, който с нищо не е предвещавал неочаквана промяна. От дистанцията на времето разбирам, че границата между преди и сега е точно този обикновен ден. Спомням си го много ясно. Прибрах се веднага след училище, защото трябваше да се подготвя за устно изпитване по история. Хвърлих раницата на земята. Застанах с гръб към леглото си. Разперих ръце и полетях към чаршафите. Най-накрая бях отново в стаята си. Какво блаженство! Полежах няколко минути, след което се изправих и тръгнах към тоалетката с гримовите си. Сложих си фон дьо тен много внимателно. Очна линия. Сенки. Червило. Огледах се. Изглеждах чудесно! Родителите ми не ми позволяват да се гримирам и го правя тайно. Те са възрастни и консервативни, но не това е основната причина. Истината е, че аз се казвам Стефан и съм момче на 16 години. За да ви разкажа моята история, трябва да започна от раждането или преди това. Казват, че детето не може да избере родителите, пола си и времето, в което да се роди, но навярно може да избере как да живее с тези ограничения. А ако е като мен, никога не успява, защото когато затворът е собственото ти тяло, много трудно може да се измъкнеш от там. Как да копаеш таен тунел, за да избягаш? До кога да чакаш да изтече присъдата ти? Пред кого да пледираш, че си невинен и от кого да търсиш сметка и отговорност?

Дълго време обвинявах родителите си за всичко и най-вече за това, че съм жив. Любовта им започнала като извънбрачна връзка. Баща ми бил порядъчен мъж, с престижна професия и стабилно семейство. Вероятно е искал да се разбунтува срещу подредения си свят и да балансира рутината с приключение. Връзката с майка ми изглеждала нелогична и силно желана. Желанието се усилва, когато логиката абдикира, нали? Двамата скоро заживели заедно, но не очаквали да имат дете поради гинекологично заболяване на майка ми. Когато разбрали, че е бременна, възприели предстоящата ми поява като чудо.

- Не разбираш ли? Така Господ ни дава знак, че нашата любов не е греховна! Щом забременях, ние трябва да бъдем заедно завинаги!- така майка ми обяснявала на баща ми, а той кимал мълчаливо в знак на съгласие.

Може би това е бил последният миг, в който и двамата все още вярвали, че могат да се справят с всичко, което им предстои, стига да са един до друг. След това се появих аз и провалих всичко.

Целият ми живот е една преструвка. Първоначално пред родителите ми, а после и пред целия свят. Когато бях в трети клас, за първи път си създадох женски профил в интернет. Още помня чувството-облекчение! Можех да бъда какъвто искам, използвайки анонимността на форумите. С годините разширих арсенала си от профили. Бях отличничката с очила и познания за космоса; блондинката със скъпи гримове; дебелинката с вечните диети; слабичката, която спортува ежедневно. Едновременно с това не бях нито една от тях. Не бях и себе си. Не знаех кой съм. Най-големият кошмар започна в пубертета. Тялото ми започна да се променя. Знаех, че съм мъж и това ми създаваше достатъчно болка, но сякаш изведнъж нещата поеха в катастрофална посока. Имах чувството, че съм изпил по погрешка някое от хапчетата на Алиса от страна на чудесата. Сякаш за дни успях да се издължа неимоверно, окосмих се. Бях мъж несъмнено! Не можех толкова бързо да се адаптирам към промяната, още повече че изобщо не я исках! Отказах да се къпя! Не исках да виждам голото си тяло. Не можех да го докосвам! Исках да избягам...просто да избягам! Толкова беше тежко да гледам себе си, че предпочитах да не съм жив. Инсталирах си приложение, което показва как би изгледал човек, ако е от противоположния пол. Часове наред се гледах. Това беше любов към мен самия...към съществуването, заключено в моето тяло.

- Повече никога няма да стъпя в това ужасно училище! – крещях почти всеки ден, когато се връщах вкъщи.

Съучениците ми много добре разбираха, че не съм нито момче, нито момиче. Нещо по средата. Нещо, което е там, само за да загрозява фасадата. Бях трън в очите им. Разбирах ги. Бях трън и в собствените си очи. Обиждаха ме и стреляха по мен с отровни стрели. Мразех тялото си! Не виждах решение на проблемите си. Обяснявах на родителите си как се чувствам, а те ми казваха, че това е временно и щяло да ми мине. Побеснявах от факта, че те сякаш не разбират през какво преминавам и не се отнасят с нужната сериозност! Обяснявах, крещях, но реалността не се променяше! Понякога ставаше страшно. Сякаш черна перелина се спускаше пред очите ми. Удрях, чупих, хвърлях всичко, което попадеше в ползрението му. Неусетно се бях превърнал в 180-сантиметрово момче и ударите ми не бяха безобидни. Няколко пъти родителите ми викаха полиция, а веднъж стигнах и до психиатрия. Никой не можеше да разбере какво се случва с мен. Считаха, че е детска прищявка и скоро ще ми мине, но безнадеждността ми ескалираше. Проблемът беше в контурите на тялото ми, затова се вманиачих и започнах да ги извайвам по нов начин. Манипулирах родителите си, за да изпълнят всяко мое желание.

- Вие не разбирате, че единственият начин да стъпя отново в училище, е да ми направите ли-по-сукци-я!! Кое не разбирате?!- крещях и обиждах родителите си.

Озверял и толкова самотен. Обезверен и неориентиран. Опитвах се да си намеря място в свят, който беше така негостоприемен. Обществото ме гледаше през стигмата на предразсъдъците. Всички си мислиха, че аз съм решил да бъда с различна полова ориентация. Сякаш това е нещо хубаво и човек би го избрал за себе си по своя воля?

Спрях да ходя на училище. Взех това решение точно след обикновения ден, с чието описание започнах тази изповед. Имах толкова по-важни житейски дилеми за разрешаване. Аз търсих кой съм и обиколките на равностранните триъгълници ми бяха безкрайно безразлични. Спрях да се храня и така наказвах тялото, което толкова мразех и което копнеех да изчезне...да се стопи и да бъде заличено завинаги. Крадях пари от семейния магазин и ги харчех безсмислено. Бунтувах се срещу нещо, което трябваше да приема за свое. Това беше протест срещу мен самия! Биех родителите си, защото мразех себе си! Мразех тях, защото не можех да призная, че мразя себе си! Счупих реброто на майка си в момент на ярост. Странно как в библейски смисъл едно ребро дава началото на живот, а в моя случай сякаш това сложи край на моя свят- такъв, какъвто го помнех. Усетих, че краката ми достигнаха дъното, но вместо да се оттласна и да се издигна нагоре, разбрах, че под дъното има още една кухня. Там е най-черно и страшно. Загубил си всичко и се скриваш в тази малка колкото кибритена кутийка дупка, в която признаваш вината си и търсиш сили да продължиш някак напред. Много пъти съм разсъждавал как лавинно се завъртя животът ми. От отличник в престижно училище до агресивен анорексик, мразещ тялото си. Постепенно ли се случи всичко? Защо не усетих този преход? Не чувствах разбиране и подкрепа от близките си, но истината е, че аз самият не разбирах себе си. Сякаш осъзнах, че проблемът ми е толкова сериозен, че единствено пътуване във времето може да ме спаси.

Следователно нищо не може да ме спаси! Проучвах клиники за лечение на анорексия в чужбина. Обвинявах родителите си, че нямат пари, за да ми спасят живота. Крещях. Бутах ги по стълбите. Хвърлях по тях ябълки. Мразех ги, също колкото мразех и себе си. Ние бяхме едно в тази битка. След всички разпавии с полицията си задавах един въпрос- аз извършител на домашно насилие ли съм или жертва? Нима аз не съм жертва на самия живот? Присъдата ми е доживотна без право на помилване и веригите ми ще потропват след мен, където и да отида и каквото и да направя. Единственото, което мога да направя, е да свикна с този звук.

Какво се случи след това...

Екипът на Консултативен център по проблемите на домашното насилие търси най-подходящия подход да помогне на семейството, като организира неформални срещи със социалните служби и полицията, за да получи достатъчно експертни позиции по случая. Консултативна подкрепа бе предложена на всички членове на семейството. Стефан се чувстваше неразбран от близките си, а те от своя страна искаха да намерят най-доброто решение за своя син и не бяха готови да предприемат категорични стъпки, а предпочитаха да живеят в комфортната си зона, независимо че така никога не беше щастлив. Майката и бащата едновременно търсеха помощ за своя син, но и от него. Бяха разкъсани между това да го обвиняват и защитават. Случаите на съмнителни падания по стълбите или удари с глава в мебели, продължиха. След поредния побой бащата на Стефан е бил с насинен гръб, а майка му- със счупено ребро. Родителите бяха консултирани отново да се обърнат за закрила към съда и да потърсят помощ от всички местни институции с подкрепата на Консултативния център. Бяха проведени разговори и с водещия случая социален работник в отдел за закрила на детето в местната социална служба. Стефан беше поканен на разговор със социалните работници за изясняване на ситуацията, като той отрича да е удрял родителите си. След оценка на риска, ръководителят на Консултативния център подаде сигнал до компетентните институции (Районна прокуратура, РУ на МВР, Дирекция „Социално подпомагане“) заради изключително сериозната ситуация. Сигналят е във връзка със системни актове на домашно насилие и закана за убийство от страна на Стефан спрямо неговите родители. Започна разследване по случая. Експертите от Консултативния център са дали своите показания пред полицията. Психологът е предоставил и кореспонденция с майката на Стефан, която доказва по категоричен начин, че е имало актове на домашно насилие в семейството. Бяха проведени работни срещи и с наблюдаващия прокурор, който също е разговарял със Стефан. Следователят по делото приключи разследването срещу Стефан поради липса на други свидетелски показания и нежелание на майката да свидетелства срещу своя син. Родителите на момчето са взели решение да отричат вината на своя син, за да го „защитят“. Те изпитват вина, срам и страх какво ще се случи с единственото им дете и не осъзнават, че той вероятно има нужда от специализирана помощ, за да превъзмогне този тежък етап от живота си и да изгради бъдещето си адекватно. Решението на родителите не е необичайно. Те се разкъсват между противоречиви чувства и не знаят как да съградят правилно живота си. Искат да помогнат на сина си и да го защитят, но не могат да осъзнаят, че по този начин забавят хода на неговото лечение и възстановяване, като същевременно удължават своето лично страдание. Опасността от ново насилие остава...

Борба

Историята на едно успяло момиче, което иска да се разграничи от своите корени

Водещият имитираше патос, за да повиши адреналина на участниците и публиката.

– Победител в категория до 53 кг е... едно момиче.

Публиката избухна в смях. Разбира се, че е момиче. Състезанието беше за подрастващи девойки.

– Победител в категория до 53 кг е едно момиче, участвало достойно в стотици състезания в България и зад граница. Тя не може да си тръгне от състезание без златен или сребърен медал. Красива е и нежна, но не се подвеждайте по външния вид, защото може да приложи изненадващо вкопчване, захващане, заклещване и премятане. Дами и господа, аплодисменти за Нуртен Ниязиева!

Цялата зала започна да се тресе от мощните аплодисменти. Оператори на национални телевизии нахално се надпреварваха кой ще улови по-добрия ми профил. Лицето ми бе хладнокръвно, което не е престъпление в борбата. Не умеех да се усмихвам. Дори не бях сигурна, че съм щастлива. Поредното спечелено състезание. Вече нямаше еуфория. Очаквах да победея и когато това се случеше за пореден път, дори пулсът ми не се ускоряваше. Качих се на стълбичката и приведох тялото си напред, за да получа златния медал. Изправих се и насила се усмигнах. В този миг в публиката съзрях познати лица. Мъж и жена. Не гледаха към сцената, а се караха. Мъжът грубо хвана ръката на жената, а тя се опитваше да се отскубне от него и да погледне към мен. Той връщаше лицето ѝ в изходна позиция и я заставяше да го гледа, докато ѝ говори. Хората около тях редуваха недоумяващи погледи, гледайки към тях и радостни погледи, гледайки към мен. Наблюдавах ги внимателно и съзлите ми потекоха. Всички мислиха, че се вълнувам от победата. Аз избърсах лицето си и се насилих да се усмигна, но не можех да откъсна поглед от мъжа и жената. Моите родители. Изпитвах странна смесица между срам и отвращение; разочарование и огорчение; желание да избягам и да се разгранича. Отвътре бях бълбукащ коктейл от болка.

– Нуртен, от къде намирате вдъхновение да побеждавате всеки път?- попита ме журналистка след награждаването.

Отговорих ѝ:

– Подкрепата от треньора е безценна, а и усещането да си на първо място е опияняващо и предизвиква зависимост. Ставаш алчен за още успехи!

А исках да ѝ кажа:

Искам да се измъкна от нищетата и насилието в семейството си! Не искам да имам нищо общо с родителите си! Срамувам се от тях и толкова ме боли, че не ми осигуриха безгрижно детство! Вдъхновява ме мисълта, че един ден ще съм далече от тях!

– Какъв е режимът на един професионален спортист като Вас? – продължи тя с въпросите.

Отговорих ѝ:

– Следвам строг режим- храната и тренировките са по схема. Нужен е и здрав сън. Спокойно ежедневие.

А исках да ѝ кажа:

Имало е дни, в които няма какво да ям, но въпреки това не съм пропускала тренировка. Баща ми и майка ми никога нямаха пари за мен, брат ми и сестра ми. Непостоянните доходи ни обричаха на бедност и мизерия. Със спортните си успехи започнах да получавам и материално поощрение всеки месец. Стипендията беше достатъчна, за да водя нормален живот и да тренирам успешно, но родителите ми взимаха голяма

част от парите. Принуждавах ме да мисля, че съм длъжна да им помагам. Заплашвах ме и накрая ме ограбвах. Стоях гладна, но въпреки това продължавах да тренирам. Не можех да спя от притеснение и неудовлетворение, но продължавах да тренирам. Не ми се живееше, но продължавах да тренирам!

– На кого дължите борбения си дух? Има ли други спортисти в рода Ви? – попита журналистката.

Отговорих ѝ:

– Няма друг в рода ми. Борбеният дух дължа на себе си!

А исках да ѝ кажа:

Борбеният дух дължа на гнева, който изпитвам към родителите си. Гняв към баща ми, че предпочиташе да пие и не се грижеше за нас. Гледаше филми с нецензурно съдържание в наше присъствие, а аз се чудех как да изведа по-малкия си брат от стаята. Гняв и към майка ми, че много често избираше друг мъж и ни изоставяше. Изчезваше някъде и не знаехме къде е с месеци. Нямахме и капка себеуважение. Тръгваше с всеки, който ѝ свирне. Аз заедно с брат ми и сестра ми също бяхме жертви на насилие от страна на баща ни. Биеше ни толкова жестоко, сякаш губеше контрол над себе си. Този гняв ми даваше сила да продължавам въпреки всичко...да не се отказвам и да следвам посоката, която беше произволна, стига да води далеч от тях.

– За какво мечтаете? – продължи интервюиращата.

Отговорих ѝ: За още много успехи, за да... прославя родината си!

А исках да ѝ кажа: *За още много успехи, за да мога да избягам далече от родителите си и да потърся начин да помогна на брат си и сестра си!*

Проправих си път през тълпата. Треньорът ми помогна да избутаме всички желаещи да се снимат с мен. Успяхме да се скрием в съблекалнята. Легнах на плочките на пода и затворих очи. Исках да се насладя на тишината. В този миг на вратата се почука, а треньорът отвори. Беше асистентката на отбора:

– Търсят Нуртен!

– Кажи им да ни оставят на мира! Нуртен има нужда от почивка!

– Важно е!- настоя асистентката.

– Не може да е по-важно то почивката ѝ! Ще чакат!- изръмжа треньорът.

– Майка ѝ и баща ѝ са тук!

Сепнах се. Те никога не се бяха вълнували за моите спортни успехи. Защо изобщо бяха в залата? Не помнех да са идвали някога... Може би искаха да ме поздравят и търсеха промяна! Изправих се и се затичах към вратата. Усещах в себе си желание да им простя въпреки ужасните грешки... Съзрях ги в края на коридора. Бяха карикатура на родители, но бяха моите родители. Обичах ги, макар че не исках да го призная. Мисля, че бях готова да ги прегърна.

– Нуртен, дай някакви пари, че майка ти пак всичко е похарчила и няма с какво да се приберем! Побързай... какво ме зяпаш?? Не може да не са ти дали пари със златния медал! – баща ми изрече тези думи, които сякаш някой изкашля срещу мен.

Гледах ги известно време и няколко сълзи напълниха очите ми. Надявах се да се променят, но те не бяха способни. Оставаше ми надеждата, че ще мога да спася себе си, брат си и сестра си. Победител освен в състезанията, ще бъда и в живота!

Обърнах се и закрачих в обратна посока. Усмивах се. В съблекалнята потърсих раницата си. Имах известна сума пари. Върнах се с нея при родителите си и я хвърлих във въздуха, така че да се наложи да я събират от земята. Смеех се, а те не разбираха защо. Вече не можеха да ме наранят, защото нищо не очаквах от тях! Надеждата беше умряла при гледката на коленичилиия ми баща, събиращ пари от земята...

Какво се случи след това...

Всички членове от семейството на Нуртен получиха консултативна подкрепа от експертите на Консултативния център по проблемите на домашното насилие. Родителите ѝ дълго време са имали конфликти, които не са успели да разрешат по градивен начин. Майката често бягала с други мъже, а бащата я приемал обратно всеки път и под въздействието на алкохол я наказвал за предателството. Децата ставали свидетели на вербално, физическо и сексуално насилие. Понякога се опитвали да помогнат на майка си, но си навличали неприятности. Баща им сякаш не можел да се контролира. Удрял и тях, обиждал ги и ги заплашвал, че ще ги убие. Нуртен искала да се разграничи от семейството си. Тренирала упорито борба с надеждата, че по този начин ще може да построи бъдещето си далече от своите родители. Усилията ѝ били възнаградени и тя започнала с лекота да печели медали от национални и чуждестранни състезания. Спортната ѝ злоба била подхранвана от негативните чувства към родителите ѝ и от желанието ѝ да избяга от тях. Майка ѝ и баща ѝ често изисквали от нея да им дава пари и Нуртен се чувствала длъжна да се погрижи за тях, въпреки разочарованието че не са подсигурили безгрижно детство за нея и другите деца в семейството. След жесток побой майката на Нуртен решава да потърси помощ от полицията. Напуска семейната къща заедно с децата си и се установява в друг град. Консултирана е заедно с всички деца от експертите на Консултативния център във връзка с преживяното насилие. Семейството е подкрепено и от местната социална служба, която отпуска еднократна помощ и насочва майката с децата да ползват социални услуги в Консултативния център по проблемите на домашното насилие. Не след дълго родителите отново възобновиха своята комуникацията по телефона при стриктно спазване на ограничителната заповед. Поощрени са от специалистите на Консултативния център да търсят възможности за преодоляване на проблемите в общуването с идея след изтичане на заповедта за съдебна защита семейството да си даде още един шанс. В случаи като този ограничителната заповед дава необходимото време на всеки един от членовете на семейството да работи по разрешаване на личните си проблеми и да обмисли кои са приоритетите в живота му, след което да вложи наученото на практика и семейството да бъде съхранено.

Бездомник

История за алкохолния делириум на един баща, разрушил мостовете на близостта с роднините си и изградил печалната крепост на собствената си смърт

Събудих се преди алармата и започнах да се приготвям за работа. Служител съм в общината и имам непретенциозен начин на живот. Всеки ден си прилича със следващия и с предишния. Точно за това мечтаех. Нямах големи амбиции. Бързо разбрах, че човек трябва да има огромен психологически потенциал, за да гради и кариера, и семейство. Задоволих се с малко и смея да твърдя, че бях щастлива. Отглеждах децата си, а мъжът ми помагаше от дистанция, защото се налагаше да работи в чужбина. Мислейки за живота си до тук, се запътих към работното си място. Минавах всеки ден по рутинния маршрут. Колите, къщите, дори и птичките бяха едни и същи. Завих зад последния ъгъл и общината се оказа пред мен, както винаги. На пейката пред входа ѝ имаше заспал бездомник. Стари и мръсни дрехи, сплъстена коса. Лицето му беше скрито. В този час нямаше никой наоколо. Вероятно, ако имаше други хора, щях да подмина, надявайки се, че те ще проверят какво се случва с мъжа. Не можех да разбера дали е припаднал или просто е заспал. Реших да се приближа предпазливо. Миризмата беше непоносима. Мъжът навярно нямаше къде да се изкъпе, а може и да не беше в състояние да контролира

физиологичните си нужди. Опитах се да разбера дали диша. В този момент той се размърда и провисналата му ръка го повлече към земята. Падна долу и успях да видя лицето му.

– Татко!! – изкрещях. Мъжът не помръдна.

Наведох се бавно и едновременно с това се огледах. Все още нямаше никой наоколо. Какъв срам! Баща ми, заспал на пейка пред общината! Миришеше на алкохол и мръсни дрехи! Чувствах се ужасно! Погледнах го и го погалих по косата. Той не се събуди. Заговорих му тихичко.

– Как стигнахме до тук, татко? Къде сбъркахме? Изпуснахме ли момента? Спомняш ли си как играеше с мен, когато бях малка? Знам, че сестра ми беше твоята любимка, но аз не спирах да се боря за обичта ти. Така и не я получих. Винаги си бил строг с мен и рядко справедлив. Успях да ти простя всичко, което причини на мама. Знаеш я...Тя правеше всичко за теб. От любима я превърна в прислужница, но тя продължаваше да изпитва уважение към теб. Стараеше се да бъде като сянка, за да не я забелязваш и да няма проблеми у дома. Отгледа ни почти сама. Ти така и не ѝ помогна за нищо, свързано с възпитанието. Сърцето ѝ е огромно, татко. Тя се раздаде за всички нас и сега си плаща. Дори не знаеш, че я оперираха наскоро. С теб не се живееше лесно, татко! Всички се страхувахме да се приберем вкъщи, защото не знаехме в какво настроение ще бъдеш! Около теб се концентрираше аурата на семейството. Ти ръководеше процеса. Колеше и бесеше. Нервак си беше, такъв си и остана. Не усетих кога започна да пиеш по цял ден. Толкова виновна се чувствам, татко! Защо не те спасихме? Какво се случи с теб?

Една сълза падна върху ръката на баща ми и успя да го събуди.

– Ей...разкарай се от тук!! Марш! Не искам да те виждам! Как смееш да ме докосваш?! Отивай при майка си и да не съм те видял повече! – баща ми изпадна в истерия. Изправи се и лъкатушейки започна да се отдалечава.

Мърмореше под носа си и увеличаваше децибелите. Изпари се в далечината и ме остави да размишлявам. Седнах на пейката, на която го намерих да лежи преди малко. Не исках да влизам в сградата на общината. Протегнах се и откъснах една маргаритка вдясно от крака ми. Сетих се за онази игра „Обича ме? Не ме обича?“. Замислих се. Дали баща ми ме обича? Откъснах едно листенце и го пуснах на земята.

Да, обича ме, защото много често в действията му виждах загриженост, макар и поднесена сурово. Във всички онези моменти, когато се е карал, аз съм знаела, че е за добро. Усещах обичта му!

Не, не ме обича. Той удряше майка ми пред очите ми, още докато самата аз бях дете. Обиждаше ме и крещеше. Постоянно се заяждаше с мен и ми казваше, че аз няма да постигна нищо в този живот.

Да, обича ме. Понякога ми споделяше, че приличам на него и успявах да уловя в гласа му някаква гордост.

Не, не ме обича. Казваше, че никога няма да се върне в къщата и по-добре да живее на улицата, отколкото с предатели като мен и майка ми. Така и не разбрахме с какво сме го предали.

Да, обича ме. С годините все по-ясно осъзнавах, че баща ми има психиатричен проблем и се нуждае от лекарска помощ. Сякаш някой се беше настанил в неговото тяло и това не беше той. В заплахите и крясъците му не виждах него! Алкохолът го променяше до неузнаваемост. Създаваше другата му самоличност, която беше агресивна и заравяше човешките му контури.

Всяко едно от листенцата на маргаритката падаше на земята, оставяйки следа за някой скъп спомен с баща ми. Накрая остана само едно листенце. *Да, баща ми ме обичаше*, но може би нямаше да успее да намеря път към него отново, за да си простим. Гордостта му заставаше между нас и не даваше възможност да си кажем истински важното.

Усетих, че нещата се влошават преди време, когато случайно го срещнах в центъра на града. Опитах се да го заговоря, но той ми отвърна троснато, че не иска да го занимавам с битовизми, защото той има по-важна задача.

– Каква задача, татко?- попитах аз.- Мога ли да ти помогна с нещо?

- Ти няма да ми повярваш и ще ме ядоса ухилената ти физиономия!- каза гневно баща ми.- Става въпрос за строго секретна информация, която не мога да споделя на обществено място. Има хора, които непрекъснато ме преследват, за да се сдобият с кода. Виждаш ли онази жена с кафявото яке? Бее, не я гледай така вторачено, де! Съобразявай се малко! Където и да отида, тя е след мен! Дойде в аптеката, в хранителния магазин, пред собствения ми дом!!!
- Татко, едва ли те преследва! Аз я познавам. Това е Поля- учителката в детската градина. Не се ли сещаш коя е? Защо тя би искала да те преследва, татко? Няма никаква логика в това, което казваш!
- Ето затова ти обясних, че си наивна глупачка и не мога да ти споделя информацията! От малка беше такава! Виж това..- извади листче с грозно изписани цифри, между които не откривах никаква връзка.- Това е кодът, който имам! Той ще спаси живота на всички по земното кълбо. Има човек, с когото мога да разговарям по този въпрос. Всичко предстои да стане достойние на Световната банка. Дерзай! Баща ти ще стане известен с това, че е спасил планетата!

Бях зашеметена. Само гледах мълчаливо как фигурата на баща ми се отдалечава от мен, но продължава да си мърмори нещо за кода под носа! Не беше добре! Никак не беше добре! От алкохола губеше усещане за реалност, а по всяка вероятност бе развил и допълнително заболяване. От психиатрията ми казаха, че няма как да го лекуват в болница без неговото съгласие. Въртях се в порочен кръг и не можех да помогна на настанилия се в тялото на баща ми. Той нямаше нищо общо с човека, който навремето ми разрошваше сърдито косата и ми казваше, че е време за сън; човека, който се караше за всичко, но се обръщаше и тайно се усмихваше след всяка наша пакост. Този човек отдавна не съществуваше. Алкохолът го беше заличил. За мен беше останала утехата, че мога да помогна на сянката, която бегло напомняше на моя татко.

Какво се случи след това...

Бащата Гюнай и дъщерята Елис получиха индивидуална подкрепа от Консултативен център по проблемите на домашното насилие. Елис се измъчваше от огромната отговорност и вина, която изпитва към своя баща. Баща ѝ се беше отнесъл грубо с нея и майка ѝ и беше сринал репутацията на семейството в малкото градче, в което живееха. Въпреки всичко, Елис не го обвиняваше за нищо, а подхождаше с разбиране и търпение. Опитваше се да го обгрижва, доколкото той ѝ позволява. Понякога му носеше храна или чисти дрехи. Оставаха неизползвани. Гюнай прекара последните си дни далеч от семейството. Отчужден и самотен. Алкохолът го беше превърнал в друг човек. Навярно бе отключил и психиатрично заболяване. Елис търсеше помощ в различни здравни заведения, но процедурите са тромави и отнемаха много време, за да бъдат доведени докрай. При всяка следваща консултация в местния полицейски участък нашият герой Гюнай изглеждаше по-зле, немощен и болен. Страхове преследваха Гюнай непрестанно и се засилваше чувството за фатална обреченост. Гюнай напусна този свят самотен. С него си отиде и надеждата на Елис, че ще помогне на своя баща да се възстанови и случилото ще остане само лош спомен. Случаят разкрива как жертвата се разкъсва между болката и обичта, когато агресивният насилник е собственият ѝ обичан баща.

Оркестър на отчаяните

Историята на едно момче, което намира решения и уверено гради живота си

Според законите на кармата душата на детето избира своите родители преди раждането, за да премине през необходимите изпитания и да спомогне себеразвитието си. А какво би станало, ако при раждането си случайно попадаме при родителите си, но при достигане на пълнолетие, сме удостоени с честта да заместим досегашните или да останем с тях завинаги. В един-единствен ден на осемнадесетия ти рожден ден ти е гласувано доверие да загърбиш миналото и да избереш бъдещето. Даден ти е избор, но не само. Дадена ти е и надежда. С мен се случи точно това. Не мислете, че ми беше лесно. Как се взима подобно решение? Нима не заравяш и част от себе си, заличавайки корените си? Здравословно ли е просто да забравиш? А дали родителите не са винаги с теб чрез гените и своя пример, независимо колко близо или далеч са физически от теб? Проправяш си път напред или копаеш тунел надолу?

Докато растях в биологичното си семейство, не разбирах, че има нещо нередно. Приемах семейството си за даденост и очаквах, че във всички семейства е като при нас. Наскоро минах покрай родната си къща и не можех да повярвам, че нищо не ми е направило впечатление, докато съм растял. Камерите, гледащи към вратата? Денонощно спуснатите плътни щори? Опитах се да видя силует и да си представя какво правят родителите ми и братята ми вътре, след като ги напуснах. Не се виждаше нищо, но аз знаех. Баща ми дирижираше този оркестър на отчаяните. Той беше мозъкът. Стратег и манипулатор, заслужаващ признание. Успяваше да те накара да повярваш, че нещата, които изисква от теб, ги искаш самият ти и те му принадлежат по подразбиране. Живеехме като слуги. Сякаш цялото ни съществуване се подчиняваше на принципа да сме в негова услуга. Майка ми масажираше краката му часове наред. Думата му беше закон и този закон се спазваше до последната алинея. Наказанията му бяха жестоки. Обиждаше, заплашваше, биеше, но ние вярвахме, че сме си го заслужили. Ако беше щастлив и ние си позволявахме да загатнем усмивка нервно. Ако беше изнервен, ставахме по-ниски от тревата и всеки се стараше да изглежда зает, за да не предизвиква жестокостта му. Храната ни бе на порции за деня и няхмахме право да огладнеем нерегламентирано.

Туин Пийкс или Аушвиц? Съвкупност от двете. Така живеехме и не подозирах, че има друг свят и различни взаимоотношения. Мозъкът на семейството се беше погрижил за всичко. Ограничаваше контактите ни до минимум. Не можех да излизам извън училище. Телефон няхмах дълго след като моите съученици имаха последни модели. След това баща ми склони и ми разреши да си купя телефон със собствени спестени пари, но ми ограничи достъпа до всички сайтове, които можеха да ми повлияят „негативно“. Той не искаше да си отварям очите. Предпочиташе да живеем, както до момента и виждаше в мен заплаха. Обвиняваше ме често, че съм раним и „женчо“. По този начин ме наричаше „различен“ от тях. В началото го приемах като обида, а сега като комплимент. Пробивът в неговата система започна няколко години преди да навърша 18 години. Беше предал гените си и аз разполагах с подобно на неговото аналитично мислене. Сблъскахме интелектуалните си оръжия. Нямаше как да има победител, защото във войната участваха баща и син. Как е възможно това да свърши добре?

Пробих интернет защитата и започнах да общувам с хора от цяла България. Разбрах, че има семейства, в които се организират спокойни вечери край камината, подаръци за Коледа и любов. И любов! Минах през различни етапи. Чудих се дали проблемът не е в мен. С какво съм го заслужил? Какво съм направил в миналия си живот? Осъзнах, че съм затворник и то доживотен. Не виждах светлина в тунела. Опитах да обясня на майка си и братята си, че не живеем нормално. Майка ми отвръщаше, че всеки от нас е гениален в различна област и малко деца могат да се похвалят с такъв интелект и задълбоченост. Беше вярно, но не разбирах как това изчерпваше нейната майчина отговорност към нас. Нима тя можеше да търпи баща ни да ни бие? Защо избираше за себе си този път? Задавах си въпроса и сам си отговарях. Едновременно бях прокурор и защитник. Тя не познаваше друг живот. Беше икономически зависима от него и той ѝ внушаваше, че тя има специална роля в живота му, щом я е избрал за своя спътница и майка на петте му деца. С всяко следващо дете я впримчваше все повече в идеята за семейство и ѝ внушаваше невъзможността да поеме по сама по свой път.

Търпях и преминах през различни емоционални състояния. Шок, гняв, разочарование, безразличие, безсилие, отчаяние. А в някои дни и всичко накуп. В един тежък момент майка ми не издържа и каза, че подкрепя плана ми да потърсим помощ и да се спасим. Хванах ръката ѝ и я поведох към новия ни живот, но точно на финала, когато беше необходим лъвски скок, тя се уплаши и се върна. Остави ме сам. Не ѝ беше жал за мен, а за баща ми. Тя направи своя избор. Направих го и аз. Осъзнах, че е по-силно емоционално обвързана към баща ми, а и усещането за безизходица я смазва. Кой ще я хареса? Кой ще я вземе с пет деца?

В този миг трябваше и аз да взема важно решение. Как си представям живота си? Дали трябва да разчитам на майка ми да ме защити и да се погрижи за мен, след като тя не може да се погрижи за себе си. Не беше лесно, но реших. Разграничих се в мислите си от семейството си. Потърсих помощ и ме настаняха в приемно семейство. Бях изпълнен с надежда, че мога да започна живота си отначало. На предварителния разговор с приемните ми родители ми направи впечатление, че са много възрастни. Не бях първото им приемно дете, но бяха силно притеснени и неуверени. Приемните семейства се плашат от деца, израснали в проблемни семейства. Разбрах ги. Те не знаеха, че гнева и болката не насочвах навън, а навътре към себе си. Раздялата ми с биологичното ми семейство беше тиха и едва забележима. Не се сбогувах с мен, не отрониха нито една сълза. Срамувах се, че всички вече знаят за семейните ни отношения и беше болезнено за тях да признаят, че не съм излъгал. Поради тази причина просто отричаха проблема и обвиняваха мен, че съм лъжец. Каква емоционална незрялост при хора с висок интелект! Не им се сърдя. Най-лошото е, че ги разбирам и им съчувствам, а така товаря себе си. Не получавам облекчение.

Настаних се в къщата на новите си родители. Чувствах се неловко. Оглеждах се и се опитвах да приема всяка вещ за своя, но ми бяха чужди. Атмосферата беше уютна. Точно исках да се отпусна и да се зарадвам на това блаженство, когато още първия ден приемните ми родители ме запознаха със списъка с правила. Опитах се да ги асимилирам и да отрека, че много приличат на правилата в биологичното ми семейство. И в двете семейства личеше едно- налагат се правила, без да се отразява чуждата гледна точка. Поредният Аушвиц! Хранехме се в определен час и при строг етикет на масата. Позволявах ми да се къпя само в неделя. Не ми даваха никакви джобни. Трябваше да се прибирам най-късно в 21ч през лятото, а чувах как след този час пред къщата играят волно момченца във втори клас без родителите си. Обяснявах ми, че това е нужно, за да са спокойни, защото те поемат отговорността за мен. Поредните хора в моя живот, които се опитваха да ме убедят, че ограничаването на моята свободата е за мое добро. Не исках от тях някакво чудо, а малко разбиране. А дали проблемът не беше в мен? Защо бях толкова чувствителен на тема *свобода*? Предстоеше ми дълъг път, в който щях да науча много за себе си. Бях изпълнен с очаквания към околните, а исках от тях да нямат очаквания от мен. Носех в себе си Аушвиц идеологията и ужасът за преживяното. Бях нащрек. Сврѣхбдителен към околните и към начина, по който се държат с мен. Исках да изтрия белезите от отминалия си живот и да се отпусна в новия, но скоро щях да разбера, че не трябва да губя енергия в опити да забравя това, което се е случило, а трябва да стъпя на него и да се оттласна нагоре и никога да не забравям как е било тогава. Само по този начин всеки миг е ценност и всеки нов ден, изпълнен с надежда..

Какво се случи след това...

Валентин е настанен в приемно семейство, след като е потърсил закрила за себе си. В Отдел „Закрила на детето“ при Дирекция „Социално подпомагане“ постъпва сигнал от Държавна агенция за закрила на детето за насилие над непълнолетния Валентин, подаден от самия него. Момчето съобщава за нарушаване на правата му, системно упражняван психически и физически тормоз, както и отправени заплахи към него и майка му, от страна на бащата. Дирекция „Социално подпомагане“ организира среща на мултидисциплинарен екип с участието на ръководителя на Консултативния център по проблемите на домашното насилие. По предложение на ръководителя на Консултативния център по проблемите на домашното насилие Валентин е поставен незабавно под полицейска защита за 24 часа, за да се осигури неговата безопасност. С помощта на юристи от Консултативния център по проблемите на домашното насилие Директорът на Дирекция „Социално подпомагане“ подава молба по

закона за защита от домашното насилие и районният съд издава заповед за незабавна защита на Валентин, поставен под надзор на майка си. Полицейски служители на МВР изпълняват съдебното решение и бащата е изведен от семейството с наложена ограничителна заповед от съда да не доближава останалите членове на семейството и да се въздържа от извършване на повторно насилие. Експертите от Консултативния център започват да оказват психологична, социална и юридическа подкрепа на Валентин, като са организирани мобилни приемни. Ръководителят на Консултативния център по проблемите на домашното насилие подава два сигнала до прокуратурата, съда, полицията и социалната служба срещу майката и бащата на Валентин. За осигуряване на най-добрия интерес на детето, скоро след това момчето е настанено в приемно семейство в друг град със заповед на Директора на Дирекция „Социално подпомагане“. Новото семейство на Валентин налага правила, които първоначално той приема трудно и смята за нарушаване на неговата свобода. Младежът продължава образованието си в престижно техническо училище в същия град. Предприети са действия по подобряване на комуникацията между момчето и приемните му родители и установяване на хармонични взаимоотношения, чрез консултативна подкрепа. По молба на биологичната му майка, районният съд отменя свое предишно решение и позволява на бащата на Валентин да се върне в семейството си до приключване на съдебното дело. Съдът назначава нов съдебен експерт от друг областен град, който да извърши съдебно-психиатрична експертиза на Валентин и неговите родители, с мотив отвод на определения първоначално психолог-експерт. Консултативният център фасилитира процеса на комуникация между различните институции, оказва съдействие с информация и наблюдава съдебното дело на Валентин.

Невъзможният избор

Историята на едно момче, което копнее за семейство

„Здравей, Дневниче!

Пак е Мишо. Ще пиша тук всеки ден, докато навърша 10 години. Тоест още няколко месеца. Днес в училище по *Човекът и природата* учихме за радиовълните. Госпожа Маринова каза, че това са електромагнитни вълни, които се използват за предаване на информация. Невидими са, но вършат добра работа. Аз ѝ вярвам на госпожа Маринова, защото тя знае дори на колко години е Слънцето. Скоро ще празнуваме 4,7 млрд години от рождението му. Представи си колко свещички са това! О-ле-ле! Ще е необходимо всички земни жители заедно с всички извънземни да му помогнем. Раз-два-три и духаме всички едновременно! Фииииууу...току-виж сме се озовали на Юпитер. Когато госпожа Маринова заговори за радиовълните, замлъкнах. Интересно ми е. От дълго време фантазирам, че в моята стая се улавят различни радиостанции. Приближавам се в ъгъла до бюрото си. Точно вляво от кошчето и какво да чуя? Баба и дядо в съседната стая си шепнат. Те са водещи по едната радиостанция, която улавям. Не искам да ги подслушвам. Знам, че не е хубаво, но ако допра ухо, ги чувам съвсем ясно. Карат се. Баба иска да пие ракия??алкохол. Дядо не ѝ дава. И крещят, защото са ядосани на майка ми. Моята мама Нели.

– Нели нищо не постигна в този живот! Две деца от двама различни мъже! Срам ме е да отида до магазина заради нея. Сега пък е с трети мъж и го довели вкъщи! Че защо ми е тук? Да си хващат багажа и да се махат..

Става ми тъжно да слушам крясъците на баба и се отдалечавам. Притискам ухо до друга стена и чувам батко си Николай. Втората ми радиостанция.

– Гооооо! Гооооооо!- крещи той.

Усмивам се. Пак играе на Фифа. Обичам го, макар че понякога се бием. Защиатавам се успешно, макар че той е по-голям. Веднъж ме удари с колана, защото се ядоса, че е загубил в една игра. Болеше

ме и казах на татко. Ако искам да чуя него, е нужно само да легна на леглото и да затворя очи. Образът му оживява в мен. Третата радиостанция. До преди няколко седмици живеях с него. Дневниче, нали ти казах - мама са разделени! Тати се грижеше за мен. Водеше ме на тренировки по футбол. Живеехме добре, но тати беше много тъжен. Вечно ходеше със сърдито лице и аз се страхувах! Очаквах да избухне, а като избухне, ставаше страшно... Исках да избягам. Веднъж ме удари няколко пъти силно в ръката и аз се разплаках! Беше ядосан, че не се справих добре с отиграванията в мача. Постарах се, но повече не мога. Ако бях Меси, щях да имам 704 вкарани гола, но аз съм просто Мишо и съм отбелязал само 11 гола до сега. И то два от тях срещу с. Близнаци. До началото на мача дори не знаех, че имат отбор. С тати се чувствах под напрежение. Много викаше. Веднъж не издържах и тръгнах да търся мама, а тя живее далече... Вървях, вървях по главния път, а покрай мен минаваха тирове. Дневниче, не беше лесно! Страхувах се. А ако ме блъснат? Последно, когато ме теглиха в училище, бях 28кг. Това е малко, ако не знаеш. Една кола спря и видях в нея приятел на мама. Качих се в колата и от тогава съм при мама Нели. Чувствам се добре с нея. Ако искам да чуя гласа ѝ е нужно само да отида до библиотеката в ъгъла. Там се чува най-добре. Четвъртата радиостанция. Тя се смее много силно. Ето така: ха-ха-ха. Прегръща ме и казва, че ще ме изяде, но няма да го направи. Канибализмът е забранен, а и тя ме обича. Какво ще прави без мен? Там до библиотеката понякога чувам, че с нейния приятел се карат. Крещят на немски език, защото той е от Германия. Знам, че си викат, въпреки че мама казва:

– Не, Мишо! Не се караме! Просто немският език звучи така сякаш се караш... груб език!

Не ѝ вярвам. Знам, че се карат. Първоначално си говорят мило, нежно и тихо. После приятелят ѝ се ядосва и започва да крещи. Той не е лош с мен. Не забравяй, че преди 2 дни ти писах как се забавлявахме с него в басейна. Той се потапяше чак до дъното и ми хващаше крака. Издърпваше ме и ме потапяше. Веселба само за мъже! Друг път казваше:

– Книмание! Медуза! – той не е българин и говори смешно. Иска да каже „Внимание! Медуза!“, а ние с Ники се заливаме от смях.

Когато искам да чуя вътрешния си глас, лягам на земята. Пета радиостанция. Моят вътрешен глас е много тъжен, Дневниче. Опитвам се да го развеселя, но не е лесно. Той все казва:

– Майка ти и баща ти не са заедно и никога няма да бъдат! Майка ти продължава напред... виж има нов мъж. Един ден ти и Николай ще бъдете излишни и какво ще стане тогава с вас?

– Млъкни! – отвърщам аз и ми става тъжно.

– Няма да мълча! Баща ти те бие, когато се ядосва, но нима не помниш как постъпваше мама Нели с теб преди!- продължава този непослушен мой глас.

– Млъкни! Мама Нели е най-добрата майка на света! Тя ме обича и прави всичко за мен!

– А помниш ли как мама Нели те остави, когато беше малък и замина за чужбина далече от теб?

– Тя трябваше да работи, за да се погрижи за мен!

– Да, но никога не ти изпрати пари. Понякога и не ти звънеш, защото не искаше да те натъжава..

– Ти нищо не разбираш! Млъквай! Аз обичам мама Нели!- отвърщах ядосан аз.

Слагам слушалки и се пренасям в друг свят. Там мама и тати са заедно. Аз и Ники имаме отделни стаи. Нужно е, защото той играе до късно на игри, а аз трябва да ставам рано за тренировки. Имам котка, която наричаме „Куче“, за да е по-забавно. Тати понякога е сърдит, но мама го целува и той се усмихва с половин уста. Мама започва да се смее. Нали помниш как се смее тя – ха-ха-ха, шумно. „Нещастно пате“. Така го нарича мама.

– Мишо, това е невъзможно! Осъзнай се!

Пак е вътрешният ми глас. Напомня ми, че това е невъзможно в реалността. Мама и тати са скарани и няма връщане назад. Какво ще стане, ако трябва да избирам при кого от тях да остана? Как ще избира? Не искам. Не може ли да бъда като Гого от моя клас. Има си семейство и куче. Майка му го води на училище, а баща му го взима. Толкова ли е трудно да се обичат двама души?

- Това е най-трудното нещо на света! – напомня ми вътрешният ми глас.
- По-трудно от това да превърнеш слон в акула и по-трудно от това да бъдеш Меси?- питам аз.
- Много по-трудно!

Трябва да приключвам, скъпо дневниче! Очаквай да ти пиша утре пак!“

Какво се случи след това...

По желание на своята майка, Мишо е включен във Възстановителна програма за пострадали Консултативен център по проблемите на домашното насилие. Момчето споделя, че е жертва на физическо и вербално насилие от своя баща. При друго съдебно дело родителските права са присъдени на бащата и при влизане в сила на ограничителната заповед във връзка с упражнено насилие, контактите между баща и син не са ограничени напълно. В момента Мишо живее при майка си, но бащата го посещава само, ако и двамата имат желание за среща. Бащата на Мишо твърди, че никога не е посягал на сина си, макар че във възпитанието му държи на дисциплината и правилата. Счита, че майката на Мишо преекспонира казаното от сина им и търси възможност в създалата се ситуация да получи родителските права и да не плаща издръжка. Бащата на Мишо е притеснен, защото счита, че детето му е в опасност и не му е подсигурана безопасна среда. Майката на Мишо твърди, че бащата все още има чувства към нея и не е преодолял раздялата им, което го прави свръхбдителен. Според нея той не би допуснал да загуби правата над сина си, защото това е единствената му останала връзка с нея. Ситуацията е изключително затруднена. Бащата многократно е подавал сигнали в отдел „Закрила на детето“, полицията и прокуратурата във връзка с притеснителни ситуации от престоя на детето в дома на майка му. Мишо е бил с посинено око и не е можел да даде обяснение как се е стигнало до там; също така е споделил на баща си, че често има конфликти с доведения си по-голям брат (син на майка му от друга връзка). Междувременно Мишо тръгва на училище отново и възниква нова точка на конфронтация, защото майката е подписала декларация, според която бащата не може да го води и взема след края на занятията. В резултат бащата подава за пореден път сигнали до различни институции. Бащата на Мишо по свое желание посещава консултации в Специализирана програма за извършители на домашно насилие в Консултативния център. Експертите от Центъра обективно съдействат за постигане на най-добрия интерес на детето – включени са психологични, социални и юридически консултации, както и са проведени процедури по медиация между родителите. В момента продължава сложен съдебен процес по закона за защита от домашното насилие и се очаква да бъде изготвена съдебно-психиатрична експертиза на детето, назначена от съда.

Социално-педагогическа помощ и подкрепа за пострадали и извършители на домашно насилие

д-р Георги Милков

„Това е една почти класическа история за успешна неправителствена организация, която има една идея и я развива докрай.“

съдия Кенет Стюарт⁴

В сборника се представя част от изследване, проведено в рамките на защитена докторска дисертация, която е посветена на многопластовия характер на партньорството при социална защита от домашно насилие в Лудогорието.

1. Опит на неправителствена организация при консултиране на пострадали от домашно насилие

Законът за защита от домашното насилие в област Разград има над 15-годишна история. Консултативен център по проблемите на домашното насилие има активна роля в прилагане на мерки и възможности за реагиране на различни случаи, обръща сериозно внимание и решава житейски проблеми на хората. Успешната организация има авторитет в общността, компетентност в социалната работа, екип с експертиза в законодателството, работещ офис, полезни контакти, сътрудничество с медиите.

Иновативна социална услуга в общността “Консултативен център по проблемите на домашното насилие” е регистрирана от сдружение „Център за съзидателно правосъдие“ през месец юни 2012 г.⁵ Първото в област Разград съдебно дело по ЗЗДН е заведено през лятото на 2005 г., като е осигурена безплатна подкрепа на пострадалата жена. Създаден е Консултативен център по проблемите на домашното насилие с гореща телефонна линия (0898552688), на която жертвите могат да получават помощ и подкрепа.

Консултативен център по проблемите на домашното насилие в Разград развива успешно партньорство със Сдружение „Младежки форум 2001 – Разград“⁶ и Сдружение „Център за подкрепа на жени в село Стражец“⁷, които осъществяват дейности за превенция на домашното насилие в област Разград. Сключени са споразумения за сътрудничество с осем местни институции от съдебната власт, социалните служби, полицейските органи в началото на своята дейност (2007 г. – 2009 г.).

През първите няколко години (2008 г. – 2012 г.) Консултативният център по превенция на домашното насилие прилага интегриран подход на сътрудничество между новите социални услуги „център за социална рехабилитация и интеграция“⁸ с целева група жертви на домашно насилие и трафик и „център за социална рехабилитация и интеграция“⁹ с целева група безработни жени без доходи от етническите малцинства от село Стражец.¹⁰ Социалните центрове работят в мрежа, което подобрява значително работата им, предлагат качествени социални услуги и се пестят значителни ресурси, без да се дублира дейността им. Двата социални центъра си обменят случаи и методически си сътрудничат, като насочват жертви на домашно насилие и трафик за настаняване в кризисни центрове в съседни области.¹¹ Отчита се повишен брой на клиенти и от големите общини Кубрат, Исперих и Цар Калоян, където през последните години (б.а. 2012 г.) се забелязва увеличение на случаите на домашно насилие и заведените съдебни дела за защита в районния съд по местоживеене.

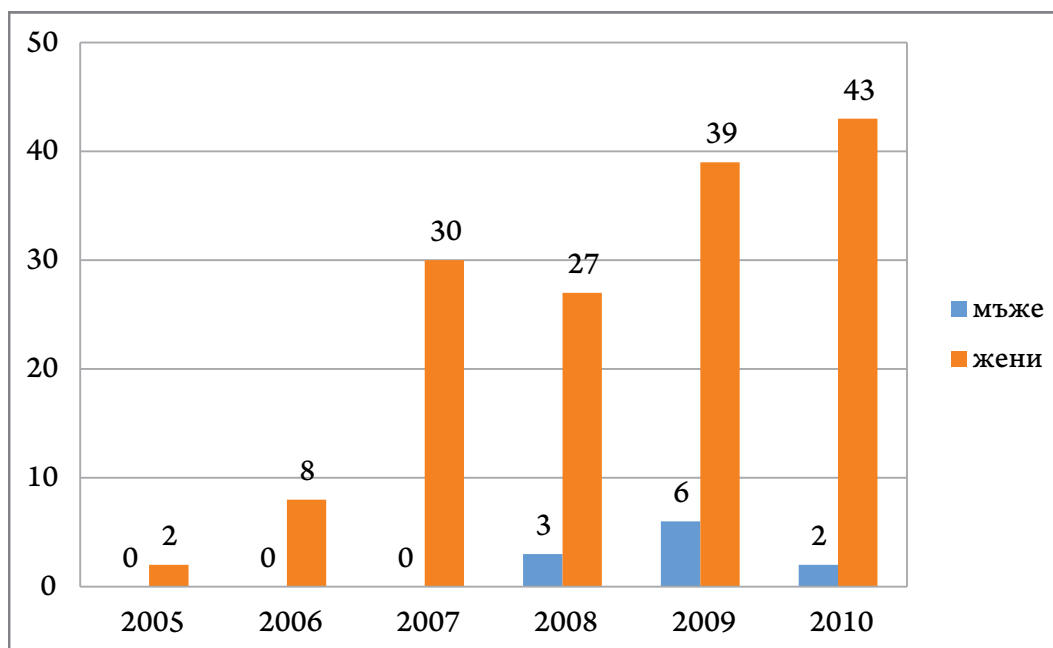

Таблица 1. Регистрирани пострадали по пол в Консултативен център по проблемите на домашно насилие в гр. Разград, 2005 г. – 2010 г.

При извършен мониторинг върху прилагане на ЗЗДН (2005 г.), са осъществени поредица инициативи за гражданско наблюдение на съда. Две години по-късно (04.2007 г.) е открито Консултативно бюро за насилието над жени, което прераства година по-късно в Консултативен център по проблемите на домашното насилие (05.2008 г.).¹² В резултат е създаден първия специализиран център за подкрепа на жертви на домашно насилие в област Разград. Процесът на институционализиране на дейността по прилагане на Закона за защита от домашното насилие започва с финансиране от Българския фонд на жените (2007 г.).

Обща оценка за работата по превенция на домашното насилие и подкрепа на пострадалите са направени от юристи-съдия със сериозен опит в прилагане на специалния закон. „Изключително важна е възможността жертвите на домашно насилие да получат съдействие от неправителствени организации. В рамките на първоначалните консултации жертвите осъзнават своя проблем, заявяват позиция за търсене на защита, при необходимост получават правна консултация. Подкрепата, която могат да окажат специализираните организации по време на процеса е незаменима, тъй като няма държавна институция, към която жертви на домашно насилие могат да се обърнат, за да получат съвет, съчувствие, разбиране и съпричастност. Нерядко липсата на такава подкрепа води и до отказ от вече подадена молба за защита.“¹³

Специализираните услуги на Консултативния център включват социална подкрепа, консултиране, рехабилитация, правна помощ и юридическо представителство на пострадалите от домашно насилие. Консултативният център работи и с извършителите на насилие, след задължителното указание на съда да посещават специализираните програми. „В съдебните решения съдиите от Районен съд – Разград насочват жертвите на домашно насилие да участват в терапевтични програми към Консултативния център, а извършителите задължават да участват в специализираните програми за елиминиране на насилието и агресията.“¹⁴

Статистиката се създава в Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград изключително само на основа на сигнали и случаи на домашно насилие, които са регистрирани в центъра. В резултат на подобрената комуникация и партньорство между институциите се наблюдава устойчива тенденция за увеличаване на регистрираните сигнали и повишаване обхвата на пострадалите от домашно насилие в програми за възстановяване, като паралелно се засилва ролята на правораздавателната система (съд и прокуратура). Увеличаване има в броя на консултации за конкретни актове на домашно насилие и възможности за подкрепа съгласно нормативната уредба в България и политиките на Консултативния център.

Интересни са тенденциите за първите години на предлагане на нови услуги за жертви и извършители на домашно насилие в Лудогорието. За първите шест години има ръст над 20 пъти увеличение на потребителите на новата социална услуга за превенция на домашното насилие в област Разград. Първите три години (2005 г.-2007 г.) всички пострадали от домашно насилие, които са потърсили закрила в неправителствената организация, са жени. За първи път мъже решават да потърсят подкрепа през 2008 г., четири години след началото на системна работа за превенция на домашното насилие. През този период са регистрирани в Консултативния център трима мъже, пострадали от тормоз в дома. През петата година (2009 г.) има 6 мъже-жертви на домашно насилие, които са потърсили помощ в Консултативния център.

Практиката показва, че не са много жертвите, ползвали услугите на Консултативния център по проблемите на домашното насилие, които са си позволявали да спекулират с проблемите вкъщи. През последните няколко години такива случаи не липсват. Още в самото начало на консултативната работа през 2005 година, Консултативният център е работил по два случая на домашно насилие. Един от случаите (50%) е приключил неуспешно, защото след приключване на съдебното дело, пострадалата твърди, че е била „принудена“ от специалисти в Центъра да подаде съдебен иск.

2006 година може да се определи, като напълно успешна – няма нито един неуспешен случай. През 2007 година само един (3.33%) от общо тридесет консултирани клиенти, който е злоупотребил с права по Закона за защита от домашно насилие. Следващата – 2008 година е аналогична. През 2009 година отново се забелязва една (2.22%) злоупотреба от общо 45 случая на домашно насилие. 2010 година е най-успешна – разрешени са най-много случаи на домашно насилие, без да е идентифицирана нито една злоупотреба със специалния закон.

Обобщено за шест години прилагане на Закона за защита от домашно насилие в град Разград, неуспешните случаи в Центъра са незначителен брой (3.13%). Извадката е крайно малка, за да се приеме, че дейността на новата социална институция не е успешна. Девет от десет случая на домашно насилие са решени напълно успешно (96.87%) и се наблюдава тенденция към устойчивост.

За целия период се наблюдават най-високи стойности през годината на създаване на Областния съвет за превенция на домашното насилие в Разград (2016 г.). Съществува подем и мобилизация в работата на ангажираните институции, когато всички участници в Областния съвет за превенция на домашното насилие регистрират пикови стойности. Влияние на целия процес оказва експертизата и активна дейност на три местни неправителствени организации, ангажирани със социалния феномен.

Жертвите на домашно насилие се насочват към Консултативния център основно от полицейски служители и от Дирекции “Социално подпомагане” в област Разград. Със съдебно решение от районните съдилища в Разград, Кубрат и Исперих се насочват извършителите на домашно насилие или доброволно заявяват желание да участват в специализирана програма. Констатирано е, че през последните години се увеличава броя на хората, които са узнали за Консултативния център от публикуваната информация във вестник „Екип 7”. Функционира гореща телефонна линия за жертви на насилие (08.2008 г.) в Консултативния център в град Разград. Изготвена е програма за популяризиране на горещия телефон и са изпратени писма до повече от 20 институции, с молба да се поставят рекламни материали. Вестник „Екип 7” редовно публикува обява с телефона на Консултативния център по проблемите на домашното насилие.

Инфраструктурата е важен фактор за организиране на дейности по подкрепа и оказване на помощ при случаи на домашно насилие. „Решителен фактор за достъп до средства за защита е населеното място, в което пострадалите пребивават, и прилежащата му НПО инфраструктура. Колкото е по-малко то, и колкото по-малко организации, подпомагащи жертвите, има, или такива липсват, толкова са по-малки шансовете на лицата да получат консултиране и защита по законов ред.”¹⁵ Много често голяма част от извършителите на домашно насилие са хора с ниски или без доходи. Значително се повишава интереса на самозаявили се лица, които търсят подкрепа и съдействие. Голяма част от насилниците живеят в отдалечени места и дори желанието да се включат в Специализираната програма не е достатъчно, за да участват ефективно.

За улеснение на пострадали и насилници се организират мобилни консултации в малките и отдалечени от административния център населени места. В мобилния екип на Консултативния център Юрист, психолог, педагог и социален консултант, които предлагат безплатно консултиране и

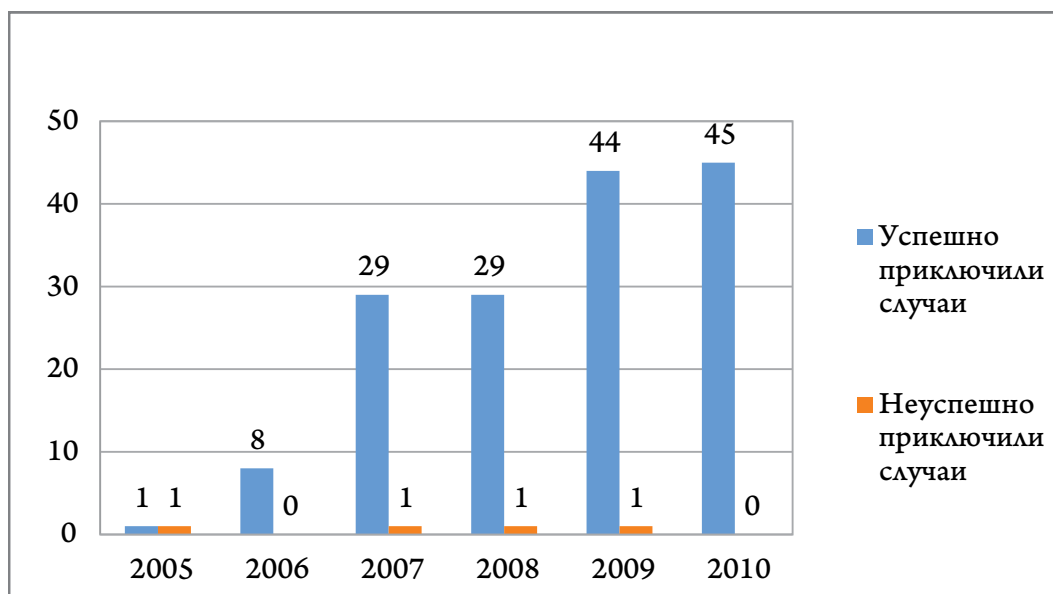

Таблица 2. Приключили случаи в Консултативен център по проблемите на домашно насилие в гр. Разград, 2005 г. – 2010 г.

попъване на документи на място. До момента (10.2020 г.) са осъществени над 120 мобилни приемни в седемте общини на област Разград. Мобилните приемни са подходящ подход за социална работа, чрез който извършителите на домашно насилие могат да изпълняват съдебните решения. Разширяването на обхвата е важна стъпка, заедно с повишената информираност, за увеличаване възможностите на жертвите на домашно насилие до достъпни, ефективни и безплатни услуги.

Изградени са добри партньорски отношения на Консултативният център с кметове, кметства, училища и целодневни детски градини. Създадените партньорства подпомагат и популяризират безплатните услуги, чрез информационни съобщения и лични разговори. В мобилните приемни участват полицейски служители, което има превантивна роля и осигурява по-високо ниво на сигурност на пострадалите.

Екипът на Консултативния център установява следните предимства, в резултат на мобилната интегрирана подкрепа (приемни) (2014 г. – 2018 г.): ритмичност в прилагане на Възстановителна програма за жертви и Специализирана програма за извършителите на домашно насилие; задълбочаване на ефектите от програмата за възстановяване на жертвите чрез вдъхване на повече увереност и доверие; увеличаване на възможностите за специализирана работа с извършителите на домашно насилие; засилване на между-институционалните връзки; увеличаване на достъпа до услугите на Консултативния център.¹⁶

Високото качество на предоставяните услуги е водещ принцип в професионалната работа. Консултативният център по проблемите на домашното насилие в Разград прилага „Примерни стандарти и методически указания за работа при случаи на домашно насилие в рамките на социалните услуги в общността”.¹⁷ Активното участие в Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград и неговата лидерска роля, е гаранция за осигуряване на по-високи стандарти за качество на социалните услуги, над нормативно предвидените в одобрените и действащи в момента методики на Агенция за социално подпомагане/АСП. В своята дейност Консултативният център спазва и препоръчителните програми и стандарти на АСП за работа с пострадали и извършителите на домашно насилие.¹⁸ Агенцията за социално подпомагане е приела две програми и осем стандарта за работа при случаи на домашно насилие, с цел да се подобри дейността на доставчиците на социални услуги в превенция на домашно насилие.¹⁹ Социалните предписания създават за първи път гаранции за еднакво третиране на жертви и извършителите на домашно насилие на територията на България; подпомагат работата на компетентните институции, като очертават взаимодействието между тях при работа с клиенти, подкрепа, мобилна работа, настаняване в Кризисен център и/или телефонно консултиране.

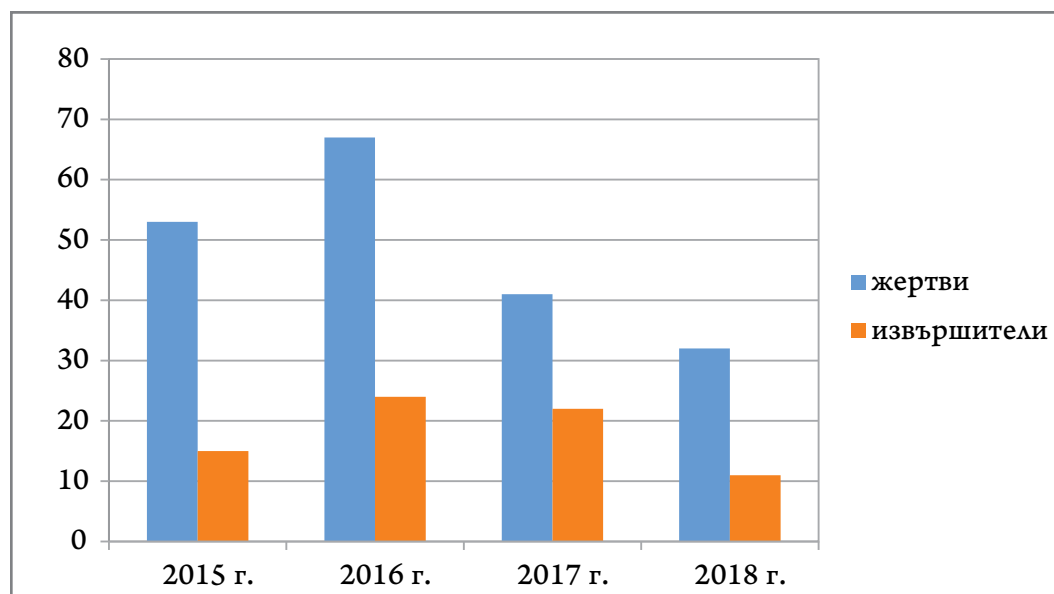

Таблица 3. Статистика на Консултативен център по проблемите на домашното насилие в гр. Разград, 2015 г. – 2018 г.

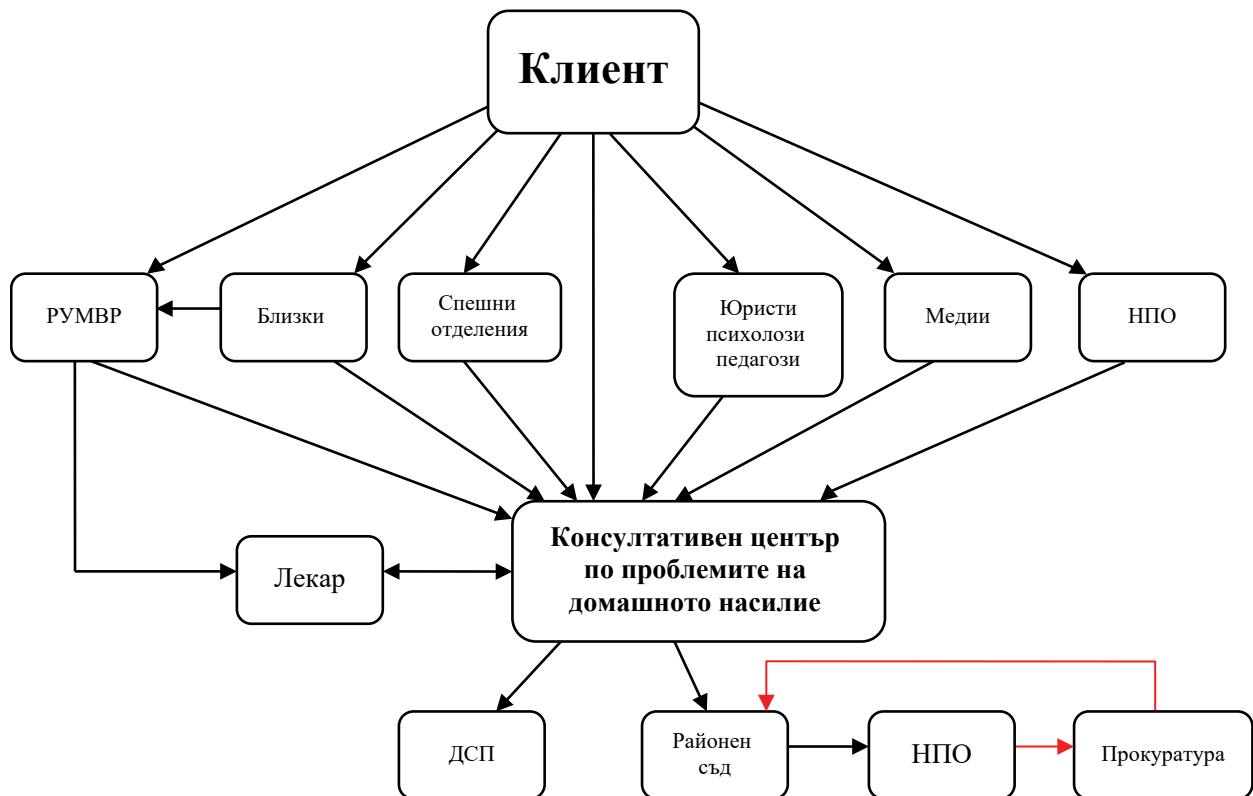
Консултативният център по проблемите на домашно насилие в Разград подобрява програмите за превенция на домашното насилие през последните години, като прилага в своята практика одобрените методики на Агенцията за социално подпомагане. Услугите за пострадали от домашно насилие до момента се предлагат в различни варианти основно от неправителствени организации в страната, като няма изградена методика и стандарти. Основата на услугите са психологическо консултиране, кризисна интервенция, социална работа и юридически услуги, но често се прилагат мобилна работа, дейности за превенция и образователни програми. Всички споменати дейности са залегнали в работата на Консултативния център в Разград и имат пряка роля в подкрепа на пострадали и извършители и развитието на услугите. Практиката по прилагане на ЗЗДН налага постоянно усъвършенстване на квалификацията и подобряване на вътрешните документи за работа.

Положителни промени в обществените нагласи се констатира и от юристи- председател на районен съд, според който увеличени брой на молбите по ЗЗДН означава, че хората в Разградски регион, въпреки че много от тях са ниско грамотни, вече са видимо осведомени и знаят какво да направят. Взаимодействието между институциите е на много добро ниво. Според съдията, в резултат на проведените работни срещи, служителите са по-добре запознати с този проблем. Увеличен е броят на заведените съдебни дела. През летните месеци има по 3–4 дела на „дежурство на съдия.“ Организацията е успяла да запълни една ниша, като посещава малките населени места, отдалечени от административните центрове. Наблюдава се тенденция за по-голяма грамотност в подготовка на молбите за защита. Затова е необходимо да продължат усилията за повече информираност, за да може законът да стигне до всички.²⁰

2. Възстановителна програма за жертви на домашно насилие

Основните цели на възстановителните програми са укрепване на психологическия статус, преодоляване на стреса, използване на стратегия за справяне с проблемите, преодоляване на асертивността и ресоциализация; изследване на хипотезите и провеждане на серия от психологически консултации, които могат да преминат в семейно консултиране или включване в груповата терапия на жертвата на насилие.

Социалните услуги се основават на социална и психологическа работа и са насочени към подкрепа на подпомаганите лица за осъществяване на ежедневните дейности и за социално включване. По време на първа среща се провежда разговор и въвеждане на пострадалото лице (жертвата на насилие) в обстановката на Консултативния център. Издава се решение за включване във възстановителна

Графика 1. Система за регистриране на сигнали в Консултативен център по проблемите на домашното насилие, приемане на пострадали лица и насочване към компетентни институции.

програма и се сключва се споразумение. Извършва се оценка на потребностите на лицето – въз основа на анализа на оценка на потребностите се правят изводи, които са основа за изготвяне на индивидуален план и план за действие за период от 6-12 месеца. В плана за действие се определя цел на индивидуалната възстановителна програма на жертвата на насилие. Вписва се лицето в регистъра за потребители на услугите на Консултативния център. Изготвя се досие, в което се прилагат копие от съдебна заповед за защита, копие от лична карта, оценка на потребностите, индивидуален план и план за действие. Попълва се направление за консултация, което пострадалото лице се насочва към специалист.

Възстановителната програма за пострадали от домашно насилие включва: Консултации със социален консултант/педагог. При първи контакт на жертвата с Центъра се провежда първично интервю, което представлява водене на разговор с цел въвеждане на жертвата в обстановката на Консултативния център. По време на интервюто се провежда консултативна беседа с цел оценка на потребностите. Социалният консултант насочва жертвите към подходящия за техния случай специалист, след оценка на потребностите. Първата среща с психолог е индивидуална консултация, като срещите се провеждат минимум по един път в седмицата по изготвен график. При необходимост може да се проведе и фамилна консултация с цел подобряване на емоционалното състояние на клиента. Индивидуални консултации с юрист се провеждат след оценка на потребностите от страна на социалния консултант/педагог. По време на консултацията с юрист се изготвят необходими документи за издаване на заповед за незабавна защита и завеждане на съдебно дело по ЗЗДН. Фамилните консултации се провеждат по преценка на психолога или при изявено желание от клиенти и постигнато съгласие за участие. За консултациите се изготвя график, като е необходимо да се провеждат най-малко веднъж седмично.

Профилът на жертва на домашно насилие в България занимава изследователите силно още преди приемане на закона през 2005 г. През първата година от прилагане на специалния закон е проведено гражданско наблюдение на съдебни дела с елементи на домашно насилие в четири града в България. Анализът на социално-демографски профил на жертвата сочи, че всички жертви на домашно насилие, стигнали до бракоразводни дела, са жени и средната им възраст е 38,7 години.²¹ Преобладаващата

Графика 2. Профил на жертвите, участвали във Възстановителна програма на Консултативен център по проблемите на домашното насилие през 2016 г.

част от тях са с българска етническа принадлежност (78%), но самоидентифициращите се като роми по-често влизат в групата на жените, които стават жертви на домашно насилие. Делът на ромите в изследваната съвкупност е повече от една десета (11%), докато средно за пълнолетното население на страната той е два пъти по-малко (5%). Може да се каже че жените от турската етническа общност по-рядко достигат до развод с елементи на домашно насилие. Делът на турците в България е почти една десета (9%), докато при бракоразводни дела с елемент на домашно насилие едва 3.5% самоопределят себе си като турци. Най-често в семействата, които са достигнали до развод с елементи на домашно насилие, и двамата брачни партньори са със средно образование (66%) и доста по-рядко от средното за страната един от партньорите има по-високо от средно образование (3–4%). Трудовата заетост и на жертвите, и на насилника е висока, но все пак при мъжете по-често се срещат безработни (заетостта при жените е 93%, а при мъжете 73%). Ответникът обикновено е мъж, със средна възраст 40 г.

Основните проблеми в борбата с този вид тормоз са споделени от мен, като ръководител на Консултативния център за домашно насилие в Разград.²² Първият е икономическата зависимост на жертвите от техните нападатели, а вторият – липсата на изградени системи за социална защита.

Профилът на пострадалите от женски пол в Лудогорието е представен на кръгла маса в град Разград две години след приемане на ЗЗДН (б.а.2007 г.). „Типична характеристика за всички видове насилие е зависимостта, което задълбочава проблема в семейството и прави трудно излизането от него. Поради това повечето малтретирания стават траен модел, установен още в началото на брака или съжителството. Повечето клиентки са били подложени на дългогодишно насилие с продължителност на 13, 18, 33 години. Това ги прави особено толерантни към насилието, зависими от мнението и желанията на насилника, плахи, с ниска воля и вяра в собствените възможности.“²³

Притеснително е, че ако през 2007 г. и 2008 г. жертвите на насилие са били 60 – по 30 всяка година, само за първите седем месеца на 2009 г. регистрираните случаи в Консултативния център са 22. Справките показват, че около 80% от пострадалите жени са на възраст до 50 г., от тях половината са под

30-годишна възраст. Преобладаващата част са етнически турци. През 2008 година в Разград е имало пет случая, в които жертвите са мъже. Те, обаче, не са били насилени от жените си, а от децата, внуците или братята си. В близо 80 на сто от общо регистрираните случаи на домашно насилие извършителите са били употребили алкохол. Броят на пострадалите рязко се увеличава през летния сезон, когато явно жегите отключват агресията, особено при хора с ментални проблеми.

В процеса на консултативна работа специално внимание е обърнато на самочувствието и вътрешния свят на пострадалата жена от домашен тормоз. „Когато малтретираната жена се опитва да изостави съпруга си тя е и застрашена и заплашваща. Нещата са още по-сложни, когато има и малки деца, за които да се грижи. Малтретиращият съпруг започва истинска война за съзнателно компрометиране на жена си. Тя преживява особен период с доминиращо чувство на мъка, страх и гняв. Тя е обърквана и амбивалентна към решението да напусне съпруга си; колебае се между желанието да бъде обгрижвана и желанието да е свободна от заплахата за насилие. Често колебанието се засилва от обещанията на съпруга, че ще се промени и от молбите му да се забрави насилието.“²⁴

Профилът на жертвите, участвали във Възстановителна програма на Консултативен център по проблемите на домашното насилие през 2016 г. включва три основни групи: I. Жертвите на домашно насилие са жени на средна възраст 20 – 30 г. Обикновено са безработни или в отпуск за отглеждане на дете; II. Жертвите на домашно насилие са жени на средна възраст 30 – 40 г. Обикновено са работещи или трайно безработни; III. Жертвите на домашно насилие са жени на средна възраст 50 – 70 г. Обикновено са работещи или пенсионери.²⁵

Взаимоотношения жертви и извършители: между съпрузи 95%; с роднинска връзка 5%. Все още незначителна част от регистрираните жертви на домашно насилие в област Разград са представители на силния пол. Жертвите са обект на физическо и психическо насилие, като неголяма част споделят и за сексуално насилие. В единични случаи докладват за икономическо насилие – финансово ограничение. В основата на проблема стоят ограничаване на контакти, контрол на движението и проследяване на кореспонденция; ревност, употреба на алкохол, чувството за вина от страна на жертвата, че са провокирали насилника; смята се, че насилието е нещо, за което не се говори; стремеж на насилника за доминиране и безпрекословно подчинение от жертвата; липса на умение за комуникация и разрешаване на конфликти.²⁶

Най-често отбелязвана причина за зависимостта на жените е, че те по-трудно намират работа в резултат на икономическото преустройство и реформи, по-често не работят или са напуснали работа, защото партньорът не им дава да работят, склонил ги е или ги е принудил да отделят повече време за семейството или семейния бизнес, и/или получават по-малки доходи в сравнение със съпрузите. Факт е, че мъжете често имат по-успешен достъп до по-добре платени работни места от този на жените, което води до възраждането на традиционните полови роли в семейството. В случаите, когато мъжът е безработен и неспособен да печели, той често се опитва с помощта на алкохола да търси бягство от реалността – друг фактор, който увеличава уязвимостта на жената към домашно насилие.

В част от случаите жертвите не търсят помощ, защото нямат подкрепяща среда; срамуват се, че са пострадали; страхуват се да се изправят срещу насилника и да се защитят; имат чувство на вина; немалка част имат привързаност към насилника; липса на пари; заплахи за живота и не на последно място приемане на насилието на нещо нормално, особено в малките населени места. Все по-често жертви на домашно насилие търсят помощ и открито говорят за проблема. Намират сили да се преборят със страховете – самота, срам, чувство за вина, финансова обезпеченост. Намирането на подкрепяща среда спомага по-бързото възстановяване и справяне с проблема. Наблюдава се все по-често и децата в семейството да стават жертви, което мотивира родителя-жертва да потърси помощ.²⁷

3. Специализирана програма за извършители на домашно насилие

Специализирана програма за извършители на домашно насилие е съвкупност от консултации и подкрепящи дейности, които имат за цел да оценят и превъзпитат качествата на осъденото лице за поправимост и превенция на проявите на агресия. Въз основа на съдебна заповед извършителите на

домашно насилие се задължават да посещават Консултативния център по проблемите на домашното насилие за участие в специализирана програма за справяне с гнева и агресията. Експертите в Консултативния център в Разград успяват да овладеят агресивното поведение, чрез използване на иновативни подходи и методи. През последните години намаляват случаите на повторение на акт на домашно насилие от един и същ извършител.

Консултативният център по проблемите на домашното насилие прилага собствена методика за работа с извършители на насилие и агресивно поведение. За всеки клиент на Консултативния център се изготвя досие и той се вписва в електронен регистър. Клиентът се включва и изключва от Програмата с решение на ръководителя на Консултативния център, по предложение на експерт, в което се посочват причините за взетото решение. Първата среща в Консултативния център за извършителите е въвеждаща и има за цел да се изясни на клиента какво представлява специализираната програма за работа с извършители. Консултант подготвя споразумение, първи разговор с извършител и други необходими документи, които се подписват от ръководителя и клиента. Изготвя се график за посещения и срещи със специалисти. Консултантът попълва направление, което се подписва от ръководителя, като се запазва един екземпляр за досието и се насрочва първа консултация с психолог.

По време на консултацията се извършва социална оценка – въз основа на анализа на оценка на потребностите, се изготвя индивидуален план и план за действие. Плановете се изготвят за период от шест-дванадесет месеца, в който се определя цел на индивидуалната специализирана програма на клиента. В личното досие се прилагат копие от съдебно решение със съдебната заповед и други документи. Попълва се анкетен лист, който съдържа необходимата информация. Всички документи се съхраняват в личното досие на потребителя и служат за проследяване на случая, като се съхранява минимум седем години.

В рамките на Специализираната програма се подкрепят инициативи за семейно планиране и изграждане на социални умения за интеграция в обществото. Програмата помага на осъдения извършител да осъзнае извършеното насилие, да преодолява напрежението, гнева и агресията.

Социално-демографски профил на пострадалия и извършителя, при участие в наказателни дела с елементи на домашно насилие, показва в почти всички случаи, извършителят на насилието, е мъж. За разлика от бракоразводните дела, където жертвите са предимно жени, при наказателните дела една четвърт от жертвите са мъже. Във възрастов сегмент има по-голямо многообразие на възраст и статус. При пострадалите се забелязват немалко случаи на деца и възрастни хора. Около една трета от насилниците имат регистрирано криминално минало в полицейските регистри, сочат данни от доклад.²⁸

Интересно е да се проследи развитието на новите услуги по ЗЗДН. Специализираната програма е със срок на действие на съдебната заповед за защита. Програмата за извършителите на домашно насилие е нова практика в община Разград и е съобразена със законовите изисквания към доставчиците на социални услуги (2005-2009 г.). Участието на извършителите на домашно насилие в специализираната програма спомага за осъзнаване на положението им в обществото, когато голяма част започват нов начин на живот. Консултативната подкрепа от психолог, педагог, социален работник, юрист им помага да осъзнаят характера и особености на техния проблем и как могат да го разрешат. В много от случаите в този период, извършителите и потърпевшите отново започват да живеят заедно и техните взаимоотношения се подобряват.

Употребата на алкохол и липсата на трудова заетост в България, са двата основни фактора за домашно насилие, според много изследвания. „При всички случаи мъжете употребяват големи количества алкохол, след което инициират акта на насилие. При повечето случаи насилниците са криминално проявени – с действащи или изтекли присъди. Имали са предишни бракове, където също са малтретирали съпругата си /този факт жената научава впоследствие/. Често срещана характеристика е липсата на работа, или нископлатена, сезонна работа. Мъжът често е незрял, зависим, неспособен да отстоява собствените си интереси, но същевременно и налагащ се, ревнив, с изострено до крайност чувство за собственост. Често произхожда от малтретиращо семейство, като баща му е бил алкохолик.“²⁹

Друг сериозен фактор за повишена агресивност е проблемно поведение и сблъсък с правосъдието. „Често насилниците са и криминално проявени с предишни криминални постъпки или присъди.

Възпиращо действа упоменаването в съдебната заповед за възможността да се срещнат с органите на полицията или прокуратурата, ако е констатирано насилие или нарушение на заповедта за защита.³⁰

Специализираната програма за извършители на домашно насилие към Консултативния център, е уникална по своята методика и прилагане за първи път през 2006 г. В първите години от прилагане на специалния закон се констатира практика за издаване от поредица от ограничителни съдебни заповеди на едно и също лице. Районен съд – Разград издава за втори път съдебна заповед на извършител на домашно насилие за последните 15 месеца (09.2009 г.). Първата заповед е издадена през лятото на 2007 г. и нейният срок изтича през 2008 г. Подобна практика би превърнала осъдения в рецидивист и би обезсмислила идеята на ЗЗДН за превенция и поправимост на виновните лица.

От моята практика съм извел извод, че не е успешен модел да се налагат ограничителни мерки на един и същ извършител последователно няколко поредни години, ако не се прилагат заедно с други две мерки (събиране на наложените глоби и осъденият не участва в специализираните програми за извършители). Налице е нормативен пропуск и трябва да се помисли за промяна в закона при повторно извършване на домашно насилие от вече осъдено лице.

Екипът на Консултативния център установява проблеми при прилагане на специализираната програма (2005 г. – 2008 г.), в резултат на активна работа: Санкциониранията лица не спазват мерките, посочени в съдебните заповеди. Налице е нарушение на мерките по чл.5, ал.1, т. 1 и 3 от Закона за защита срещу домашното насилие; Извършителите на домашното насилие не спазват мярката по чл.5, ал.1, т.5 от ЗЗДН за задължителното участие в специализираната програма на Консултативния център; Наказаните граждани не спазват правилата за задължителен минимум от едно посещение на седмица за психологически консултации; Част от осъдените извършители на домашно насилие са в неизвестност и не може да се осъществи контакт с тях, независимо че са получили преписи от съдебните решения и съдебни заповеди. Санкциониранията извършители не са посетили Консултативния център и нарушават задължението си да участват в специализираната програма; Противоречивата практика на прокуратурата в Разград окуражава насилниците да не зачитат съдебните решения; Наказаните лица не осъзнават и не приемат, че специализираната програма е задължителна за тях по силата на съдебно решение.

Една година по-късно (2009 г.) в Разград се увеличават случаите на постановена съдебна защита на пострадали жени, които имат непълнолетни деца. По принцип в съдебните актове ЗЗДН не се указват правила (ограничения) на осъществяване на лични контакти на децата с другия родител, който е осъденият извършител. За този проблем информират експерти от Отдела за закрила на детето към Дирекция „Социално подпомагане“ – Разград. Съдебна практика в Разград с постановени мерки няма към този момент (б.а. 2009 г.). Съдии от Районен съд – Разград споделят, че в някои случаи подобни „привременни мерки“ се постановяват в Районен съд – София. Практиката на този съд сочи, че със съдебното решение се определя и издръжка на защитения родител, който е жертва на насилие и се грижи за децата. По време на работно обсъждане на доклада в Разград (09.10.2009 г.) не е постигнато съгласие как трябва да постановява съдът при такива искове. Съдии и юристи изказват опасение, че се навлиза в друг правен режим, който е уреден в Семейния кодекс и Закона за закрила на детето.

Полицейските органи следят за изпълнението на заповедта (чл. 21. ал. 1 от ЗЗДН), когато с нея е наложена мярка по чл. 5, ал. 1, т. 1, 2 и 3. Прилагането на специализираната програма по чл.5, ал.1, т. 5 от същия закон е една от мерките, които според експертите в неправителствени организации също е необходимо да подлежи на контрол на изпълнение. Наблюдава се засилена активност на полицейските служители и прокуратурата в община Исперих по прилагането на ЗЗДН през 2009 г. Специалистите в Консултативния център в Разград смятат, че причината е участие на районния прокурор на град Исперих в поредица от срещи и обучения по Закона за защита срещу домашното насилие.

Изразява се неудовлетворение от подхода на Районна прокуратура – Разград, която е отхвърлила 14 жалби за неизпълнение на съдебни решения относно задължителното участие на осъдените лица в специализираната програма на Консултативния център. По тези случаи е наблюдаван известен напредък в работата на Окръжна прокуратура – Разград, която отменя няколко актове за отказ на Районна прокуратура и е върнала преписките за допълнителна проверка. Всички жалби за неспазване

Графика 3. Профил на извършители, участвали в Специализирана програма на Консултативен център по проблемите на домашното насилие през 2016 г.

на съдебни решения по ЗЗДН са отхвърлени, като се налага трайна практика за липса на съдействие за изпълнение на съдебните актове. Ситуацията обезсмисля опитите на Консултативния център, като специализирана социална служба, да търси съдействие на държавното обвинение за изпълнение на съдебните решения. Следователно мярката за задължителното участие на осъдените извършители на домашно насилие не може да се прилага на практика, ако лицето не се яви по своя воля или не пожелае да участва доброволно. Според заместник-районния прокурор на Разград, всички жалби за неизпълнение на съдебно решение са законосъобразно отхвърлени и потвърдени от горните инстанции (б.а. 2009 г.).

Наблюдавано е прилагане на член 296 от Наказателния кодекс след неговата промяна от месец април 2009 г. Районна прокуратура – Исперих е внесла пет обвинителни акта, като едно от делата е прекратено. Едно от съдебните решения е влязло в сила след сключено споразумение с прокуратурата и наложена глоба от 4000 лв. Второто дело е приключило с административно наказание-глоба по чл.78а от НК в размер на 700 лв., но се обжалва в Окръжен съд – Разград. Останалите две дела са внесени в съда през месец септември 2009 г. и са насрочени за разглеждане за началото на месец ноември 2009 г.³¹ За един нарушител са внесени два обвинителни акта, заради извършени отделни нарушения на съдебната заповед за защита в рамките на два месеца. Той обжалва първата си присъда пред горната инстанция (б.а. към 10.2009 г.).

Районна прокуратура – Разград е внесла четири обвинителни акта по член 296 от НК (към 10.2009 г.). До онзи момент само едно съдебно дело е завършило с осъдителна присъда, като са наложени пробационни мерки за шест месеца. Друго дело е очаквало насрочване на дата от съда. Трето е спряно с постановление, а по четвъртото дело, което е отлагано няколко пъти, е предстояло произнасяне от съда.

Окръжният прокурор на Разград е направил важно предложение към Районен съд – Разград за подобряване на координацията: Съдът да постановява подробно съдебно решение, което да бъде идентично по съдържание със съдебната заповед. Според държавния обвинител, за прокуратурата

е необходимо да има съдебен акт с изрично посочени всички наложени мерки по ЗЗДН, за да могат обвинителите да реагират и да търсят отговорност от извършителите на насилие по чл.296 от ЗЗДН.³²

Над 60 извършители на домашно насилие ползват услугите на специалистите от Консултативния център по проблемите на домашното насилие и участват в специализирана програма за работа с извършители на насилие (към м.10.2013 г.).³³ Клиентите са насочвани от Районен съд – Разград, с влязло в сила решение по Закона за защита от домашното насилие. При неявяване на извършителя в Консултативния център на определената дата и час, след пет работни дни се изпраща сигнал до Районна прокуратура за неизпълнение на съдебно решение.

Установено е, че все повече клиенти заявяват интерес и търсят консултативна подкрепа. Наблюдава се увеличаване на консултациите с психолог, през период от две години (2012 г. – 2013 г.), с нарастване броя на посещенията в Консултативния център. Увеличава се необходимостта от развитие на програмите на Центъра, за да отговарят адекватно на повишеното търсене и новите социални отношения.

Изготвен е за първи път профил на извършители, участвали в Специализирана програма на Консултативен център по проблемите на домашното насилие през 2016 г.³⁴ Извършителите на домашно насилие са обикновено мъже, на средна възраст 20–40 г. Обикновено са работещи или трайно безработни, на средна възраст 50–70 г., обикновено са работещи или пенсионери. През 2016 г. две жени са задължени да участват в Специализирана програма за извършители на домашно насилие, като само една от тях е започнала реално да се среща с психолог.³⁵

Профил и основни характеристики на извършители на домашно насилие: Брачен статус: 20% от извършителите съжителствали с партньора с брак; 75% са съжителствали на семейни начела без брак; 5% имат роднинска връзка.; Възраст: 20% от извършителите са на възраст 50–70 години; 30% – на възраст 20–30 години; 50% – на възраст 30–50 години; Взаимоотношения жертви и извършители: между съпрузи 95%; с роднинска връзка 5%. Сред причините за домашното насилие най-често се посочва ролята на разстройството на брачните отношения поради зависимост на съпруга от алкохол, наличието на психическо разстройство и комплекси. Често се посочват и битови причини – неуреден жилищен проблем, конфликтно съжителство с родители или други роднини, разногласия във възпитанието на децата и т.н. Напоследък икономическата нестабилност и безпаричие допринасят за нарастване на “стреса”, посочен като възможна причина за домашно насилие.³⁶

Съществува още един фактор, който прави проблема изключително сериозен. Освен типичните случаи на домашно насилие, резултат на алкохол, прекомерна агресия (маскирана удобно като „нрав“), липса на професионално и лично удовлетворение. В България може да прибавим един чисто битов елемент – доброволното приемане на ролята на жертва от страна на жената. В повечето случаи извършителите на домашно насилие са били жертви на такова в своето детство и в следствие и те стават насилници, следващи примера на своите родители на подсъзнателно ниво. В основата на проблема стоят ревност, изневяра, потайно поведение на жертвата, смята се, че насилието е нещо нормално; стремеж за доминиране и безпрекословно подчинение от жертвата; липса на умение за комуникация и разрешаване на конфликти.³⁷

Спецификата в консултативната работа с извършители на домашно насилие, се очертава чрез описание и анализ на случаите в психологическата работа, споделена от екипа на Консултативния център в Разград.³⁸ Четири пети (80%) от извършителите на домашно насилие твърдят, че са жертва на заговор и не са извършили насилие. Други признават, че са използвали физическо насилие, но не намират нищо лошо в два три шамара. Те са убедени, че това не е престъпление и повод да се стига до съдебни процедури. Обикновено, при първата консултация извършителите на домашно насилие проявяват пасивност, лабилност, обида, гняв, склонност към песимистични нагласи и negliжиране на поставените цели. Извършителите не осъзнават, че са причинили голямо физическо и психическо страдание. Обикновено те оправдават действията си с провокация от страна на жертвата и не чувстват вина.³⁹

В процеса на консултиране се откриват причините, които отключват агресията и гнева при извършителите, предоставят се възможности за реална преценка на ситуацията и на възможните опасни последствия от проявената агресия. В резултат на участие в специализираната програма на

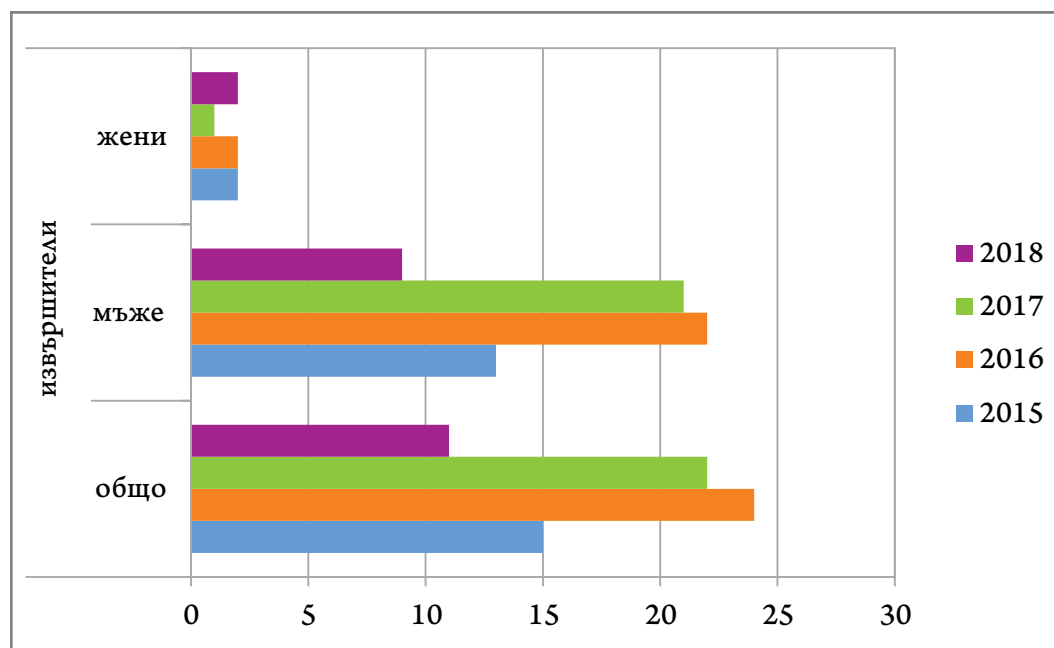

Таблица 4. Регистрирани извършители в Консултативен център по проблемите на домашно насилие в гр. Разград, 2015 г. – 2018 г.

Консултативен център по проблемите на домашното насилие, насилниците осъзнават в значителна степен последствията от своите действия и преосмислят поведението си, за да не загубят значими за тях хора и да попаднат под ударите на закона, смята експерт. Наличието на ограничителна заповед стимулира извършителят на домашно насилие да осъзнае сериозността на проблема и чувството за безнаказаност в голяма част от случаите изчезва, заключава експертът. Идентифицират се факторите, които отключват агресията и гнева при извършителите, предоставят се възможности за реална преценка на ситуацията и преценка на възможните опасни последствия от проявена агресия.⁴⁰

Наблюдава се увеличение на регистрираните извършители на домашно насилие през 2016 година – общо 24, от които две жени. Установена е добра практика по инициатива на Районен съд Исперих да насочва извършители на домашно насилие към специализирани програми по проблемите на домашното насилие. Екипът на Консултативния център констатира неспазване на част от постановените съдебни решения, като са изготвени писма до РУ на МВР, с молба за оказване на съдействие. След проведени разговори, от ОД на МВР указват на полицейските служители по места да оказват съдействие и информиране на извършителите на домашно насилие да посещават специализираните програми: невъзможност да бъде установен актуален адрес на извършителя на домашно насилие след отправена писмена покана по надлежен ред (чрез юридически лица предоставящи пощенски или куриерски услуги), като съдействието ще се изразява в предоставяне на информация за нов постоянен или настоящ адрес, на които същият да бъде намерен и поканен от сдружението да посещава програми за извършители на домашно насилие; напускане пределите на Република България.⁴¹

Изготвени са осем жалби до компетентната районна прокуратура за неспазване на съдебните решения през 2016 година: извършител на домашно насилие не изпълнява постановената му мярка за посещава специализирани програми към Консултативния център по проблемите на домашно насилие. Констатира се, че се подобрява взаимодействието с Районните прокуратури в град Разград, Исперих и Кубрат. При подаден сигнал за неспазване на съдебно решение (задължение извършител да посещава специализирана програма) незабавно се образува проверка от полицейски служител. Екипът на Консултативния център по проблемите на домашно насилие оказва съдействие на полицейските органи, които извършват проверка, чрез предоставяне на писмени доказателства (досие на клиента), участие в разпит и готовност за даване на показания от експертите на Консултативния център.

Констатира се, че установените проблеми при прилагане на специализираната програма (2005-2009) не са преодолені и са направени важни препоръки. Необходимо е да се въведат някои законодателни промени, които да повишат чувството на отговорност у извършителите и да повишат ефективността на процеса; Необходимо е да се прави годишен преглед и периодично да се актуализира, в съответствие с промените в законодателството, обществените нагласи и потребностите на клиентите.

4. Подготвителен етап (2004 – 2010 г.)

Процесът на сътрудничество по темата за домашното насилие в Лудогорието започва с изграждане на доверие и взаимно опознаване (2005 г.). Следващите две години (2006–2007 г.) са организирани поредица от работни срещи с полицаи и съдии в Районен съд – Разград, включително обучения на полицейски служители. Процесът има нов тласък през 2007 г. със сключване на двустранни споразумения с компетентните институции.⁴² В резултат на общи срещи и обмяна на опит, съдиите от Районен съд – Разград препоръчват на местната полиция да изпраща преписките в съда само при наличие на непосредствена опасност от домашно насилие. В други случаи е необходимо да насочват жертвите на домашно насилие към Консултативния център по проблемите на домашното насилие, за изготвяне на необходими документи. Една година по-късно (2008 г.) за каузата е привлечен и най-популярният местен вестник “Екип 7”, който публикува безплатна обява с телефонна линия за жертви на домашно насилие. Телефонът се администрира от Консултативен център по проблемите на домашното насилие (иновативна социална услуга в общността). Услугата се управлява от сдружение „Център на НПО в Разград.”⁴³

Първите няколко години при прилагане на ЗЗДН в Лудогорието са наситени с много уникални събития в различни аспекти на взаимодействие на институциите и подкрепа на пострадалите. В национален план все още правната рамка не е усъвършенствана, липсва държавна подкрепа за социални програми за рехабилитация, не е достатъчно богата съдебна практика, която може да бъде изследвана.

В същото време Разград има особено място в борбата с домашното насилие и агресията. В града успешно се развиват професионални механизми за справяне с проблема. Местните институции са отворени за сътрудничество с неправителствените организации. На общинско ниво започват да се развиват различни социалните услуги, включително за жертви и извършители на домашно насилие. В Разград грижата за пострадалите е професионална, като се търси трайно решение на проблемите в семейството и обичайната среда, по мое мнение. Консултативният център по проблемите на домашното насилие предлага безплатна специализирана социална, психологическа и юридическа подкрепа.⁴⁴

Първото проучване (2007 г.) се възприема, като изследване на изходното равнище на феномена и описание на контингента, преди началото на изследователската работа по дисертацията. Резултатите от проучването подкрепят цялостната постановка на изследването на дисертационния труд, като се потвърждават общите тенденции за България и се очертават нови полета за бъдеща съвместна работа.

Получените резултати от допитването показват решителност за противопоставяне на домашното насилие и търсене на адекватна подкрепа. Повече от половината анкетирані жени биха потърсили помощ от специалисти, ако станат жертва на насилие. Най-много биха потърсили помощ от полицията, други ще се насочат към кризисен център или организация, работеща по проблемите на насилието, трети ще се обърнат за подкрепа към свой близък. Прави впечатление, че младите жени са по-склонни да потърсят професионална помощ в кризисен център, докато жените в зряла възраст предпочитат да споделят с близък човек.

По това време на институционално ниво не е развито взаимодействието между компетентните органи, в контекста на прилагане на ЗЗДН. Липсва механизъм за координация и обмен на информация за различни случаи на домашно насилие. В повечето случаи насилието над брачния партньор най-често се среща при жени под 40 годишна възраст. Физическото и психическо насилие са най-често срещани сред запитаните жени. Анкетираните жени споделят, че най-често са се сблъскали с насилието на улицата, в съседите, в техни близки или приятели, а най-малко на работното място.

Преобладаващата част от анкетираните жени смятат, че не се говори открито в общественото пространство за насилието над жените. Увеличава се ролята на средствата за информация за популяризиране на темата. В публичното пространство липсва информация за организациите, работещи по проблемите за насилието сред жените. Важен е изводът, че повече от 90% от запитаните жени не знаят към кого да се обърнат за съдействие.

Две от препоръките са конкретно за подобряване на взаимодействието и създаване на междуинституционален екип за работа с жени-жертви на насилие. Ключова препоръка е отправена към полицейските служители в Разград да бъдат активни при насочване на пострадали към консултативното бюро. Разработването на местна програма за превенция на домашното насилие и включване на нови социални услуги в дневния ред на община Разград, са други две препоръки.

Отправна точка за създаване на механизъм за взаимодействие по превенция на домашното насилие в област Разград, е подписване на двустранни споразумения с компетентни институции. Консултативният център по проблемите на домашното насилие в Разград сключва споразумения за сътрудничество с осем местни институции, които работят по проблема (2007 г.). Двустранните документи са подписани с ОД на МВР – Разград, РУ „Полиция” – Разград, Окръжен съд – Разград, Районен съд – Разград, Окръжна и Районна прокуратура – Разград, Регионална дирекция „Социално подпомагане” – Разград, Дирекция „Социално подпомагане” – Разград. Споразуменията уреждат процедурата на консултиране и насочване на жертви към Консултативния център в град Разград. Идентифицирани са три ключови области на сътрудничество: при решаване на проблеми за насилието върху жени и техните деца в семейството и на улицата, изразено във всичките му форми; съдействие в случаи на домашно насилие над жени и техните деца; насочване на клиенти, върху които се упражнява насилие към специалистите на Консултативния център. Практиката се развива и две години по-късно (16.10.2009 г.) е сключено допълнително споразумение с ДСП – Разград с цел „Установяване на механизъм за сътрудничество по приложение на Закона за защита от домашното насилие чрез подпомагане на всички жертви и извършители на домашно насилие, както и членовете на техните семейства.”

Необходимостта от провеждане на консултации за разработване на механизъм за взаимодействие между Центъра на НПО, Районен съд, Районна прокуратура и РПУ в град Разград по прилагане на ЗЗДН, поради липсата на регламентиран контрол за изпълнение на наложена мярка по чл.5, ал.1, т. 5 от закона, е констатирана три години (2008 г.) след неговото приемане. Година по-късно (2009 г.), на базата на практика по прилагане на новия нормативен акт, са открити няколко важни проблеми и констатации. На първо място, законът за защита срещу домашното насилие не е прецизен, практиката е противоречива и създава редица проблеми. Установено е, че жертвите на насилие са много често в неравностойно положение и финансова зависимост от насилниците. Липсата на доходи ограничава силно възможностите за съдебно решаване на проблема с насилието. На трето място, до момента държавата не изпълнява задължението си да осигурява достатъчно условия за развитие на програми за възстановяване на жертвите и специализираните програми за насилници (чл.6, ал.1, 2, 3 и 4 от ЗЗДН).

Констатиран е известен напредък в Разград по прилагане на закона, четири години след неговото приемане (2009 г.). Създадено е добро взаимодействие между ключовите местни институции, като полицейските органи прилагат на добро ниво специализирания закон. Идентифицирана е ключовата роля на институциите и местните власти в процеса на превенция на домашното насилие в област Разград. За постигане на устойчиви добри резултати в борбата с домашното насилие е необходимо още по-активно да участват повече държавни институции и местни власти, като се подобри координацията между тях.

Темата за домашното насилие е включена за първи път в Общинска стратегия за развитие на социалните услуги в община Разград (2006 – 2011 г.) и Общински план за развитие на Община Разград (2007 – 2013 г.).⁴⁵ На областно ниво са планирани услугите за превенция на домашното насилие, като в Областна стратегия за развитие на социални услуги в област Разград (2016 г. – 2020 г.) е посочено „Дейност 2.3.2.3. Продължаване дейността и повишаване качеството на предоставяните услуги от Консултативен център по проблемите на домашното насилие в гр. Разград.”⁴⁶

През лятото на 2008 г. се случват няколко жестоки събития в Лудогорието, по повод на които споделям опит и наблюдения за дейността на институциите.⁴⁷ Основен извод е, че обществото

в Разград сериозно боледува и никой не реагира. Обществените системи за закрила на децата не работят успешно. Серията от зловещи убийства на деца и масови наранявания показват засилваща се агресия и неовладяно насилие в училище и младежката среда, за която местните институции нямат готовност да реагират. Друг извод е, че увеличените случаи на домашно насилие над жени и деца сочат, че в семейството отношенията се влошават драматично и потърпевши отново са децата и жените. Насилието в семейството много лесно се пренася като модел и сред децата, в училище или на улицата.

Констатира се, че проблемът с насилието е много сериозен. Местните институции в Разград работят, но резултатите са слаби и ефективността им е много ниска. По това време в Разград обществените системи за закрила на децата не работят успешно. Засилва се агресията, тенденциите към груповост, бягствата от училище, кражбите, склонността към алкохолизъм и наркомания, скитничество, проституция. Голяма част от децата са представители на ромската етническа общност. Остава нерешен проблемът с тези деца, които напускат училище твърде рано. За справяне със ситуацията са предложени девет конкретни решения, свързани с конкретни действия на местни институции на изпълнителната, съдебната и местната власт.

Направена е оценка за процеса на партньорство между институциите в община Разград по прилагане на ЗЗДН. В встъпителното си слово пред Общински съвет Разград, неговият председател⁴⁸ споделя, че през 2005 г. в Разград е разгледано първото съдебно дело по Закона за защита срещу домашното насилие, като за изминалите години са създадени партньорства с ключови местни институции за превенция на домашното насилие. Той информира, че според статистиката на Центъра на НПО всяка пета жена в Разград е жертва на домашно насилие. Влезли са в сила над 60 заповеди за защита в област Разград, за периода от 3 години и половина от приемането на ЗЗДН (б.а.2005 г.-2008 г.). Председателят на Общински съвет Разград призовава общинските съветници на община Разград на този ден да благодарят на съда, прокуратурата, полицията, социалните и здравни служби в Разград за грижата и подкрепата на жените-жертви на домашно насилие. Отбелязва се важната роля на неправителствените организации в Разград, които оказват специализирана подкрепа на жертви на домашно насилие.

На страниците на най-четения местен вестник (б.а. 14.01.2009 г.), е споделена публично същата статистика, като Центърът на НПО е предложил социални услуги и програми за възстановяване на над 100 жени-жертви на насилие.⁴⁹ По оценка на журналисти, увеличаване броя на съдебните дела по ЗЗДН в Районен съд Разград е свързано с повишена информираност и мерките за защита стават все по-популярни в региона.

Практиката по прилагане на специалния закон в Лудогорието създава условия за засилено взаимодействие на различни нива между институциите, които го прилагат. Увеличават се контактите на професионално ниво от прилагачите ЗЗДН, като се подобрява постепенно и съвместната работа. Същевременно липсата на правила и механизъм за сътрудничество по закона не подпомага общия процес на координация, като не се реагира винаги навреме и не се вземат най-верните решения за подкрепа.

В резултат на прилагане на ЗЗДН, в края на периода (2009 г.), са направени няколко важни предложения, които намират развитие в следващите години в различна интензивност.⁵⁰ Предложенията могат да се групират условно: за нормативни промени; активизиране на местните институции; координация, сътрудничество и обучение; разкриване на нови социални услуги. Ключово предложение е изработване на механизъм на сътрудничество между съда, прокуратурата, полицията и сдружение „Център на НПО в Разград“, който включва: Разработване на механизъм за сътрудничество между Центъра на НПО, Районен съд, Районна прокуратура и РУ на МВР в град Разград, поради липсата на регламентиран контрол за изпълнение на наложена мярка по чл.5, ал.1, т. 5 от ЗЗДН; Подобряване на координацията между социалните служби, полицията и здравните заведения за предоставяне на навременна помощ на жертвите.

Други важни предложения са да се планират финансови средства по ЗЗДН за прилагане на програми за възстановяване на пострадалите и специализирани програми за извършители на домашно насилие в националния бюджет на България; да се подобри събирането на 100% и в срок на всички наложени от съда глоби; инициране на промяна (б.а. в Правилник за прилагане на закона за социално подпомагане.), като се създаде нова социална услуга „Консултативен център за домашно насилие“ и да се утвърди

методика за нейното предоставяне⁵¹; установяване на механизъм за регистриране на всички пострадали от домашно насилие в дирекциите „Социално подпомагане” и районните управления на МВР с цел осигуряване на защита и подкрепа на тази социално-уязвима група; разкриване на център за социална рехабилитация и интеграция с целева група жертви на домашно насилие и трафик в Разград, като нова социална услуга, държавно-делегирана дейност; разкриване на нова социална услуга „кризисен център” за жертви на домашно насилие и трафик в Община Разград; активизиране на системите за социална и здравна защита на пострадалите от домашно насилие в Община Разград; предлагане на периодично обучение на полицейските служители от РУ на МВР – Разград за прилагане на ЗЗДН с цел увеличаване на личната увереност и професионална подготовка; редовно информиране на всички заинтересовани местни институции за настъпили промени и положителни практики при прилагане на ЗЗДН.⁵²

Оценка за изследователската дейност дава ръководителят на Инициатива за развитие на съдебната система в България съдия Кенет Стюарт „...Георги Милков и неговият екип експериментираха с развитието на програмата за гражданско наблюдение на един съд и нейното приложение. Когато видяха, че програмата работи много добре, те разшириха обхвата на дейността и я приложиха в още 5 различни съдилища. След това Центърът на НПО в Разград успя да развие своя потенциал, да обучат други организации и да разпространят проекта в цялата страна.”⁵³

Направени са няколко препоръки „за пълното прилагане на Закона за защита срещу⁵⁴ домашното насилие“ на втората година от неговото приемане.⁵⁵ Относими към дисертационния труд са препоръките да се създаде механизъм за информиране на гражданите за възможностите на закона и неговото ефективно използване, както и да се популяризира широко темата за домашното насилие и възможностите за борба с този социален проблем. Други две препоръки са насочени директно към съдилищата да обявяват публично броя на заведените съдебни дела по ЗЗДН и резултатите със съдебни решения.

Подобрена е координацията между институциите, които са пряко ангажирани с жертвите и извършителите на насилие, в резултат на проектна инициатива.⁵⁶ Центърът на НПО в Разград установява сериозно и трайно партньорство с местни институции от град Разград,⁵⁷ които подкрепят социалната дейност на организацията, представят информация, консултации, подкрепа от експерти и специалисти.

На следващ етап са подобрени междуинституционалните контакти за обмяна на опит и добри практики по проблемите на насилието на местно ниво. Установено е ефективно взаимодействие с публичните институции, които са ангажирани с проблемите на насилието сред жените.⁵⁸ Сключени са осем споразумения за сътрудничество при решаването на проблеми с домашното насилие. Постигнато е много добро ниво на сътрудничество с Районен съд – Разград, РПУ – Разград и дирекция „Социално подпомагане”, като три от пострадалите са насочени от РПУ – Разград, четири – от дирекция „Социално подпомагане.”

Направени са препоръки по прилагане на наблюдаваните закони в Доклад за напредъка на съда в Северна България⁵⁹, който систематизира информация от гражданско наблюдение на избрани закони и достъпа на уязвими групи до правосъдие в 20 съдилища в Северна България.⁶⁰ В документа има две предложения, които касаят домашно насилие: Правителството, чрез държавния бюджет, да финансира специализирани програми за поправка на осъдени рецидивисти с доказани склонности към повторно извършване на престъпления. Държавата и общините да осигуряват институционална подкрепа на неправителствените организации или национални мрежи в подкрепа на жертвите на домашно насилие.⁶¹

Отправени са 14 конкретни препоръки за промяна в действащия Закон за защита от домашното насилие и в практиките за неговото прилагане, като най-важната е да се изработят механизми за взаимодействие между полицията, прокуратурата и съда по прилагане на Закона за защита от домашното насилие. Останалите препоръки се отнасят до проверка на имущественото състояние на извършилия домашно насилие, да се ускори разглеждане на съдебно дело, създаване на нови санкции за насилниците, да се подобри системата за събиране на финансовите санкции-глоба, включване на прокуратурата в контрола по изпълнение на съдебните решения,⁶² държавна подкрепа за специализирани организации в помощ на пострадалите и извършителите, нормативна уредба за нови услуги за превенция на домашното насилие, информационни кампании.

В края на подготовителния етап е подобрена координацията между институциите, които са пряко ангажирани с жертвите на насилие и извършителите на насилие. В резултат на проектни инициативи Центърът на НПО в Разград установява трайно партньорство с местни институции от град Разград. Същевременно, по същото време на различни нива, се обсъждат варианти на закона за защита срещу домашното насилие. Нормативният акт е приет в началото на пролетта и влиза в сила на 29 март 2005 г. Поставя се начало на юридическа практика със завеждане на първите съдебни дела, наблюдение прилагане на новия закон и установяване на сътрудничество с компетентните институции.

5. Обобщени изводи

Процесът на партньорство между ангажираните институции, с прилагане на ЗЗДН в област Разград, се задълбочава през последните десет години в резултат на прилагане на Местния механизъм за сътрудничество по ЗЗДН. Съвместната работа по превенция на домашното насилие се характеризира със засилено сътрудничество между институциите и повишена обществена информираност по проблема.

Партньорството при превенция на домашното насилие се реализира на основа на Местния механизъм за приложение на Закона за защита от домашното насилие в област Разград (2011 г.), който е структурната рамка за взаимодействие. Следващ етап на партньорство е създаване на Областен съвет за превенция на домашното насилие към областния управител на Разград, като консултативен орган за формулиране на политики (2016 г.).

Оценката на институционализиране на областно ниво в Разград, е красноречиво доказателство за многопластовия характер и необратимост на процеса на партньорство по превенция на домашното насилие. Изведени са изводи за необходимост от обучение на професионалисти и обмен на информация, както и ценен опит в прилагане на ЗЗДН в област Разград. Налице е създаване и популяризиране на добри практики и организиране на обучения, които планомерно увеличават подготовката и осигуряват по-висока компетентност на всички участници в Местния механизъм по приложение на ЗЗДН.

Прилагането на Закона за защита от домашното насилие в община Разград има над 15-годишна история. Опитът на Консултативния център по проблемите на домашното насилие показва високо ниво на регистрирани и докладвани случаи на домашно насилие, чрез лични посещения и индивидуално консултации на жертвите и извършителите по места. В практиката се наблюдава желание, но финансова невъзможност, на лицата да докладват и да търсят съдействие от компетентните институции. В тази връзка, екипът на Консултативния център организира екипи и използва метод на мобилна интегрирана работа, която се прилага за първи път по време на проектна инициатива в Лудогорието.

Изводите се основават на активната ми роля на изследовател, организатор, оценител, анализатор и наблюдател на напредъка по прилагане на ЗЗДН в област Разград, но и натрупан опит за създаване, координиране и функциониране на Местен механизъм за партньорство по превенция на домашното насилие. Опитът се базира на ръководство на неправителствена организация, която има експертиза в предоставяне на подкрепа на жертви на семейно насилие и специализирана работа с извършители на домашно насилие. Гражданската организация управлява консултативен център, който е основен двигател на процесите на положителна промяна в Лудогорието, в полето на превенция на домашното насилие.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Бояджиева, Н., Димитров, Г., Оценяване на приложението на местен механизъм за защита от домашно насилие, Годишник на СУ “Климент Охридски”, гр.София, том 111, 2018.
- Бояджиева, Н., Милков, Г., Наръчник за обучение на специалисти, които работят по случаи на домашно насилие, Център на НПО в Разград, 2013, ISSN 978-619-90012-2-6.
- Граждански наблюдател 1, Център на НПО в Разград, Разград, 08.2005.
- Маринова, Г., „Майка чака да й върнат детето”, В-к „Екип 7”, Разград, 19.04.2010 г.
- Милков, Г., докторска дисертация „Партньорството между институциите при социална защита от домашното насилие”, Научен ръководител: проф. д-р Нели Бояджиева, СУ „Свети Климент Охридски“, София, 09.2019.
- Милков, Г., Фокус-групата като метод при оценяване на приложение на закона за защита от домашно насилие, Сборник доклади от Докторантска конференция, проведена от СУ “Климент Охридски”, гр.София, 2019.
- Милков, Г., Проучване на взаимодействието на институциите по приложение на закона за защита от домашното насилие, Сборник доклади от национална научна конференция, проведена от Департамент „Право“ на НБУ, гр.София, 2018.
- Милков, Г., Проучване на взаимодействието на институциите по приложение на закона за защита от домашното насилие, сп. „Общество и право“, 2018.
- Милков, Г., Партньорство между институциите при социална защита от домашно насилие, Подзаглавие (Създаване на местен механизъм за приложение на закона за защита от домашното насилие), сп. Педагогика, кн.7/2017 г.
- Милков, Г., Партньорство между институциите в работата по приложение на местен механизъм за превенция на домашното насилие, Есенни докторантски четения 2016, ФНПП, 18-19.11.2016 г. София, ISSN 2534-9252.
- Милков, Г., Доклад „Иновативни подходи и добри практики по темата за домашното насилие”, съавтор, Център на НПО в Разград, 2015, ISBN 978-619-90012-6-4.
- Милков, Г. Доклад за приложение на Закона за защита от домашното насилие, Център на НПО в Разград, 2011, ISSN 1314-5010.
- Милков, Г., Доклад за дейността на Центъра на НПО в Разград по прилагане на Закона за защита от домашно насилие 2005 г.-2009 г., Център на НПО в Разград, 2010.
- Милков, Г., дипломна работа ”Специфични особености в консултативната работа с жертви на домашно насилие в община Разград”, РУ „Ангел Кънчев“, Русе, 02.2011.
- Милков, Г., Курсова работа по Педагогическа превенция и управление на социалните конфликти, тема: Анализ на конфликт „Случаят на Иванка Димитрова“, РУ „Ангел Кънчев“, Русе, 06.2010.

Бележки:

- 1 Препоръката е изпълнена частично с изменение на чл.369а от НПК „(Нов - ДВ, бр. 27 от 2009 г., отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., нов - ДВ, бр. 83 от 2019 г.) Съкратено съдебно следствие в случаите по чл. 371, т. 2 не се допуска при умишлено причиняване на смърт.“
- 2 Случаят придоби голяма публична известност след организирана пресконференция с участие на Теодора Жекова и наблюдение на открити съдебни процеси с участие на Стефан Йорданов. Участниците са посочени с техните истински имена.
- 3 Маринова, Г., „Майка чака да й върнат детето“, В-к „Екип7“, 19.04.2010 г.
- 4 Граждански наблюдател 4, Доклад по проект „Прозрачна и ефективна съдебна система в Северозточна България, ползваща се с обществено доверие“, 09.2007, Център на НПО в Разград. <http://watch.ngo-rz.org/bg/catalog/category4/item19.html> (посетена 15.10.2014).
- 5 В Консултативния център по проблемите на домашното насилие са потърсили помощ над 700 потърпевши от домашно насилие и са предоставени над 5000 консултации (2005-2019). С помощта на Консултативния център в районните съдилища в градовете Разград, Исперих, Кубрат, Карлово и София са заведени повече от 400 съдебни дела по Закона за защита от домашното насилие, като в над 85% от случаите магистратите постановяват мерки за защита на пострадалите.
- 6 <http://yf2001.org/>, (посетена на 30.09.2020).
- 7 <http://woman-rz.org/>, (посетена на 30.09.2020).
- 8 „Център за социална рехабилитация и интеграция“ е комплекс от социални услуги, свързани с извършване на рехабилитация, социално-правни консултации, образователно и професионално обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване”, §1, т.22, Правилник за приложение на Закон за социално подпомагане.
- 9 Пак там.
- 10 Населеното място е бивш квартал на Разград до 1990г. и се намира на 1.5 км. от областния център, преди ЖП гара Разград.
- 11 „Кризисен център“ е комплекс от социални услуги за лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция”, §1, т.25, Правилник за приложение на Закон за социално подпомагане.
- 12 проект „Консултативен център за домашно насилие в Разград“, с подкрепата на фонда “Социално подпомагане” в Министерство на труда и социалната политика.
- 13 Генчева, Н., Доклад „Иновативни подходи и добри практики по темата за домашното насилие“, Център на НПО в Разград, 2015г., ISBN 978-619-90012-6-4.
- 14 Генчева, Н., пак там.
- 15 Подкрепа на уязвимите групи пред държавата: ролята на гражданските организации. Център за изследване на демокрацията, с.32, 2015.
- 16 Годишен отчет за дейността на Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (ОСПДН) за 2016г., < <http://www.rz.government.bg/bg/358>>, (посетена на 05.08.2017).
- 17 Примерни стандарти и методически указания за работа при случаи на домашно насилие в рамките на социалните услуги в общността, <<http://www.animusassociation.org/wp-content/uploads/2014/03/Standarti.pdf>> (посетена на 27.12.2014)“.
- 18 Иванов, И., Писмо на изпълнителен директор на Агенция за социално подпомагане към МТСП (изх.№9109-2/11.09.2013г).
- 19 Пак там.
- 20 Съдия Димитринка Купринджийска, председател на Районен съд – Исперих. Вж Доклад „Иновативни подходи и добри практики по темата за домашното насилие“, < <http://www.ngo-rz.org/ngorz/archives/inovativnipodhodi.pdf>>, с.51, (посетена на 25.12.2015).
- 21 Доклад с обобщени данни и основни изводи от проект „Гражданско наблюдение в съдилищата по дела, свързани с домашно насилие“, < https://osis.bg/wp-content/uploads/2018/04/OSI_Publication_Law_5.pdf>, (посетена на 25.11.2014).
- 22 Мъжете в Разградско бият все по-жестоко, Екип 7, 12.08.2009г, <http://ngo-rz.org/ngorz/press/majeboi.pdf>, (посетена на 28.12.2014г.), Вж Милков, Г., Практика при прилагане на Закона за защита срещу домашното насилие (2005-2008) Вж Милков, Г., Доклад за дейността на Центъра на НПО в Разград по прилагане на Закона за защита срещу домашното насилие, 2005 – 2009, <http://ngo-rz.org/ngorz/archives/ddnasilie.pdf>>, (посетена на 28.12.2014).
- 23 Доклад за дейността на Центъра на НПО в Разград по прилагане на Закона за защита срещу домашното насилие, 2005–2009, < <http://ngo-rz.org/ngorz/archives/ddnasilie.pdf>>, (посетена на 28.12.2014г.).
- 24 Пак там.
- 25 Годишен отчет за дейността на Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (ОСПДН) за 2016г., < <http://www.rz.government.bg/bg/358>>, (посетена на 05.08.2017).
- 26 Информацията се базира на специализирана работа и подкрепа с 67 жертви на домашно насилие. Годишен отчет за дейността на Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (ОСПДН) за 2016г., < <http://www.rz.government.bg/bg/358>>, (посетена на 05.08.2017).
- 27 Пак там.
- 28 Доклад с обобщени данни и основни изводи от проект „Гражданско наблюдение в съдилищата по дела, свързани с домашно насилие“, < https://osis.bg/wp-content/uploads/2018/04/OSI_Publication_Law_5.pdf>, (посетена на 25.11.2014).
- 29 Пак там.
- 30 Пак там.
- 31 Сезгин Османов, Районен прокурор на Исперих, брифинг в гр.Разград, 09.10.2009г., Вж Доклад за дейността на Центъра на НПО в Разград по прилагане на Закона за защита срещу домашното насилие, 2005 – 2009, < <http://ngo-rz.org/ngorz/archives/ddnasilie.pdf>>, (посетена на 28.12.2014г.).

- 32 Огнян Дамянов, Окръжен прокурор на Разград, Вж Доклад за дейността на Центъра на НПО в Разград по прилагане на Закона за защита срещу домашното насилие, 2005 – 2009, < <http://ngo-rz.org/ngorz/archives/ddnasilie.pdf>>, (посетена на 28.12.2014г.).
- 33 Бояджиева, Н., Милков, Г., Наръчник за обучение на специалисти, които работят по случаи на домашно насилие, Център на НПО в Разград, 2013, ISSN 978-619-90012-2-6.
- 34 Представен по време на заседание на Областен оперативен екип към ОСПДН, 09.2016 г., град Разград.
- 35 Годишен отчет за дейността на Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (ОСПДН) за 2016г., < <http://www.rz.government.bg/bg/358>>, (посетена на 05.08.2017).
- 36 Информацията е обобщена на база специализирана подкрепа с 24 извършители на домашно насилие. Вж. Годишен отчет за дейността на Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (ОСПДН) за 2016 г., < <http://www.rz.government.bg/bg/358>>, (посетена на 05.08.2017).
- 37 Кирилова, А., Психологът Стоила МАРИНОВА: 70% от децата, жертви на домашно насилие, повтарят семейния модел, 21.04.2017, Екип7, Разград, http://www.ekip7.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=21731&Itemid=29, (посетена на 22.04.2017).
- 38 Пак там.
- 39 Пак там.
- 40 Пак там.
- 41 Йовчев, И., писмо рег.№ 330000-4091/10.02.2017 г. по описа на ОД на МВР – Разград до Сдружение „Център на НПО в Разград“, гр. Разград.
- 42 Бояджиева, Н., Милков, Г., Наръчник за обучение на специалисти, които работят по случаи на домашно насилие, Център на НПО в Разград, 2013, ISSN 978-619-90012-2-6.
- 43 Сдружението променя на наименованието си на „Център за съзидателно правосъдие“, 18.10.2018 г., Агенция по вписванията.
- 44 Кюлюмова, М., Георги Милков: Всяка пета жена в Разград е жертва на насилие, 26.11.2008г., http://www.ekip7.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=2036&Itemid=26, (посетена на 12.12.2014).
- 45 Общински план за развитие на община Разград (2007 – 2013 г.), http://razgrad.bg/images/stories/Obs_docs/OPR_2007-2013_Obshtina_Razgrad.pdf, (посетена на 07.08.2016).
- 46 Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Разград (2016 – 2020 г.), http://rz.government.bg/files/upload/proekti/Doklad_Oblasten_analiz_sotialni_uslugi_Razgrad_2015.pdf, (посетена на 18.11.2016).
- 47 Милков, Г., Дисциплинарно уволнение за директора на Спортното училище и треньора по борба, в-к Екип 7, 16.08.2008.
- 48 Стоян Стоянов, Председател на Общински съвет Разград, 2007 г. – 2009 г.
- 49 Кюлюмова, М., Две дела за домашно насилие разглежда съдът за два часа, 14.01.2009 г., http://www.ekip7.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=2365, (посетена на 12.12.2014).
- 50 Пак там.
- 51 Общинска стратегия за развитие на социалните услуги в община Разград (2006 – 2011 г.).
- 52 Бояджиева, Н., Милков, Г., Наръчник за обучение на специалисти, които работят по случаи на домашно насилие, Център на НПО в Разград, 2013, ISSN 978-619-90012-2-6.
- 53 Граждански наблюдател 4, Доклад по проект „Прозрачна и ефективна съдебна система в Североизточна България, ползваща се с обществено доверие“, 09.2007, Център на НПО в Разград, <http://watch.ngo-rz.org/bg/catalog/category4/item19.html>, (посетена 15.10.2014)
- 54 В първия си вариант законът е приет с оригинално наименование „Закона за защита срещу домашното насилие“, което е променено в края на 2009 г. в сегашния вид.
- 55 Граждански наблюдател 4, пак там (посетена 15.10.2014).
- 56 Проект “Консултативен център за домашно насилие” с подкрепата на Фонд “Социално подпомагане” на Министерство на труда и социалната политика, 04-12.2008 г., http://ngo-rz.org/ngorz/realize/prj_homeforce_bg.pdf, (посетена на 16.07.2014)
- 57 Регионална дирекция “Социално подпомагане”, РПУ – Разград, Окръжен съд и Районен съд – Разград, дирекция “Бюро по труда”, РИОКОЗ, средствата за масова информация.
- 58 проект „Консултантско бюро с капацитет за подкрепа на жени и девойки, жертви на насилие“ с подкрепата на Български фонд за жените, 04-09.2007 г., http://ngo-rz.org/ngorz/realize/prj_konsburo_bg.pdf, (посетена на 14.03.2014)
- 59 проект „Правосъдие близо до хората“, финансиран от Фондация „Америка за България“ <http://watch.ngo-rz.org/bg/catalog/category4/item23.html>, (посетена на 10.11.2014)
- 60 Мониторинговите данни са събирани с помощта на стандартизирани анкетни карти за наблюдение, съставени за целите на проекта. Използвани са и допълнителни методи, които включват лично наблюдение с присъствие в съдебна зала, разговори с граждани, използване на факти от съдебната система, станали публично известни чрез публикации в медиите, мониторинг върху интернет страниците на съдилищата.
- 61 Изпълнена с обявения конкурс за финансиране на НПО от държавния бюджет за 2011 г.
- 62 Препоръката е изпълнена с промяна на чл.296 от НК, в сила от месец април 2009 г.

Представяне на авторите

Георги Милков

Георги Милков е създател и вдъхновител на Центъра за съзидателно правосъдие, професионалист с опит в социалното развитие, образованието и обществената сфера. Най-голямо професионално предизвикателство в живота смята решението да се посвети да работи за демокрация, човешки права, прозрачност на институциите. Ръководител на Консултативен център по проблемите на домашното насилие. Член на Управителния съвет и изпълнителен директор на Центъра за съзидателно правосъдие. Има публикации в областта на партньорството между институциите при социална защита от домашно насилие, гражданско наблюдение на съда, детски политики. Доктор по социална педагогика от Софийски университет „Свети Климент Охридски“, град София (2019).

Мила Златева

Мила Златева е психолог и консултант в Център за съзидателно правосъдие. Провежда консултации с пострадали и извършители на домашно насилие, участва в мобилни приемни, организирани от Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград. Мила е докторант по психология в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, град Пловдив. Научните ѝ интереси са в сферата на педагогическата мултикултурна осъзнатост и образователните дистанции спрямо ученици от малцинствени етнически групи. Обществен възпитател е в Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни в община Разград. Има частна практика, където консултира деца и възрастни. Автор на книгата “Живота го пилееш, като го пестиш” (2019).

СБОРНИК
с истински истории
по случаи на
домашно насилие
ЕДНО СЪРЦЕ – ДВЕ ЛИЦА

Българска
Първо издание

Техническа редакция
Георги Милков

Предпечат и печат
Джамбо принт ООД
www.jamboprint.net

Формат: 64/90/8
Печатни коли: 23
Тираж: 500 бр.

ISBN: 978-619-7309-00-3

Консултативен център по
проблемите на домашното насилие
ГОРЕЩА ТЕЛЕФОННА ЛИНИЯ:
0898 552 688

Проект "ЕДНО СЪРЦЕ - ДВЕ ЛИЦА"